

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MÜZİĞİ ANA BİLİM DALI

KOLU AÇIK HACIM SULTAN OCAĞI MÜZİK
PRATİKLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN	HAZIRLAYAN
Doç. Dr. Ünsal DENİZ	Mısra Çiçek ŞAHİN

MALATYA- 2024

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRK MÜZİĞİ ANA BİLİM DALI

KOLU AÇIK HACIM SULTAN OCAĞI MÜZİK PRATİKLERİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Mısra Çiçek ŞAHİN

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ünsal DENİZ

Malatya- 2024

ONUR SÖZÜ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım KOLU AÇIK HACIM SULTAN OCAĞI MÜZİK PRATİKLERİNİN İNCELENMESİ başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden olduğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Mısra Çiçek ŞAHİN

İmza

ÖNSÖZ

Tez sürecinde samimiyetini, deneyimini, bilgisini benimle paylaşmaktan çekinmeyen, söylemleri ile bana hırs, cesaret veren ve bu tezin oluşumunda büyük paya sahip olan çok değerli Sayın Doç. Dr. Ünsal DENİZ' e teşekkür ederim.

Bu süreçte maddi manevi desteğini benden esirgemeyen yanımda olan annem, babam ve abilerime, söylemleri ile cesaret veren daima destek olan arkadaşlarım Batuhan ŞİŞMAN, Gamze KARTAL ve Emine KARTAL' a çalışmamın önemli bir kısmına katkıda bulunmuş Turan KOLUAÇIK ve diğer Zakirlere, Dedelere çok teşekkür ederim.

ÖZET

Türk müzik kültürü içerisinde klasik Türk müziğinden halk müziğine, askeri müzikten tasavvuf müziğine kadar farklı form ve türde zengin bir müzik geleneği vardır. Bu gelenekler içerisinde inançsal boyutuyla Alevi Bektaşî müzik pratikleri farklı bir yere ve özel bir konuma sahiptir. Zira Alevi/Bektaşî ayinleri müzik eşliğinde yapılmaktadır. Özellikle cem törenlerinde bağlama ve müziğin önemli bir rolü vardır. Cem törenlerinde icra edilen deyiş ve tevhidler Alevi/Bektaşî kültürünün kuşaktan kuşağa aktarmada ve geleneğin yeniden yaratımını sağlamada önemli bir yer tutmaktadır. Bu anlamda Dede ve Zakirlerin önemli bir rolü bulunmaktadır.

Her yöre ve bölgede her ne kadar coğrafi ve kültürel farklılıklar olsa da cem törenlerinde büyük oranda birliktelik sağlanmıştır. Buna karşılık bazı Alevi/Bektaşî ocaklarında ki müzik pratiklerinde farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin Kolu Açık Hacım Sultan ocağında başka hiçbir ocakta örneği bulunmayan cem ayini sırasında alkış ile eşlik etme geleneği bulunmaktadır. Alkışla eşlik etme geleneği gelişi güzel olmamakla birlikte nerelerde alkış eşliği yapılacağı yazılı olmayan bir kuralla günümüze kadar sürdürülmüştür.

Bu araştırmada Alevi/Bektaşî inancı genelinde kolu açık hacım sultan ocağının müzik pratiklikleri incelenmiş, diğer Alevi/Bektaşî ocaklarından ne gibi farklılıkların olduğu araştırılmış ve hem eski hem yeni cem ayini törenleri irdelenmiştir. Araştırmada durum tespiti yapmak için gözleme dayalı betimlemelere yer verilmiştir. Ayrıca cem törenlerinde icra edilen deyiş ve tevhidler okunduğu gibi notaya alınmış müziksel analiz yöntemleriyle ritmik ve melodik yapıları ortaya konulmuştur. Bunun yanında kişisel görüşmelerle araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik bakımından desteklenmesi sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kolu Açık Hacım Sultan Ocağı, Zakirlik, Cem, Müzik Pratikleri.

ABSTRACT

In Turkish music culture, there exists a rich tradition spanning various forms and genres, from classical Turkish music to folk music, military music, and Sufi music. Within these traditions, Alevi-Bektashi musical practices hold a distinct and special place due to their spiritual dimension. Alevi-Bektashi rituals, especially the 'cem' ceremonies, are accompanied by music, where instruments like the bağlama play a significant role. The hymns and chants performed during these ceremonies play a crucial role in transmitting Alevi-Bektashi culture across generations and in the continual recreation of tradition. Dedicated spiritual leaders known as Dede and Zakir play pivotal roles in these practices.

Despite regional and cultural variations across different Alevi-Bektashi lodges, a sense of unity is largely achieved during cem ceremonies. However, unique musical practices can also vary between lodges. For instance, the tradition of accompanying cem rituals with applause, as observed in the Kolu Açık Hacım Sultan lodge, differs from other lodges.

This study focuses on the musical practices of the Kolu Açık Hacım Sultan lodge within the broader context of Alevi-Bektashi beliefs. It explores differences with other Alevi-Bektashi lodges and examines both traditional and contemporary cem ceremonies. The research employs observational descriptions for situational analysis and uses musical notation and analysis techniques to uncover the rhythmic and melodic structures of the hymns and chants performed during cem ceremonies. Additionally, personal interviews support the validity and reliability of the research findings.

KeyWords: Kolu Açık Hacım Sultan Ocağı, Zakirlik, Cem, Music Practices.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
RESİMLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi

BÖLÜM 1

1.GİRİŞ

1.1.Problem Durumu	3
1.2. Problem Cümlesi.....	3
1.3. Alt Problemler	3
1.4. Araştırmanın Amacı	4
1.5. Araştırmanın Önemi.....	4
1.6. Literatür Taraması (İlgili Yayınlar)	4

BÖLÜM 2

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ALANA ÖZGÜ BİLGİLER

2.1. Müzik	7
2.2. Alevi İncancında Müzik	8
2.3. Alevilikte Ocak Anlayışı.....	9
2.4. Cem	10
2.5. Cemde On İki Hizmet Sahipleri	11
2.5.1. Dede (Pir- Mürşit).....	11
2.5.2. Rehber (Yol gösteren).....	12
2.5.3. Zakir (Ozan, Aşık)	12
2.5.4. Gözcü (Gözlemci).....	12
2.5.5. Çerağcı (Işıkcı)	13
2.5.6. Peyk (Haberci).....	13

2.5.7. Niyazcı (Lokmacı, sofracı)	13
2.5.8. Pervane (Semah ve Meydan Sorumlusu).....	13
2.5.9. İznikçi (Temizlik Sorumlusu)	13
2.5.10. Ferraş (Süpürgeci)	13
2.5.11. Sakacı (Saka, Su Dağıtıcı)	13
2.5.12. Kapıcı (Kapı Görevlisi)	13

BÖLÜM 3

3.YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	14
3.2. Evren ve Örneklem	14
3.3. Sınırlılıklar	14
3.4. Sayıtlar.....	14
3.5. Verilerin Toplanması.....	15
3.6. Verilerin Analizi.....	15

BÖLÜM 4

4. BULGULAR VE YORUM

4.1.Hacım Sultan	16
Röportaj 1	18
Röportaj 2	20
Röportaj 3	41
Röportaj 4	59

BÖLÜM 5

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA	91
----------------	----

RESİMLER LİSTESİ

Resim 4.1. Hasan MEŞELİ.....	20
Resim 4.2. Erdoğan YILDIRIM (Hacı Amca)	41
Resim 4.3. Turan KOLUAÇIK	59

KISALTMALAR

a.g.g. : Adı geçen görüşme

BÖLÜM 1

1.GİRİŞ

Geçmişten günümüze geniş bir yelpazeyi içine alan, birbirinden farklı toplumlarla etkileşime giren Türk müzik kültürü; Orta Asya, Anadolu, Osmanlı ve Batı müzik kültürlerinin harmanlanmasıyla Türkiye Cumhuriyet'ine uzanmıştır. Bu etkileşimler sonucunda Türk müzik kültürü pek çok koldan beslenmiş ve zengin bir yapıya kavuşmuştur.

Genel hatlarıyla bakıldığında Türk müziğinin tarih içerisindeki seyri üç ana dönemde incelenmektedir. Başta İslamiyet öncesi olmak üzere Türklerin tarihinde karanlık dönem olarak nitelendirebileceğimiz bu dönemde kültürlerin ve dinlerin büyük bir rolü olduğu kaçınılmazdır. Özellikle Şamanizm, Manihaizm ve Budizm gibi mistik öğeler ile destansı şarkı geleneği bu dönemde neredeyse tüm Türk boylarında yaygındır.

İslamiyet'ten sonraki dönemde gelişen ve çeşitlenen Türk kültüründe de müziğin önemli bir yeri vardır. Türklerin İslam kültür dairesi içerisine girmesiyle birlikte müzik kültürlerindeki en temel değişim müzik sisteminde olmuştur. Pentatonik ve Heptatonik ses sistemlerinin ardından makamsal müziğin Ön Asya'daki ve Anadolu'daki izleriyle tanışan Türkler bu alanda çok ileri giderek şaheserler yaratmışlardır. Yunus Emre, Mevlâna gibi şair ve fikir adamı kimliğindeki kişilerin çevresindeki hareket, yeni müziğin oluşumunda da etkili olmuştur. Osmanlı İmparatorluğuyla birlikte tarihin en parlak dönemini müzik kültürüyle yaşatmışlardır. Cumhuriyetin ilanı ile hep bir kenarda kalan halk kültürü bu dönemde öne çıkmış, halk müziği ile ilgili çalışmalara, derlemelere hız verilmiştir. Bir yandan çağdaş batılı müzikler konusunda eğitim verilirken diğer yandan Anadolu'dan ezgi toplayan müzisyenler yepyeni bir hareketin öncüsü olmuşlardır. Türk müziğinin modern Batı uygarlığı ile bütünleşmesi sürecinde, halk ezgileri önemli bir misyonu üstlenmiştir. Uzun süredir var olan Türk müziği dönemlere ayrılrsa dahi tüm miraslarına sahip çıkmakta ve günümüzde evrenselleşen bir müzik kültürü haline gelerek kendi müzik kültürünün gelişimini sürdürmeye devam ettirmektedir.

Nesiller boyu, insan ruhuna iyi gelmiş, hayatımızın her alanında birleştirici bir rol oynayan müzik, zaman içerisinde kültürlerle, inanışlara ve durumlara göre evrilmiş ve

türlere ayrılmıştır. Uygulanışta farklılıklar olsa da müzik türleri kültürel yapı ve estetik anlayışa göre belirli bir ahenkle bir araya getirilmiştir. Türkiye’ de ki coğrafi ve tarihi özelliklerin etkisiyle zengin bir kültürel gelişim süreci yaşayan Türk müziği ise ana ve alt başlıklar olmak üzere çeşitli türlere ayrılmıştır. Müzikolojik açıdan ülkemizde bulunan başlıca müzik türleri; Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği, Askeri Müzik (Mehter, Bando), Popüler Müzik (Türk Pop, Türk Rock, Caz), Klasik Müzik, Dini Müzik (Cami, Tasavvuf) olarak sınıflandırılmıştır. Bu türler Anadolu’ da çeşitli sosyokültürel yapılardan kaynaklanan müzik beğenesine göre şekillenmiş ve kendine has renklere bürünmüştür.

Oldukça geniş bir coğrafi alana sahip olan Türkiye’nin, her bölgesinin, her şehrinin, hatta bazı ilçelerinin bile kendine özgü bir müzik yapısı ve icrası olabilmektedir. Bu durum yer yer türdeş olmayan kültürel bir yapıyı göstermekle beraber, çoğunlukla yöre insanının bulunduğu coğrafyanın şartlarına ve temas ettiği insanlarla olan etkileşimine bağlı olarak türdeş olan yerel-mahalli bir kültüre ulaşıldığını göstermektedir (Eroğlu,2017:516).

Anadolu’ da yöreden yöreye değiştiği gibi, ilden ile ve hatta köyden köye de uygulanış, ritim, melodik yapı ve inanç sisteminde farklılıklar göstermektedir. Türkiye’ de ki inanç sistemlerinden biri olan Alevi- Bektaşî inanç sisteminde de bu farklılaşma görülmektedir.

Mesela Kısas, Urfa ile Harran bölgesinde ki tek Türkmen köy ve Alevi Ocağıdır. Urfa bölgesi hem etnik hem de kültürel olarak Anadolu’ dan ayrılmaktadır. Arap kültürü, bölgede önemli bir etkiye sahiptir. Bu etki, müziğe de yansımaktadır. Kısas bölgesi Alevileri, Urfa’ dan gazel, Cezayir havası, Türkmen’i ve hoyrat gibi pek çok türü kendi kültürlerine uyarlayarak içselleştirmişlerdir. Kısas’ ta yapılan cemleri Anadolu’ da ki başka Alevi- Bektaşî toplumlarından ayıran en büyük özellik Kısas cemlerinde birden fazla bağlama, cura ve keman ile deyişlerin çalınıp, hep birlikte söylenmesi geleneğinin bulunmasıdır (Deniz, Dönmez, 2012:165-166).

Kısas gibi Alevi- Bektaşî geleneğine mensup Kolu Açık Hacım Sultan ocağı da çevresindeki diğer bölgelerden ve ocaklardan müzik pratiklileri ve uygulanış bakımından farklılık göstermektedir. Kolu Açık Hacım Sultan ocağı cem ayinlerinde dede ve Zakir tevhit, deyiş ve mersiyeler seslendirirken cemde bulunan diğer katılımcılar ise bu

Gülbanklarda geçen sözlere göre alkış ve dize vurma ile eşlik etmektedirler. Hacım Sultan ocağında ki müzik pratiklerinin Türkiye’ nin farklı yörelerinde yapılan cem törenlerinde ki müzik pratiklerinden asıl farkı alkış çalmaktır. Alkış çalmanın amacı bir eyleme bir tempo tutma bir ritim tutma anlayışı değil de dini duyguları vurgulamaktır.

Bu tezin amacı Kolu Açık Hacım Sultan ocağının oluşum, gelişim ve günümüzde ki durumu ile ilgili bilgi vermek ve ayrıca müzik pratiklerinde kullandıkları bu farklı bakış açısını vurgulamak için yapılmıştır.

1.1.Problem Durumu

Alevi/Bektaşî inancı söz konusu olduğunda dini ritüeller (cem) ve hatta cenaze törenlerinde bile Zakirler eşliğinde icra edilen müzik bu inancın temelinde yatar. Hemen her coğrafi bölgede ve yörede cem törenleri, yazılı olmayan ve mutabakata bağlanmış kurallarla icra edilir. Her ne kadar büyük oranda birliktelik sağlanmış olsa da az sayıda ki Alevi/Bektaşî ocağında müzik pratikleri bakımından farklılıklarda bulunmaktadır. Araştırmada, bu farklılıklara örnek olarak Kolu Açık Hacım Sultan ocağı müzik pratikleri incelenmiştir. Bu ocağa bağlı Alevi/Bektaşî topluluklarının eski ve yeni cem ayinleri incelenerek müziksel farklılıkların ortaya konulması amaçlanmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi; “Kolu Açık Hacım Sultan Ocağı müzik pratiklerinde başka alevi ocaklarındaki müzik pratiklerinden farklı uygulamalar var mıdır?” Şeklinde belirlenmiştir.

1.3. Alt Problemler

Bu araştırmanın problem cümlesinin tam olarak araştırılabilmesi ve açıklığa kavuşturulabilmesi için belirlenen alt problemler aşağıda sıralanmıştır.

Kolu Açık Hacım Sultan Ocağında Dede ve Zakir’in Alevi Bektaşî inancındaki önemi ve yeri nelerdir?

Kolu Açık Hacım Sultan Ocağını diğer ocaklardan ayıran gelenekler nelerdir?

Kolu Açık Hacım Sultan Ocağında Cem İbadeti nasıl yürütülmektedir?

Kolu Açık Hacım Sultan Ocağı Cem ayinlerinde seslendirilen tevhidlerin ve deyişlerin uygulanış şekilleri nasıldır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Alevi- Bektaşî geleneğinde önemli bir yere sahip olan Hacım Sultan Ocağının Cem ayinleri sırasında seslendirdikleri tevhidler, mersiyeler ve deyişler gibi okunan Gülbankların diğer alevi ocaklarından uygulanış şekli ile ayrımının incelenmesi amaçlanmıştır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma cem törenlerindeki müzik pratikleri bakımından diğer Alevi/Bektaşî ocaklarından ne gibi farklı uygulamalar olduğunu ortaya konulması bakımından önem arz etmektedir.

1.6. Literatür Taraması (İlgili Yayınlar)

Dönmez, B. M., Deniz, Ü. (2012). “Kıyas Yöresi Müzisyenlerinin Bölgesel Urfa Sound’ undan Elde Ettiği Üslupsal Özellikler” başlıklı makalede, Şanlıurfa’ nın bir beldesi ve bölgedeki tek Alevi köyü olan Kıyas’ a ait müziğin Şanlıurfa sound’ undan ne şekilde etkilendiği incelenmiştir. Kıyas’ ta yapılan cem törenlerinde diğer yörelerde rastlanmayan gazel formu deyişlerin okunduğu tespit edilmiştir. Gazel formu bu bölge dışında başka cem törenlerinde görülmemektedir.

Yıldız, D. (2020). “Sosyo-Kültürel ve Dinî Yönleriyle Tahtacılar: Elmalı-Akçaeniş Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinde; Bu çalışmanın konusu, Alevi gelenekleri ile yaşayışlarını sürdüren ancak uyguladıkları ritüellerinde kendine özgü adetlere sahip olan Akçaeniş Tahtacılarının kültürel ve sosyal yapısının incelenmesidir. Bu çerçevede önce Aleviler hakkında daha sonra ise Tahtacı Alevilerinin dinî ritüelleri ve kurumları hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın devamında ise Akçaeniş Tahtacılar hakkında hem teorik hem de pratik bilgiler aracılığıyla bu toplum üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde Elmalı ilçesi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Elmalı'nın tarihsel arka planı, coğrafyası ve sosyal yapısı incelenmiştir. Çalışmanın bir sonraki bölümünde Tahtacıların inanç esasları, dinî ritüelleri ve

Tahtacılar a özgü dinî kurumları açıklanmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise Akçaeniş Tahtacıları  zeline inilerek bu topluma ait doğum, evlilik ve ölüm gibi sosyal adetleri ile bu adetlerin uygulanışına dair dinî ritüeller araştırılmıştır.

 zal, M. (2023). “Alevi-Bektaşı Kültüründe Cem Ritüelleri ve Müzik Pratikleri: Samsun Canlar Derneği  rne i” başlıklı yüksek lisans tezinde; Türkiye, multi kültürlü yapıya sahip olan ülkelerden biridir. Bu multi-kültürel yapılardan biri de Türk toplumunun önemli bir mozai i olan Alevi-Bektaşı kültürüdür. Alevi-Bektaşî kolektif kültürünün önemli yapı taşlarından olan Cem ritüelleri ve müzik pratikleri, Alevi-Bektaşı inancının temel unsurlarını teşkil etmektedir. Bu tez çalışmasında, Alevi-Bektaşı kültürünün dinamikleri olan Cem ritüellerinin tarihi, sosyal kökenleri, yapısı, özellikleri, felsefesi ve müzik pratikleri "Samsun Canlar Derneği"  rneklemini üzerinden ele alınmış ve incelenmiştir. Bu bağlamda Cem ritüelleri, toplumsal birlikteliğin güçlendirilmeye çalışıldığı, bu düşünceden hareketle dekollektif kültürel değerlerin gelecek kuşaklara doğru şekilde aktarılması amacı ile yapılmaktadır.

şahin, E. (2020). “Çorum Yöresi Alevi-Bektaşı Cem Ritüelleri ve Müzik Pratikleri: Abdal Musa Cem'i  rne i” başlıklı yüksek lisans tezinde; Kültürel kimlik, kültürel farklılık taşıyan bireylerin oluşturduğu kolektif bir aidiyet bilincidir. Müzik ise, kimli imizi oluşturan kültürün, simgeler ve davranış biçimleri ile dışavurumdur. Alevi-Bektaşı topluluklarının belli başlı ibadet ritüellerinden "Cem'ler ve bu törensel uygulamaların vazgeçilmezi "müzik pratikleri" tarih boyunca Anadolu kültürünün önemli yapı taşları olarak işlevlerini sürdürmektedirler. Toplumun ortak katkılarıyla, gönül birliği içinde lokmaların paylaşıldığı cemlere, Abdal Musa Cemi denir. Bu sebeple, birlik cemleri Abdal Musa Cemi kapsamında değerlendirilir. Bu bakış açısı doğrultusunda  orum Yöresi Cem Ritüelleri ve Müzik Pratiklerinin Abdal Musa Birlik Cemi  rne inde ortaya konması araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.  orum yöresi merkezde yaşatılan Abdal Musa Birlik Cemine ait geleneksel uygulamaların ve uygulamalar içinde yer alan müzik unsurlarının sistematik bir araştırma ile ortaya konup sonuçlarının yöreye ve konuya ilişkin ilk kez kalıcı bir envanter oluşturulması amaçlanmıştır.

Işık, H. (2023). “Eskişehir İli Alevi Bektaşı Gelene indeki Müzik Unsurlarının İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde; bu araştırmanın amacı, Eskişehir ili Alevi-Bektaşı müzik geleneğinde müzik unsurlarının yöresel özellikleri açısından

incelenmesidir. Bu bağlamda; Eskişehir Alevi-Bektaşî müzik kültürünün şekillendiğı belirli yerleşim yerleri seçilerek ve bu yörelerdeki müzikal unsurlar incelenip, bu unsurların benzerlikleri ve farklılıkları belirlenmiştir. Anadolu Alevi-Bektaşî geleneğindeki müzik unsurları; müzik türleri, usuller, diziler belirlenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden betimsel ve "tarama" modeliyle desenlenen bu çalışmanın verileri, kaynak (doküman) taraması, görsel ve işitsel materyal çözümlemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir.

BÖLÜM 2

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ALANA ÖZGÜ BİLGİLER

2.1. Müzik

Müzik: Duygularımızı, düşüncelerimizi veya olayları anlatmak amacıyla ölçülü ve düzenli seslerin sanat düşünceleri içerisinde ritimli veya ritimsiz olarak bir araya getirme sanatıdır.

“Müzik” çağlar boyunca süre gelen, farklı alanlarda da pek çok kişi tarafından tanımlı yapılan, öznel bir olgu olmakla birlikte aynı zamanda evrensel bir yargı içermektedir. Tarih içinde kültürle, inanışlara ve durumlara göre, uygulamışta farklılıklar olsa da müzik, seslerin içinde bulunan, kültürel yapı ve estetik anlayışa göre, belirli bir ahenkle bir araya getirilen sesler bütünüdür.

Müziğin varoluşunu, insanlığın ilk var olmaya başladığı zamana bağlayabiliriz. Çünkü insanoğlu, var olmaya başladığından beri çevresindeki seslerin etkisinde kalarak ve bu sesleri taklit ederek, iletişim kurmaya ve bir şeyler anlatmaya çalışmıştır. Bu taklitler sonucunda da doğanın sesini, hayvanların birbirleriyle iletişim kurmaları için çıkardıkları sesleri taklit eden insanlar bugün ki müziğin temelini ilk bu seslerle atmışlardır.

Bu yargıya dayanarak müzik sadece insan için değil tüm canlılar için "evrensel bir dildir" demek mümkündür. Müziğin en önemli özelliklerinden bir tanesi de insanları bir araya getirmesi ve dili, dini, ırkı ne olursa olsun herkes tarafından ortak bir dil olarak kullanılabilmesidir.

Nesiller boyu, insan ruhuna iyi gelmiş, hayatımızın her alanında birleştirici bir rol oynamıştır. Hiç bilmediğimiz bir dilde yapılırsa ya da hiç tanımadığımız bir enstrümandan dökülse de sesler, müzik bizlere hitap edebilir ve bizleri aynı duyguda birleştirebilir. Geniş bir yelpazeyi içine alan müzik birbirinden farklı toplumlarla etkileşime girerek pek çok koldan beslenmiş ve zengin bir yapıya sahip olmuştur.

2.2. Alevi İnancında Müzik

İnsanlar ilk çağlarda sözleri ve sesleri bir ifade ve aktarım aracı olarak kullanmayı denemiştir. Kuşaklar boyunca bünyesine kattığı enstrümanlarla birikimlerini zenginleştirmiş ve çeşitli hale getirmiştir.

Hislerin ve duyguların aracı olarak kullanılan müzik, duyguların en yoğun olduğu ve insanı derinden etkileyen dini duyguların da ifade biçimini kolaylaştırmada çok önemli bir yere sahiptir. İbadet ve müzik ilişkisi, birçok din ve inanç içinde var olan bir olgudur.

Hristiyanlık ve Yahudilik gibi inançlarda kendini ifade etme aracı olarak kullanılan müzik. Yaşamımızı sürdürmüş olduğumuz ülkemizin çoğunluğunun kabul ettiği Müslümanlık dininde de kullanılmaktadır.

Sünnilik mezhebinde ilahi olarak karşımıza çıksa da Alevilik mezhebinde çeşitli kollara ayrılan, ibadet esnasında sıkça kullanılan köklü bir ifade aracıdır.

Alevi inancının şekillenmesi ve aktarılmasında müzik pratikleri, sözlü unsurlarla oluşan kültürel belleğe dair inanç ve toplumsal değerler arasında önemli bir köprü kurmaktadır.

Örneğin Gülbank (dua) ile Allah' a yakarırken, deyişlerde ehlibeytin ve 12 İmamın çektiği zorlu acıları dile getirirler.

Alevilik inancında müzik sadece dini duyguların dile getirilmesinde değil; inançları doğrultusunda çektikleri acıları, geleneklerinin önemli isimlerini, davaları uğrunda verdiği kayıpların çağlar boyunca unutulmamasında ve inançlarını yaşayış biçimlerini bir sonraki nesillere aktarmada da aracı olarak kullanırlar. Bunun yanı sıra dini değer yargıları içermeksizin kültürel etkinlikleri de bünyesinde barındırır.

Alevi kültürünü ve inanç sistemini temsil eden, içinde müziği barındıran veya doğrudan müziğe dair bazı unsurlar vardır. Bu unsurlar Alevi müzik kültürüne özgü formlar, modlar, çalgılar, yaratım ve seslendirme özellikleri olarak sayılabilir. Bu unsurlar genel olarak belirli bir standart içinde var olsa da bölgesel farklılıkları da bulunmaktadır (Yöre, 2011:219).

2.3. Alevilikte Ocak Anlayışı

Ocak ışığın, bilginin, aydınlığın temsilcileri, sözcüleri ve aktarımcıları anlamına gelmekle birlikte Dedenin bağlı olduğu soyu ifade eder. Bir dede öldüğünde yerine oğlu geçer. Bu olgu Alevilerde ocak şeklinde adlandırılır. Ocak 12 İmamların soyundan gelen Haksal bir şarttan geçmiş ilim irfan kemalet sahibi pirlerimizin kendi evlerinde kendi dergahlarında sistemleştirdikleri bir noktadır. Ocak sistemi Haksal gerçekliğe gitmek isteyen insanları ilimle irfanla onları kemalet noktasına getirme itibarıyla kurulmuştur.

Ocakların kutsal temellere dayandığına inanılır. Ocağa bağlı “Dede” ya da “Pir” dediğimiz kişiler, inanç öğretisi görevini üstlenerek Alevi inancını en iyi şekilde temsil ederler.

Dede ya da pirin görevleri arasında; sosyal ve dini bakımdan cemaate önderlik etme, cemaati aydınlatma, bilgilendirme, dinsel ayinleri yönetme, adaleti sağlayarak suçluları düşkün ilan etme, inancı ve gelenekleri yaşatıp aktarma, dargınları barıştırma, bayram, cem, cenaze, evlilik, sünnet gibi törenlerde üzerine düşen görevleri yerine getirmekle, kutsal güçleriyle hastalıkları iyileştirip, maddi manevi problemleri olanların sorunlarını çözmek vardır (Yaman, 2004: 135-137).

Alevi örgütlenmesi ve yayılışı, ocaklar yolu ile olur. Her gerçek Alevi bir ocağa bağlıdır.

Orta Toroslar’ ın bütün Alevileri Abdal Musa Ocağı’na, Tunceli ve Adıyaman yöresindeki Aleviler Baba Mansuriler Ocağı’na, Arapkir yöresindeki Aleviler Yürüyen Hubyar Sultan Ocağı’ na, Trakya Alevi- Bektaşileri Gözükkızıl Ocağı’ na bağlıdırlar (Çınar, 2020:39).

Alevi Ocakları işlevlerine göre Mürşit ocakları, Pir ocakları, Rehber ocakları, Düşkün ocakları; örgütlenme bakımından Bağımsız ocaklar, Hacı Bektaş çelebilerine bağlı ocaklar; uygulama farklılıklarına göre, Erkanlı ocaklar, Pençeli ocaklar şeklinde sınıflandırılır (Yaman, 2004:80).

Anadolu'da yaygın olarak bilinen ocakları ise Şücaedin Veli, Hıdır Abdal, Kızıldeli, Hacım Sultan, Garip Musa, Battal Gazi, Otman Baba, Ebu'l Vefa, Sarı Saltuk, Akyazılı Sultan, Demir Baba, Saru İsmail, Abdal Musa, Karadonlu Can Baba, Hubyar Sultan, Kara Pirbad, Dede Garkın, Boz Geyikli, Kureyşanlı, Kalender Veli, Kaygusuz

Sultan, Ağu içen, Üryan Hızır, Derviş Cemal, Pir Sultan, Kul Himmet, Koca Haydar, Gözü Kızıl, Baba Mansur, Şadıllı şeklinde sıralamak mümkündür (Ocak, 2009:49).

2.4. Cem

Cem kelime olarak toplanma bir yere gelme, bütünleşme anlamındadır (Gülşan, 2001:61). Alevi inanç önderi 'dede' yönetiminde, birden fazla cemaat üyesinin gelmesiyle ve on iki hizmetçinin görev almasıyla, bağlama çalgısı, semah dansı, müzik ve gülbank (Türkçe cem duası) ile gerçekleştirilen Alevi ibadetidir (Dönmez, 2014:68). Cemler, Alevi toplumunun inancını ve kültürünü taşıyan bir ibadet şekli olup o topluma dair biriken tarihsel hafızanın okunması açısından da büyük önem arz etmektedir.

Cem yapılırken; müzik ön plandadır. 12 Hizmet adı verilen ve 12 İmamlara saygıyı da kapsayan uygulamalar sırasında şiir, müzik, dinsel gösteri (semah) gündeme gelir (Zelyut, 2009: 281). Aslında cem törenleri dinsel bir olgu olduğu kadar aynı zamanda bir okul, bir sınav, bir mahkeme olarak görülür. Cemde asıl amaç insanın olgunlaşmasını sağlayarak toplumsal sorunları çözmek, Alevi kültürünü bilenlere hatırlatmak, bilmeyen yeni nesillere kültürü öğretmek, bu öğretiye ters düşecek şekilde yaşayanları toplum huzurunda sorgulamaktır.

Cemin bir özelliği de bu törene insana karşı borcunu ödemiş insanların girebilmesidir. Suçlular asla ceme alınmazlar. Bu tavır, suçu daha baştan önleme amacından doğmuştur (Zelyut, 2009:281).

Cem'e başlamadan önce mürşit veya pir tarafından toplanan cemaatin içinden on iki görevi yerine getirecek hizmetliler seçilir. Bu hizmetliler, Pir ya da Mürşit, Rehber, Zakir, Gözcü, Çerağcı (ışıkçı), Haberci, Niyazcı, Meydancı, İznikçi, Süpürgeci, Sakacı ve Kapıcıdır. Dede cem töreni başlar başlamaz, törene katılanlardan rızalık ister. Katılanların tamamının rızalık vermesiyle birlikte Cem Töreni başlar ve Dede cemi yönetir. Önce cemaat arasında bulunanların arasında küslük ya da kavga varsa o konuşulur. Küsler barıştırılır, küslüğün nedenleri üzerinde konuşulur; haklı haksız ayırt edilir.

Herhangi bir suç ya da kabahat işlemiş olanlar varsa Cem de yargılanır. Yalan söyleme, hırsızlık, zina ve cinayet en ağır ceza olan düşkünlüğü gerektirir. Düşkün ilan edilen kişi, dışlanır cem törenlerine alınmaz.

Cem esnasında Zakir ya da dede deyişler ve ozanlardan nefesler söyler. Zakir veya dede söylerken cemaat can kulağı ile dinler. On iki imamların, Allah-Muhammed-Ali üçlemesinin adları geçtikçe gözyaşı dökülür. Sakacının su ve dem dağıttığı cemde getirilen niyazlar öpülüp başa konularak kabul edilir ve yemekler yenir. Musahip olacaklar için gülbank denilen dualar yapılarak semah sona erdirilir. Dedenin verdiği bir dua ile de tören son bulur. Cem'de kadın erkek, büyük küçük ayrımı yapılmaz. Çocuklar Cem'i önde izlerler.

2.5. Cemde On İki Hizmet Sahipleri

2.5.1. Dede (Pir- Mürşit)

Mürşitlik aşamasına gelmiş, Cem törenini yöneten önderdir. Dede, Alevi toplumunun inançsal önderidir ve Alevi kültürel taşıyıcılığının tepe noktasında yer alır. Alevi inanç önderi olan dedenin misyonunu kendi oğluna aktarmasıyla işler. Dedeliğin babadan oğula geçmesi, yazılı kültür kullanılmaksızın bilgilerinin unutulmadan yeni kuşağa aktarılmasını sağlamıştır. Dedenin belleğinde tuttuğu cem içi ve cem dışı tüm Alevi ritüelleri ve kuralları aynı zamanda Aleviliğe ilişkin 'kolektif bellek' i oluşturduğu için, dedeliğin Alevilik içinde saygın bir yeri vardır (Dönmez, 2014:61).

Dede pir vekili olup cem yönetmek, yol yürütmek, Aleviliği anlatmak, talipleri eğitmek ve küskünleri barıştırmak gibi pek çok görevi vardır. Dede cemi yönetir, cem hakkında oradaki toplumu bilgilendirir. Alevilik denilince yanlış değil de doğru olanları, topluma uygun olanları, toplumun yaşamına gerçek olanları güzelce aktarır. On iki hizmet sahibinin en önemlisidir. Ondaki sonraki on bir hizmet sahibi ise dedeye bağlıdır. Dede onların hepsini görür ve gözetler (a.g.g).

Türkiye' nin çeşitli yerlerinde bulunan Ocaklara bağlıdırlar. Soyu Hz. Ali' ye On iki imamlara dayandığından kendilerine Ocak zade de denilir.

Alevi geleneğinin yüzyıllar boyunca gelişimi ve sürdürülmesi dedeler eliyle gerçekleşmiştir. Dedeler gerek okudukları nefeslerle gerek yürüttükleri cemlerle gerekse sorumlu oldukları taliplerine yön vermekle inanç ve kültürü taşıyıcı rolle üstlenmişlerdir (Altıntaş,2005:102).

2.5.2. Rehber (Yol gösteren)

12 hizmetin sorumlusudur. Yola giren canlara yolu öğretme görevini yerine getirmektedir.

2.5.3. Zakir (Ozan, Aşık)

Değiş, Miraçlama, Duaz-ı İmam okuma ve saz çalma görevlerini yerine getirmektedir. Dedelik soydan gelirken Zakirlik soydan gelmez, tamamıyla bireysel yeteneklere bağlıdır (Dönmez, 2014:63).

Anadolu'da bulunan Alevi cemlerinde vazgeçilemez bir etken olan Zâkir, cem ritüelinin, başlangıcından bitişine kadar ve belirli bir sıralamada olan işleyişin en önemli paya sahip olan uygulayıcısıdır. Alevilik ve Bektaşilikte Zâkir, dedeyle birlikte cemi yürüten, cem ritüellerinin uygulanmasında saz çalan ve vokal icrasında bulunandır (Güneş, 2013: 51).

Zakir, Yedi Ulu Ozanın nefeslerini, deyişlerini, duazlarını devriyelerini ve ağıtlarını çok iyi bilmesi gerekir. Kendi şahsiyeti kişiliği ise çok olgun, anlayışlı, hoş görülü edebiyat, erkanıyla, saygınlığıyla toplumda yerini almalıdır. Öncelikle yolun, erkanın kural ve kaidelerine uyması gerekir. İkrarlı, musahipli ve görgü, yargı, sorgu, rızalık ceminden geçerek dört kapı kırk makamını tamamlayıp toplumdan rızalık alması gerekir (a,g,g).

Zakir cem ritüelinin sürdürülmesi ve cemin içindeki uygulamaların düzenli olarak oluşmasını sağlayan kişidir. Zakirlik postuna oturan kişi, o makamın tüm ciddiyetini ve sorumluluğunu bilmelidir. Çünkü postun insana kattığı değil asıl önemli olan birey ve toplum için ne anlam ifade ettiğidir. En önemlisi ise Zakir postunun maneviyatı ve hissiyatı, Zakir'in gönlünde kazanmış olması gereken en önemli değerdir (Güneş, 2013).

2.5.4. Gözcü (Gözlemci)

Cem törenlerinde düzeni, sükuneti ve disiplini sağlamaktadır.

2.5.5. erağı (Işıkcı)

Cem törenlerinde delili (Mum ışık) uyandırır, meydanı aydınlatmakla görevlidir.

2.5.6. Peyk (Haberci)

Cem'in yapılacağı haberini Cem'e katılacak kişilere ulaştırmaktadır.

2.5.7. Niyazcı (Lokmacı, sofracı)

Kurbanları tekbirler ve keser. Cem'e katılanların, evlerinden getirdiğı yiyeceklerle ilgilenmektedir.

2.5.8. Pervane (Semah ve Meydan Sorumlusu)

Meydan ve semahla ilgilenmektedir.

2.5.9. İznikçi (Temizlik Sorumlusu)

Cem evinin temizliğine bakmaktadır.

2.5.10. Ferraş (Süpürgeci)

Cem meydanında simgesel temizlik görevini yapmaktadır.

2.5.11. Sakacı (Saka, Su Dağıtıcı)

Cem'de su dağıtmakta ve su ile kutsama görevini yerine getirmektedir.

2.5.12. Kapıcı (Kapı Görevlisi)

Dışarıdan ya da içeriden gelenleri ve gidenleri gözlemlemekte ve onlarla ilgilenmektedir.

BÖLÜM 3

3.YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma yöntemlerinden betimsel ve “tarama” modeliyle desenlenen bu çalışmanın verileri, kaynak (doküman) taraması, görsel ve işitsel materyal çözümlemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel içerik analiz yapılarak çözümlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları Anadolu Alevi-Bektaşî müziğinin icra edildiği Kolu Açık Hacım Sultan ocağı bağlamında müzik türlerine göre hazırlanmış, katılımcılara göre şekillenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Alevi/Bektaşî inancına bağlı ocaklardaki müzik pratikleri ve araştırmanın evrenini Kolu Açık Hacım Sultan ocağı ise örneklemi oluşturmaktadır.

3.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma genelde Alevi/Bektaşî ocakları özelde ise Kolu Açık Hacım Sultan ocağı müzik pratikleri ile sınırlandırılmıştır. Kolu Açık Hacım Sultan ocağının cem ayin törenleri dinlenerek Tevhid icralarındaki ibadet şekilleri kendilerine has alkış çalarak yapılan icra teknikleri 2 eser ile sınırlandırılarak notaya alınmıştır.

3.4. Sayıtlılar

Araştırma yönteminin araştırmanın amacına uygun olduğu, bu araştırmada yapılan örneklem grubunun evreni tam olarak yansıttığı, veri toplama araçlarının bir araştırma için kapsam olarak yeterli, geçerli ve güvenilir olduğu sayıtlılarından hareket edilerek gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmanın bu kısmında araştırmaya esas olan veriler üç başlık altında toplanarak sunulmuştur.

- 1.Görüşme Yöntemi
2. Basılı Kaynak ve Yerel Kaynaklardaki Eserler
- 3.Alan Araştırması ile Elde Edilen Eserler

3.6. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler nitel araştırma yöntemlerinden betimsel içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Görüşmeler yapılırken, araştırmacı tarafından katılımcılar çalışma hakkında bilgilendirilmiş, görüşme soruları raporlaştırılmıştır. Katılımcılardan ve dokümanlardan alınan veriler karşılaştırılarak, müzik pratikleri yerleşim yerlerindeki müzikal farklılıklar ile ilgili ortak bir fikir geliştirilmiştir. Yapılan görüşmeler, telefon aracılığı ile ses kaydına alınmıştır. Elde edilen kayıtlardan müzikal unsurların yanı sıra kullanılan sazlar, tevhidler çalım ve söyleme biçimleri hakkında veriler elde edilmiştir.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırmamızın bu evresinde araştırma konumuzun temelini oluşturan eserler ile ilgili ulaşılan bulgular ve bulgulara yönelik yorumlar ele alınmaktadır. Araştırma sürecinde toplanan bulgular nitel ve nicel bulgular olarak ayrı başlıklar altında incelenmiş ve yorumlanmıştır.

4.1.Hacım Sultan

Hacım Sultan, on iki imamdan biri olan İmam Ali el- Naki' nin oğlu Hüseyin' in üçüncü oğludur ve asıl adı Receb' dir (Gülerer, 2014:32). Bir Türk mutasavvıfı olan Hacı Bektaş' ı Veli' nin de amcasının oğlu, yoldaşı ve halifelerindendir. Bununla birlikte doksan dokuz bin Türkistan evliyasının piri Hoca Ahmet Yesevi' nin müritlerindendir. Hacı Bektaş' ı Veli ona “kolu açık” unvanını verdiği için Kolu Açık Hacım Sultan olarak da bilinir. Velayetnamesinde yazıldığına göre; Hünkâr, batın kılıcını Hacım Sultan'a verir. "Erenler meydanında cellatlığı sana verdik. Fakat haksız iş yapma, sana ziyanımız dokunur, "der. Hacım Sultan kılıcını aldıktan sonra yürür. Tam o sırada meydan sakası merkebi ile mutfağa su getirmektedir. Hacım Sultan kılıcı denemek ister ve merkebe vurunca belinden ikiye böler. Hünkâr bunu duyunca, "Kolları tutulsun" der ve Hacım Sultan çolak olur. Çok üzülür, pişman olur. Arkadaşlarına affedilmesi için Hünkâr ' a gitmelerini söyler. Arkadaşları onun için yalvarıp af dilerler. Hünkâr da affedip; "Kolu açık olsun" deyince kolları eski haline döner. Bu olaydan sonra adı Kolu Açık Hacım Sultan "olur.

Hacım Sultan 1305 yılında Uşak'a gelmiş ve Hacım Köyünün olduğu yere yerleşerek şeyhi Hacı Bektaş-i Veli'nin izinde tarikatı temsil etmiştir. Hacım Sultan'ın türbesi de Uşak'ta Hacım Köyü'ndedir.

Hacım Sultan ocağı Malatya ili Karaca Köyü'nde merkez kol olmak üzere Malatya/Basak; Malatya/Başkınık; Yozgat/Vezir Alanı (Karaözü) kolları bulunmakta; bu ocağa bağlı dedeler pir olarak kabul ettikleri Hacı Bektaş Çelebilerine bağlı olarak halen faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Hacım Sultan'ın tarihi hayatı hakkında kaynaklarda fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Hacım Sultan'ın tarihi varlığıyla ilgili en önemli kaynaklar, kendi adını taşıyan zaviyeye ait arşiv belgeleridir. Arşiv belgelerine göre Hacım köyündeki Hacım Sultan Zaviyesi, Germiyoğlu I. Yakup Bey tarafından birtakım vakfiyeler tahsis edilerek H. 721/ M. 1321 tarihinde yaptırılmıştır. Hacım Sultan Zaviyesinin vakfiyesi de gurre-i Cemaziyel-evvel 721 (29 Mayıs 1321) tarihli ve Arapça yazılmıştır. Belgelerin suretlerinden biri Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde Defter no.592, sayfa 139'da (Ek-1), diğeri Uşak Se'riyye Sicilleri 8293, sayfa 31'de kayıtlıdır (Ek-2). Vakfiyenin bulunduğu arazi Kütahya dâhilinde Uşak Kazasında "Hacım Karyesi" olarak geçmektedir (Öntug, 2004: 194). Bu bilgilere dayanarak Hacım Sultan'ın XIII. yüzyılın sonları XIV. yüzyılın başlarında yaşamış olduğunu söylemek mümkündür (Gülerer, 2012: 11).

Hacım Sultan'ın yaşamış olduğu yüzyılla ilgili olarak bazı bilim insanları farklı fikirler ileri sürmektedir. Bu bilim insanlarından Ahmet Yasar Ocak, Hacım Sultan'ın Hacı Bektaş-ı Velî'nin çağdaşı ve halifesi olamayacağını, XIV. veya XV. yüzyılda yaşamış bir Kalenderî dervişi olma ihtimalinin kuvvetli olduğunu söylemektedir (Ocak, 1998: 505-506).

Kolu Açık Hacım Sultanla ilgili yazılı kaynakların az olmasına karşı sözlü aktarım yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılmış pek çok bilgiye erişmek mümkündür. Bu anlamda Kolu Açık Hacım Sultan ocağına bağlı Turan dedeye başvurduğumuzda kuşaktan kuşağa kendisine aktarılmış olan bilgileri şu şekilde naklediyor:

"Kolu Açık Hacım Sultan onuncu imam Ali Naki' nin oğlu Hüseyin ve Ali Naki' nin torunudur. Ali Naki' nin oğlu Hüseyin, Hüseyin' in oğlu Recep isminde Kolu Açık Hacım Sultandır. Recep Sultan Kolu açık Hacım ismini Anadolu'ya geldikten sonra alır. Hünkâr Hacı Bektaş'ı Veli ile horasanda hoca Ahmet Yesevi dergahında eğitimlerini öğretimlerini birlikte alırlar ve birlikte bu öğretimi tamamlarken bunların atalarından dedelerinden kendilerine gelecek intikal edecek emanetler vardır bu emanetler taç, hırka, el, Fatma ana eli dediğimiz post vardır ve erkan vardır Tarık dediğimiz erkan dediğimiz çubuktur. İkrarda telkin çubuğudur elini vurmazlar öyle kol çubuğundan telkin ederler ikrar veren talipleri" (görüşme tarihi: 06.02.2023).

Röportaj 1

Hasan MEŞELİ: Bu işin ehli olan bu işten anlayan insanlarımıza Zakir denir. Yani alevi cemlerinde saz çalanlara literatür olarak Zakir denir. Zakirler muhakkak Alevi inanç ve kültürünü edebiyatını ve Anadolu'muzun bağrında yetişmiş yedi halk ozanının deyişlerini bilmek mecburiyetinde. Mesela bunlar kimdir başta Fuzuli, Nesimi, Yemini, Virani, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet ve Şah Hatayı bir de bizim inancımıza göre efendim Yunus Emre onunla beraber ben onu da katıyorum sekiz halk aşığı. Bunların deyişlerinde Allah sevgisi var Muhammed sevgisi var Ali sevgisi var On İki İmam sevgisi ehlibeyt sevgisi var. Bu bakımdan Alevi cemleri Alevilerin ibadet türünü sembolize eder ne hazin bir tecelli ki gerek Anadolu Selçuklu döneminde gerekse Osmanlı döneminde bu topluluğun inanç ve ibadetine sıcak bakılmadığı için bu cemler köylerde maalesef gizli yapılmış şehre inememişlerdir. Dedeler üç telli kırık sazı paltosunun altına alarak ıssız dağları ormanları aşmış en ücra köylere kadar giderek bu topluluğun inanç ve ibadetini İslami bir şekilde anlatmış. İşte bu cemlerde cemleri aşka getiren yönlendiren bu hak aşıklarının özellikle yedi hak aşığının tasavvuf erbabının deyişlerini sazıyla efendim terennüm etmişler. Bunlar nedir bu yapılan ibadetlerdeki birincisi efendim deyişler, demeler yani diğer adı şiir, Alevilikte şiir değil de bunun adı demedir. Demeler deyişler ibadet olarak on iki imamların isimlerini zikreden Duaz-ı İmamlar efendim terciibentler gazeller bunlar Alevi cemlerinde Zakir'in öncülüğünde dedenin öncülüğünde Zakir'inde enstrüman olarak çalmasında semah olarak semah dönülmesinde de çok önemli rol oynamışlar. Alevi cemlerindeki dönen semah tamamen bir oyun değildir. Bir trans hali bir vecdir bir Allaha yalvarmadır yakarıştır. Allah Muhammed Ali sevgisini bütünleştirmek ve kalplerde gönüllerde yüceltmek yükseltmektir hocam. Ondan sonra cemlerde Hz. Peygamberin doğumu dile getiriliyor. Miraçlama Hz. Peygamberin Allah ile konuşması sembolize eden Miraçlama dile getiriliyor. Hz. İmam Hüseyin'in Ker beladaki katliamı

dile getiriliyor, göz yaşı dökülür, bu halk ozanlarının deyişleri demeleri dile getirilirken cemlerde ayrı bir anlam ayrı bir mana olarak kalplerde gönüllerde nakşediliyor. Bu bakımdan hocam Zakirlerin cemlerdeki saz çalan Zakirlerimizin yaptığı icra çok önemlidir. Muhakkak iyi saz çalması lazımdır. Bu inanç ve ibadeti çok iyi bilmesi lazım dedenin öncülüğünde neyi çalacağını neyin harekete geçileceğini cemlerde semahın ne zaman dönüleceğini Allah Allah demesini ellerini dizlerine vurarak hak la ilahe illallah illallah şah illallah diyerek başlayan bu terennümleri dile getirmesi cemaate katılan canları coşturur. Bir vec içerisinde Allaha yalvarır yakarır, bu toplantılarda hocam kesinlikle bir dedikodu bir kışkırtma yoktur. O bakımdan yezite lanet okunur. Yalnız Hz. İmam Hüseyin'i Ker belada peygamberimizin bu mübarek torunu Hz. Ali'yle Hz. Fatıma'nın ciğer paresi olan Hz. Hüseyin' de yetmiş iki şühedasının Ker belada katledilmesi bu toplumda ayrı bir mana ayrı bir anlam ayrı bir muhabbet ve deruni bir sevgi yaratır. Zakirler bunların ne zaman çalınacağını ne zaman bunları sıraya dizmek suretiyle deruni bir bilgiyle bunlara yol verir ve toplumu, cemlere katılan canları coşturur. O bakımdan Zakirlerin önemi çok çok önemlidir. Bu edebiyatı bu tasavvufu bu ritmi çok iyi bilmesi lazım çok iyi çalması lazım ve söylemeside lazım yalnız çalmayla olmaz yani o bakımdan Allah Muhammed Ali On İki İmam sevgisini terennüm eden bu deyişleri hele hele bu Duaz-ı İmamları ki tamamen ibadet şekli Allah'ın yanında Muhammed'i Ali'yi Ehlibeyti On İki İmamların ismini zikredilen bu ibadet şeklini özünü oluşturan bu deyişe de Duaz-ı İmam denir. Yani On İki İmamların ismini zikredilerek bunlar dile getirilir. Cemlere ayrı bir anlam ayrı bir aşk kazandırır. O bakımdan Alevilikte bu cemler çok önemlidir. Alevilerin ibadet şeklini oluşturur. Bu Anadolu Alevilerine mahsustur bakın yörenin diğer yerlerinde pek yoktur ama Hacı Bektaş'ı velinin Anadolu'ya getirdiği Allah sevgisi Muhammed Ali sevgisi dört kapı kırk makam ilkeleri şeriat tarikat hakikat dört kapı her kapının da makamı var. Kırk makam bu hoca Ahmet Yesevi' nin hakikat adlı eserinden alınmıştır. Anadolu' ya bunları yaymışlar bu tasavvufi mistik değerleri özendirmişler ve topluma bunu

kazandırmışlardır. O bakımdan Alevilikte Kâbe bir gönüldür haktır, öze bağlanmaktır. Yani kara taşa evet onu kutsamak ona yüz sürmek gayet doğaldır gayet güzeldir ama Kâbe'deki el Hacer-ü'l Esvet taşının bir gönül olduğunu Yunusun deyişlerinde de bu dile geliyor o da ayrı bir anlam kazanır işte bu toplumun taht ve ibadetini akait ve kurucu adlarını ayrı cemlerde Zakirlerimizin bunu coşturarakten terennüm ederekten bunu dile getirirler hocam.

Resim 4.1. Hasan MEŞELİ

Röportaj 2

Ünsal DENİZ: Hacı amca önce bize kendini tanıtır mısın?

Erdoğan YILDIRIM (Hacı Amca): Hacım Sultan Ocağından, Basak köyünden Hacı dedeyim. 1942 doğumluyum, 76 yaşımdayım. Aklım erdiğinden beri alevi inancına sahibiz, ocak sahibiyiz. Yolumuz Hak Muhammed Ali yoludur. Yolumuz gereği, aklım erdiğinden bu yana kadar yöremizdeki cemlerde bağlama çalarak Zakirlik görevini ifa etmekteyim. Tabi ki cemlerimizde, cemaatlerimizde bağlamanın, Zakirliğin bir önemi vardır. Cemlerde zakirlik, on iki hizmetten biri olur, olmazsa olmazdır.

Ünsal DENİZ: Peki Zakir olmaya nasıl karar verdin Hacı dede, birisi mi yönlendirdi yoksa kendi isteğiyle mi Zakir olmak istedin?

Erdoğan YILDIRIM: Ocağımızın gereği olarak cemlerimizde on iki hizmetten biriside Zakirliktir. Zaten bizim soyumuzda Hak Muhammed Ali meydanında, gönüllerimizde ve cemlerimizde toplanırız. Önce küskünlerimiz barışır, borçlarımızı eda ederiz. Herhangi bir sorunumuz olmaz toplanırız cem cemaat oluruz birbirimizden rızalık alırız. Hakkın huzurunda ve halkın huzurunda cemlerimizi ifade ederiz, yürütürüz. Zakirlikte bu cemlerde on iki hizmet denilen hizmetlerden, birisidir.

Ünsal DENİZ: Peki sizin bir ustanız ya da Zakirliği öğrendiğiniz biri var mı?

Erdoğan YILDIRIM: Zakirliği öğrendiğim bizden yani benden önce kendi akrabalarımızdan olan Ahmet ve Vahap isimlerinde ki yaşlı kişilerden biraz feyz almışımdır. Tabi çevremize yöremize göre deyişler, mersiyeleer yani o yola o kültüre uyacak şekilde Duaz-ı İmamlar söyleriz.

Ünsal DENİZ: Peki nasıl öğrettiler yani o imkanlarda nasıl feyz alıp öğrendiniz?

Erdoğan YILDIRIM: Bizde demek ki azim vardı ve azda olsa onlara yaklaştık, onlara yakınlık duyduk onlardan az da olsa feyz aldık.

Erdoğan YILDIRIM: Peki şimdi benim incelediğim konu şu, Zakirlerin alevi inancını ve alevi kültürünü sonraki kuşaklara ya da cemlerde; çocuklara, gençlere nasıl ilettikleriyle alakalı. Şimdi bu anlamda sizin okuduğunuz deyişlerde, semahlarda ve Duaz-ı İmamlarda en çok hangi şairlerin hangi ustaların eserlerini okuyorsunuz?

Erdoğan YILDIRIM: Hocam en çok zaten Alevilikte yedi ozan öngörülür. Fuzuli, Virani, Yemini, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Şah Hatayi ve Nesimi yani bu kişilerin deyişlerinden.

Ünsal DENİZ: Yunus Emre' den okuyor musunuz?

Erdoğan YILDIRIM: Az

Ünsal DENİZ: Peki bunların dışında mesela cemlerde, başka ustaların malını okuyor musunuz?

Erdoğan YILDIRIM: Zaten Duaz- ı İmam denilince on iki imamın isminin geçtiği beyitlerdir yani bunlar. On iki imamın ismini zikredenler hangi âşık olursa onları okuyoruz. Biz kendimize göre de biraz seçme yapıyoruz yöre âşıklarından.

Ünsal DENİZ: Önemli olan sizin alevi inancına uygun bir şeyler olması.

Erdoğan YILDIRIM: Evet alevi inancına uygun olması.

Ünsal DENİZ: Ama ağırlıklı yedi aşığın mallarını okuyorsunuz. Onun dışında eğer inancınıza uygun ya da on iki hizmetten herhangi bir şeyi yansıtacak şeyler okuyorsunuz.

Erdoğan YILDIRIM: Mesela yöremizde Sadık baba diye bir kişi var ondan da feyzler alıyoruz. Onun deyişlerinden de söylüyoruz. Kendi yöremizde Esiri baba var onun deyişlerinden de söylüyoruz.

Ünsal DENİZ: Mesela siz kendi yazdığınız şiirleri okuyor musunuz?

Erdoğan YILDIRIM: Benim yazdığım şiir yok. Zaten zayıf tarafımızda ora oldu. Hep Hatay' ı, Pir Sultan, Nesimi, Virani' ye bağlandık onlardan farklı bir şey üretemedik, üretemeyiz de zaten. Üretemediğimiz için orada bir takıntı sebep oldu. Alevi gerçeklerinden cem cemaatlerimizden yani cem cemaat deyince içimizde yaşlı kişilerin daha çok bulunduğu hak kelamı olan cemaatlerdir. Yöremizde Arguvan ağzı diye de türküler çok, Elâzığ ağzı, Harput ağzı diye de türküler çok fakat biz onlara ocağımız ve Alevilik gereği onlara çok itimat etmedik kendi öz kaynağımıza yani inandığımız kaynağa doğru gittik. Onun için kendimiz deyiş yapamadık.

Ünsal DENİZ: İnancınızın kaynağı da özellikle o yedi ulu ozan değil mi?

Erdoğan YILDIRIM: Evet.

Ünsal DENİZ: Cemlerde siz Zakirlik görevini icra ederken, dedeyle nasıl bir irtibatınız oluyor? Nasıl beraber yürütüyorsunuz?

Erdoğan YILDIRIM: Evet zaten alevi cemlerinde dede tek kişidir. Dede pir vekilidir, yöneticidir. On iki hizmet sahibinin en önemlisi orada dede baştır. Ondan sonraki on bir hizmet sahibi ise dedeye bağlıdır. Dede onların hepsini görür ve gözetler. Dedelerin iyi eğitim alması lazım hem de şu dönem de çok iyi olması lazım. Dede ile zaten hizmet sahipleri irtibat halindedir, hizmetler devam ettiği sürece hizmet sahibi hizmetini öğrenir, hizmetlerinin nerede kendisine geleceğini iyi fark eder. Okulda öğretmenler gördüğüm, bildiğim kadarıyla hangi derste hangi programını nasıl ki uygulayacaksa Zakir olsun gözcü olsun süpürgeci olsun diğer hizmetlilerle artık alışa geldi mi hizmetlerinin nerede kendisine geleceğini iyi bilirler.

Turan KOLUAÇIK: Yani cemin akışı içerisinde Zakir görevini çok iyi biliyor, cemi çok iyi anlatıyor, anlayabiliyor ve uygulayabiliyor. Dedeyle göz göze geldiği zaman ne yapılacağını zaten o biliyor. Zakir, dededen daha çok cemi coşturan, cemde muhabbeti aşka getiren ve semahlarda, tevhitlerde, Duaz- 1 imamlarda, Miraç lamada ve mersiyelerde bunlar bağlamanın bir de pençeyle ve mızrabıyla tevhit vuran ellerin birbirine uyum sağlaması, semah dönen ayakların, kolların ve ellerin Zakir'in mızrabıyla, Zakir'in pençesiyle uyum sağlaması. Cemlerdeki ritim muhakkak ki hem mızrap vuruşu hem de pençe vuruşu çok önemlidir.

Erdoğan YILDIRIM: Mızrap vururken benim vurduğum mızrap Semah çının el ve ayak hareketiyle birleşir. Bir de tevhit yapanların onlarında ahenkleriyle birleşir. Birinin bozulduysa bizim de bozulmamız lazım. Onlar yani semah dönenler, tevhit çekenler hep Zakir'e, onun eline dikkat ederler. Şimdiki cemlerde o yok.

Turan KOLUAÇIK: Notalı ve süsleme sanatı olduğu için şimdi ki bağlamalarda.

Ünsal DENİZ: Peki siz bağlamayı çalarken daha çok mızrap mı kullanıyorsunuz? Yoksa pençe mi?

Erdoğan YILDIRIM: Ahengine göre, birleştirmek ve karıştırmamak için mızrabı tek atarım, hafif bir şey kullanırım şelpe gibi. Oradaki ahenk ve el değişmesin, semah dönenin ayağı ile el hareketleri değişmesin önemli olan bu zaten. Şimdi o yok, her gün cemleri izlerim hiç öyle bir şey yok. Tutturmuşlar semahçı nasıl dönerse dönsün, kendisi dönmüyor ki semahı çalan ben birazda semah dönerim, döndüğüm için daha farklı olur.

Ünsal DENİZ: O zaman mesela şey dediniz ya Zakir cem sırasında nerede ne çalacağını bilir. O zaman şu anlamamı geliyor yani bir Zâkir'de bir dede kadar bilgiye sahip olması gerektiği anlamına mı geliyor?

Erdoğan YILDIRIM: Tabi bir Zâkir'de hemen hemen, ama dede baştır.

Turan KOLUAÇIK: Şimdi makam olarak dede tabi baştır ama Zakir dede kadar yeteneklidir. Belki dededen daha fazla yeteneği de olabilir Zakirlerin. Yani o ahengi, o mızrabı, o pençeyi ve o deyişleri, tevhitleri, duazları, mersiyeleri ve ahengiyle okuyup ve halkı hakka coşturarak götürebilmenin tek kaynağı Zâkir'dir cemde.

Erdoğan YILDIRIM: Zaten her hizmetin önemi varda Zakirlik çok önemli bir şey yani.

Ünsal DENİZ: Peki Zâkir söylediği deyişlerde o yedi ulu ozanın demelerini, deyişlerini ve şiirlerini söylüyorlar mı? Orada cemde bulunanlara ne anlatıyor? Alevi inancına ait olan hangi bilgileri veriyor hangi bilgileri aktarıyor?

Erdoğan YILDIRIM: Zakir deyişlerle Duazlarla söyler anlatır esas gönül hakkındaki dedelik, taliplik, yol ahkamı dedeye aittir.

Ünsal DENİZ: Yani söylerken deyişlerle neyi anlatıyor neyi ifade ediyor?

Erdoğan YILDIRIM: İnsanlık alemini iyi, doğru, dürüst olarak.

Turan KOLUAÇIK: Yani aklı, mantığı, ilmi, irfanı, edebî, erkanı.

Erdoğan YILDIRIM: Haktan bahseder, ilimden bahseder, irfandan bahseder, doğruluktan bahseder.

Ünsal DENİZ: Mesela eski atalardan Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Ali onlarla ilgili neler anlatır? Demelerde, şiirlerde.

Erdoğan YILDIRIM: Hem onların hakkında deyişler var zaten Duaz- 1 imamlar on iki imamın ismini zikreden deyişlere Duaz- 1 İmam denir. Onlar hakkında tekrar bazı imamların ismi geçer, onlara da deyişler denir. Onlarında hallerini dile getirir, saz ile dile getirir.

Ünsal DENİZ: Peki siz kaç yıldır Zakirlik yapıyorsunuz?

Erdoğan YILDIRIM: Aklım erdi ereli yani o çağa geldim geleli.

Ünsal DENİZ: Zakirlik görevini yaparken mesela sazınızı çalarken o Duaz-ı imamları, deyişleri söylerken cemde bulunanlarla bir gönül bağı bir iletişim kurabiliyor musunuz? Bana biraz ondan bahsedebilir misiniz? Nasıl bir iletişim kuruyorsunuz? Siz onları nasıl etkiliyorsunuz, onlar sizi nasıl etkiliyor?

Erdoğan YILDIRIM: Şimdi dedik ki zaten cemlerimizde on iki hizmet vardır, hizmet sahibinin başı dededir. Dede cemi yönetir, cem hakkında oradaki tek olarak toplumu bilgilendirir. Alevilik denilince yanlış değil de doğru olanları, topluma uygun olanları, toplumun yaşamına gerçek olanları güzelce aktarır. Gözcü elinde Musa' nın asası ile şimdi günümüzde değnek diyorlar, olumsuz davranıyorlar bilmiyorlar demek ki, değnek diye hitap ediyorlar çok yanlış bir şey. Oysa ki bizim inancımıza göre Cenab-ı hak Musa' ya mucize alet olarak asayı hediye etmiştir.

Firavunun şu yılanları yapıp civalarla falan hareket ettirip “Ya Musa asayı yere at” dediğinde o bütün şeyleri toplamıştır, o sihirle yaptıklarını toplamıştır asanın önemi çoktur yani. Ne yazık ki şimdi değnekle yetinmeye çabalıyorlar işte bu dedelerinde zayıflığı, bilgisizlik zayıflığı! Olması lazım bilmemiz lazım neyi ne olduğu için dede burada tektir önce, baştadır mürşittir yani. İkinci konu gözcüdür o da eğitilmiştir cemin sükuneti ile sorumludur, gelenlerin gidenlerin sorunlarıyla ilgilidir. Dede dahi gaflette olmuş olsa gözcü dedeyi uyarmakla yükümlüdür, gelenine gidenine dikkat eder. Ondan sonra gelemim sakkacıdır, tezekârıdır, nakıbıdır, kurbanıcıdır bunların hepsi iyi bir eğitim almıştır hizmetlerini iyi öğrenmişlerdir. Bunlar hepsi aşağı yukarı yetişmiştir yani dedeyle o vesileyle herkes zamanını da bilir, yetiştiyse irtibatını da sağlarlar yani, zaman hangi zamanda kendilerine gelecek görevleri bilirler ona göre hazırlanırlar.

Turan KOLUAÇIK: Yani şöyle ki Zâkir ceme katılan canları şöyle etkiler; sesiyle, sözüyle, bağlamasıyla ve söylediğı nefeslerin, değışlerin onu etkilemesi o değışlerin, nefeslerin, tevhidlerin duazların içeriğinde Hak kelamı vardır, Hak Muhammed Ali kelamı vardır ve ondan dolayı insanları doğru yola yönlendirecek nefesler, değışler, sözler vardır. Ondan dolayı Zakir’in nefeslerini ceme katılan canlar bu şekilde etki altında kalır ve etkilenirler. Onlarda bu sefer ona ritimleriyle yön verirler yani karşılıklı olarak Zakir’in mızrabıyla, pençesiyle, nefesiyle, sözüyle ve her türlü o tevhitte örneğin el tevhidi mesela iki türdür. Bir böyle düz vurma bir böyle bu şekil de olur onun ritmini o verdiğı zaman orada karşıdaki canlar dahi o tevhide nasıl uyumlu bir şekilde uyuyorlar.

Ünsal DENİZ: Bu tevhid de bağlama haricinde mi yapıyorlar?

Turan KOLUAÇIK: Tevhid hep bağlamayla olmalı.

Ünsal DENİZ: Tevhidi başlatan kim yani canlar mı başlatıyor? Zakir mi başlatıyor?

Turan KOLUAÇIK: Zaten Zâkir o şeye girdiğı zaman tevhide girdiğı zaman

Ünsal DENİZ: Canlar onu biliyor zaten

Turan KOLUAÇIK: Onu da bilir.

Ünsal DENİZ: O zaman canlarında mutlaka bu erkanı iyi bilmesi lazım.

Turan KOLUAÇIK: Onlarında tabi ki bilenleri çok, ondan dolayı yani demek istediğimiz senin o sorunun karşılığına bu şekilde cevap alabilirsin yani diğer bir boyutuyla dedemin de söylediği gibi cemi; dede yönetir ama cemin akışını, ibadet yönünü, ruhani yönünü ve sakinin akışını onu götüren Zakirdir. Dede bir duasını verir sırası geldikçe de üç tevhidini okur, bir dua verir. Zâkir yine hemen Duaz- 1 İmama geçer, Duaz- 1 İmamını bitirir, dede bir dua verir Miraç lamasına geçer.

Erdoğan YILDIRIM: Herkes görevini bilir, sırasını bilir öğrenir.

Ünsal DENİZ: O yüzden ikrarlı olması şart değil mi Zakir'in?

Turan KOLUAÇIK: Evet.

Erdoğan YILDIRIM: Tabi ki.

Turan KOLUAÇIK: İkrarsız Zakirlik olamaz ikrarsız dede olamaz, musahipsiz dede musahipsiz Zakir olamaz yani bunlar şart.

Erdoğan YILDIRIM: İkrarlı olacak. Talip dedenin önüne meydana geldiğinde dede soracak, o hak meydanına girdiği zaman elim elde, yüzüm yerde, özüm darda Hak Muhammed Ali meydanında döktüğümü doldurmaya, yıktığımı kaldırmaya, ağlattığımı güldürmeye geldim efendim her kimi incittiysem, her kimin bende alacağı varsa, her kimin bana küskünlüğü dargınlığı varsa hak ile dile gelsin der kimin o adama küskünlüğü, herhangi bir şeyi varsa dile gelir, orada kısaca öz olarak o iş halledilir, dede de der “Herkes sizden razı, Allah’ta sizden razı olsun” der.

Ünsal DENİZ: Bu görgü sorunu dediğiniz bölüm değil mi?

Erdoğan YILDIRIM: Evet oraya geldim yani hani söylediğimizi yapmıyoruz Aleviliğin hatası bu dedim ya söylüyoruz ama Aleviliğin gerçek özü o ama hani biz yapmıyoruz önce söylediğimiz halde eksikliğimiz büyük var burada ikrarsız talip olmaz.

Ünsal DENİZ: Dolayısıyla hizmeti yapanlarında ikrarlı olması şart yani.

Erdoğan YILDIRIM: Tabi ki hepsi.

Turan KOLUAÇIK: Tabi ki kapıdan içeri girenlerin hepsi ikrarlı olmalı.

Erdoğan YILDIRIM: Biz tercüman lokması diye o yani sorunlar biter, sorgular biter, lokma yapılmıştır o tercüman lokmasını dahi sorgusuz sualsiz olanlara yedirmek haramdır yani.

Turan KOLUAÇIK: Yiyemez ki.

Erdoğan YILDIRIM: Herkes onu yapamaz. Bile bile suçlu olup da o lokmayı yiyene de haramdır. Haram yani.

Ünsal DENİZ: Peki siz Zakirlik görevini, mesela cemlerde çocukları da görüyoruz çok fazla çocuklarda oluyor, gençlerde oluyor, mesela onların size karşı böyle bir ilgisi hani Zakir olma talebi var mı? Ya da herhangi birisini Zakir olarak yetiştirmeyi düşünüyor musunuz?

Erdoğan YILDIRIM: Şimdi ben düşünüyorum düşünmez olur muyum bu benim görevimde ama yok, saz çalan çok.

Ünsal DENİZ: Talip olan mı yok yoksa

Erdoğan YILDIRIM: Talip olan yok.

Ünsal DENİZ: Şimdi o zaman gelenekte bir kesintiye sebep olmayacak mı?

Erdoğan YILDIRIM: Elbette, oldu bile oldu da bizden benden çok çok güzel çalanlar var işin gerçeği çok güzelde söyleyenler var ama özene gelince bizim gibi akış yapanda yok.

Turan KOLUAÇIK: Aynen.

Erdoğan YILDIRIM: Affedersin oğlum var benden çok güzel çalıyor çok güzelde söylüyor oğlum şöyle yap dediğim zaman aman baba der, benim yaptığımı meyletmiyor.

Ünsal DENİZ: O zaman bir kültürde böyle gelenekte bir kesinti var.

Turan KOLUAÇIK: Hem de çok büyük bir kesinti var, örnek bizim kendi ocağımız Kolu Açık Hacım Sultan Ocağında öyle bir duraklama devrine girdi ki geçmişten bugüne kadar, bu canın mesela hayatta olduğu müddetçe o kadar güzel bu yola hizmet eden dedeler, Zakirler yetiştirmişler ki ocak olarak ama şimdi bakıyoruz bu dönemde kırk elli yıl içerisinde yeni yetişen birkaç tane ne Zakir var ne de dede var yani bunun yetişebilmesi için büyüklerin bu yolda çok yol gösterici olması gerekiyor. Ama kimi istekli olacak ki işte örnek veriyorum kendi çocuklarımızdan, diğerlerinden, akrabalarından talep olacak talep olmayınca o talebin olmamasına sebep ile yine de dedelerin ve taliplerin hepsinin ortak birlikte zararları oldu. Çünkü ortak bir araya gelebilseler ve ortak fikirde yolu, erkani uygulayabilseler en azından daha çok aktif olabilirdik.

Bugün bakıyoruz hiçbirimiz doğru dürüst yolu erkanı bilmiyoruz yani ben işte dedeyim dedelik yapıyorum diyorum ama ben ne kadar ne biliyorum ne kadar pratikte doğru eksiksiz uygulayabiliyorum yani birçok şeyden işte bunun için büyüklerin geçmişteki gelenekten gelen uygulama tarzı çok harikaydı. Büyüklerimize göre çocuklar, gençler anneler, bacılar, ablalar hepimiz birbirimize karşı sevgi saygı hürmetinde bulunuyorduk şimdi bu yol erkan durdu inanın alevi yol ve erkanı durdu. Akıl, mantık, edep, erkan ve ahlak her türlü huy sığırına indi. Kimse kimseyi tanımaz hale geldi. Bu yolda ve bunun da tek sebebi yoldan erkandan uzaklaşmak, başka bir şey değil. Yolunu-erkanını bilmemek ve yolun erkanın kuralına uymamak; edep, erkan, akıl, mantık, ilim, irfan, kul hakkı yemeden eline beline diline sahip olarak ve bunu uygulayabilmek; kendi nefsinde pir, mürşit, rehber, musahip, ikrar, dört kapı, kırk makam, görgü, yargı, sorgu, rızalık ve kendini hakta hakkı kendinde görüp ehil insan dürüst insan doğru insan yetiştirmek yolun amacı inancın amacı budur. Yoksa oraya gelip işte zikir yapalım, tevhid vuralım, semah dönelim, lokma yiyelim amaç o değil o bir vesiledir onları oraya toplamak. Bunun için Zakir'in gerçekten cemdeki görevi bizim yolumuz erkanımız kuralınca daha önceden feyz aldıkları usta Zakirlerden yetişerek ve çok güzel cemi yola ve erkana uyan, ceme uyan canlara aktarması, yani bu ikisinin arasındaki karşılıklı olarak ve çok güzel bir ahenk uyum sağlıyorlar. Ben gerçekten hayran kalıyorum yani semah dönmelerine mızrap vurmalarına o semah dönülürken bağlamayla çok farklı bir şey geliyor bize.

Erdoğan YILDIRIM: Huşu geliyor.

Turan KOLUAÇIK: Evet huşu aşk geliyor yani.

Ünsal DENİZ: Yani işte oradaki canların gönlüne dokunuyor.

Erdoğan YILDIRIM: Evet tabi gönüllere dokunuyor.

Ünsal DENİZ: İşte o çok önemli bir şey gönlüne dokunuyor ve eskiyi hatırlatıyor.

Erdoğan YILDIRIM: Evet

Ünsal DENİZ: Geçmişte Alevilerin yaşadığı işte o katliamları sıkıntıları, o eziyetleri onları hatırlatıyor, onları anlatıyor.

Erdoğan YILDIRIM: Tabi.

Turan KOLUAÇIK: Şu ki bakın aleviler her cemlerinde ki bu geleneksel uygulamalarda kendine olanları hatırlamaktan ziyade ikrar verdiği pirlere, on iki imamlara, Hz. Muhammed'e, Hz. Ali' ye veya evliyalara peygamberlere yapılan o sıkıntıları daha çok dile getirirler. Onlar zaten Kur'an dan feyz alarak Kur'an-ı yorumlayarak Türkçeleştirerek nefeslere dönüştürerek ve hak kelamı olarak anlatılan; o nefesler, deyişler, duazlar, mersiyele, tevhitler ve bunların hepsi zaten bu anlamda söyleniyor. Az önce dediği gibi Arguvan havası ve hatta köy Hekimhan havası ve hatta bir başka yerin havası onun yeri ayrıdır.

Erdoğan YILDIRIM: O da varda yeri ayrıdır. Zaman ayrı.

Turan KOLUAÇIK: Gönül muhabbetlerinde, sohbetlerde, cemlerde onlara yer yok ve o gönül muhabbetinin yeri başka, cem muhabbetlerinin yeri başka. İşte bunu bundan ayırdığı zaman Zakir'in, gerçekten yol ve inanç sisteminde çok büyük değerleri var. Bizim çocukluk zamanımız da yani beş ve altı yaşlarında olduğumuz için Abdullah Vahap ve Ahmet dedemin mızraplarını çok zor hatırlıyoruz. Ama onlardan feyz alanları dinlediğimiz zaman bir Kasım dayıyı dinleteceğim örneğin cd si var bende onun mesela Kasım dayının mızrabına baktığın zaman insanın sinirleri sızlıyor. Semah dönenler tevhid vuranlar o coşkuyu birlikte paylaşanlara baktığın zaman aşka geliyor insan, kendiliğinden aşka geliyor o inancı olan insan. Ama şimdi ki dediğimiz gibi biraz bağlama ben de çalışıyorum, başkası da çalışıyor ama o Zakirlik değil. Zakirlik yapamaz yapması için gerçekten yol ehli olmalı kısa ve öz.

Ünsal DENİZ: Ben bir yazıda şey okumuştum yine bu Alevi Bektaşî inancıyla ilgili bir kitap yazılmış, tez yazılmış orada Zakir'i Cemevi müzisyeni olarak tarif etmiş. Bir anlamda Cemevi müzisyeni diyebiliriz demiş, mesela bana yanlış geldiği için size soruyorum, yani siz mesela Zakir'i Cemevi müzisyeni olarak görüyor musunuz? Şimdi bu bağlamdan yola çıkarak da müzisyenle Zakir'i ayıran şey nedir?

Turan KOLUAÇIK: Şimdi müzisyen birazdan Hacı dedem de ona cevap verir. Müzisyen, genel anlamda kendi yeteneğiyle öğrendiği halk müziği olsun,

Türk sanat müziği olsun, her türlü arabesk müziği olsun diğer müzikler, müzik dalında kendini geliştirmiş eğitimini, öğretimini almış ve hatta üniversitesini de bitirmiş, meslek sahibi olmuş bir insandır. Ama Zakir farklıdır. Zakir yol ehlidir, yola uymalıdır, yol geleneğine uymalıdır yani aradaki fark budur.

Ünsal DENİZ: Yani inanç sisteminin bir temsilcisi mi?

Turan KOLUAÇIK: Evet temsilcisi, aynı zamanda uygulayıcısı. Müzisyen olamaz yani o zaman bir Cemevine getir sıradan bir sanatçıyı iyi bağlama çalar, iyi sesi vardır, iyi okur iyi yorum yapar ama o müzisyendir, o Zakir değildir.

Erdoğan YILDIRIM: Evet aynen öyledir yani bazen takip ediyorum mesela yarışma programlarını yetenekli gençlerde oraya geliyor, bakıyor yani işte müzisyenler orada meydana çıkıyor kendi ürettiklerini, kendi karakterlerini tabi bazılarında alsalar da o müzisyenlik çerçevesinde ki bulunanları aktarmaya çabalıyorlar. Zakirlik öyle değil, Zakirlik; o yolun, erkanın çerçevesinin içinden yani Hak Muhammed Ali yolunun çerçevesinin içinden çıkmadan halkı coşturacak, Hak kelamı söyleyecek Allah Muhammed Ali' den bahsedecek o sözü söyleyen şairinden bahsedecek Zakirlik o dur.

Ünsal DENİZ: Yani yorum yapmıyorsunuz, yorumcu değilsiniz.

Erdoğan YILDIRIM: Yok efendim aşık başka ozan başka müzisyen başka Zakir başka. Müzisyenler dedim ya oradan buradan topladıklarını kendi yeteneklerine göre hem de rast gele yerlerde açıklayan kişiler. Biz mesela biraz önce dediğim gibi Arguvan ağzını Harput ağzını ben o toplumda yapmam yapmam da yani çünkü oyunun dışına çıkar, o kuralın dışına çıkar. O zaten ceme devamlı gelenler A dan Z ye dedesinden küçük çocuğuna o yola girenler işte şimdi önemli yerin biriside o dur. İnsanlar Tanrı katında kuldur, Hak Muhammed Ali yoluna gelmişlerdir. O hak kapısından hani şeriat kapısı dede sorar Hak mı hak tarikat kapısı, hak mı hak marifet kapısı, hak mı hak efendime söyleyeyim hakikat kapısı, hak mı hak kırk sekiz Cuma, hak mı hak ata hakkı, ana hakkı, tanrı hakkı, komşu hakkı bunları dede talipten sorar eğer bile bile bu sana söylediklerimin dışına çıkarsan bile bile cehennem topu boynunda asılı kalsın mı diye dede

sorar. O hak meydanında, o toplumun huzurunda şimdi görüyoruz nerede olursa olsun hani bunlar, hani Alevilik, hani dedelik, hani bunlar biz cem olduk ama görüntüden başka bir cem olmadık ki biz. İnsan kusuru işleyebilir eğer kusuru işlediyse ilk gerçekten onun affını tanrıdan dilemelidir. E şimdi bizde kusur yaparız eksiklik yaparız aleviyiz, yol oğluyuz, dedeyiz diye ben bende de çok kusur görüyorum yani böyle konuşuyorum diye atıp gitmiyorum. Esas kusurun en büyüğü de bende.

Ünsal DENİZ: Sizde dedelik var mı?

Erdoğan YILDIRIM: Tabi ki.

Ünsal DENİZ: Hem Dedesiniz hem Zâkir'siniz

Erdoğan YILDIRIM: Evet ama şimdi biz ne kadar doğru yapsak talebi getiremiyoruz.

İkrar verenler gelmiyor artık burada büyük sorun var.

Ünsal DENİZ: Peki bunu neye bağlıyorsunuz? Yani talip gelmemesini.

Erdoğan YILDIRIM: Şimdi en çok şey oldu hocam, eskiden herkeste kusur sahibi olabilir dedesinde de talibinde de bunlar olabilir ama belli kusurlar işte bu yolda gideriliyordu açığa çıkıp gideriliyordu. Şimdi toplum dağılınca kısa bir dönemde bu toplum dağılınca çevreyi görünce affedersin toplumda derler ki kapak çiçeği gibi açıldı derler.

Ünsal DENİZ: Şehirlere gelmeleri gibi.

Erdoğan YILDIRIM: Şehirlere gelmeleri, dış ülkelere gitmeleri, bende ayrılık görmüyorum da ayrı dinlerin içine gitmeleri mesela şu dönemde gerçekten baktığımız zaman İslam diye ve Müslüman diye ülkelere baktığımız zaman örnek, diğer ülkelerle karşılaştırdığımız zaman şu İslam'ın haline bakın ya ne oluyor bize adam resmen isyan ediyor ben İslam Müslüman değilim diyor. Ha İslamlık nereden türedi diyorlar Arabistan' dan Arabistan da o kadar işte pis görüyorlar nefret görüyorlar hele de Arap mısın denildiği zaman bir sorun çıkıyor da çıkıyor.

Ünsal DENİZ: Yani Yahudilik Hristiyanlıkta orta doğudan çıkmış hepsinin coğrafyası aynı.

Erdoğan YILDIRIM: Tanrı katında da Yahudilik diye efendime söyleyeyim Hristiyan diye İslam Müslüman diye bir şey yok ki. Allah herkesi insan olarak yaratmış, bir yaratmış sade bu dağılımı yapan insanların kendisidir.

Ünsal DENİZ: Zaten hepsinin özü aynı yani.

Erdoğan YILDIRIM: İnsanı tanrı Yahudi diye yaratmamış ki, onu Hristiyan diye yaratmamış ki, öbürünü Müslüman diye yaratmamış ki yani, ne demiş temiz ol kısacası, temiz ol ve temiz ahlaklı ol ama işte öne geçen iktidar sahiplerinde böl böl parçala yönet konumu var işte onlarda Hristiyan'dır, efendim Müslümandır neydi İslam'ı Sünni miydi?

Turan KOLUAÇIK: Sünni İslam

Erdoğan YILDIRIM: Sünni İslam'dır. Şudur budur oysa ki herkes demeyle değil de dürüst yaptıklarıyla övünebiliyorsa övünmek doğru bir şey değildir. Herkes dürüst yaptığıyla övünmeli, doğru mu?

Turan KOLUAÇIK: Aynen doğru

Erdoğan YILDIRIM: Kim olursa olsun.

Ünsal DENİZ: Çok güzel. Peki Hacı dede siz cemlerde kaç Zakir çalışıyorsunuz?

Erdoğan YILDIRIM: İsterdik ki yani Zakir bir de olur iki de olur üç de olabilir.

Ünsal DENİZ: Üçten fazla.

Erdoğan YILDIRIM: Önemli değil yani öyle bir sayı olarak hiçbir önemi yok.

Ünsal DENİZ: Genel uygulama mesela eskilerden en eskiler.

Erdoğan YILDIRIM: O da öyle iki, bir, üç böyle. Fakat önemli olan o Zakir'inde bir şeyi var dedim ya o yolun kuralının dışına çıkmadan hak deyişlerinden hak kelimelerinden en uygun bir şekilde suyu coşkun suyu nereye bağlamış da toplumu...

Ünsal DENİZ: Vermesi lazım.

Erdoğan YILDIRIM: Vermesi lazım.

Ünsal DENİZ: Peki o zaman hafıza devreye giriyor işin içine...

Erdoğan YILDIRIM: Nasıl yani.

Turan KOLUAÇIK: Ezber ezber.

Ünsal DENİZ: Her şeyi akılda tutmak gerekiyor, yazılı bir şey yok.

Erdoğan YILDIRIM: Eğitim lazım işte hocam mesela siz Öğretmen olurken...

Ünsal DENİZ: Ama hafıza eğitimle olacak bir şey değil mesela siz aklınızda nasıl tutuyorsunuz bu kadar deyiş, semahı? Mesela sayı biliyor musunuz kaç tane deyiş, şiir bildiğinizi.

Erdoğan YILDIRIM: Saymak olarak yok ya bir tarikatın başından sonuna kadar bana düşecek görevi azim olur işte öyle istek duymuşsun öğrenmişsin hiçbir yerinde sıkıntı duymadım öyle kitap defter önüme koymadan...

Turan KOLUAÇIK: Ezbere aldın.

Ünsal DENİZ: Mesela 7 Ulu Ozanın bütün deyişlerini bilir misiniz?

Erdoğan YILDIRIM: İmkân yok.

Röportör: Peki hiç bilen var mıydı eskilerden.

Erdoğan YILDIRIM: Hiç tahmin etmiyorum. 7 Ozanın deyişini bilen hiç tahmin edemiyorum.

Turan KOLUAÇIK: O kadar çok ki deyişler.

Erdoğan YILDIRIM: Şimdi bu insan zekasının biraz üstüne çıkıyor.

Ünsal DENİZ: Ama yine de belli bir hafıza kaynağı olması lazım.

Erdoğan YILDIRIM: Elbette hocam şimdi bu Zakirler arasında olduğu için mesela örnek şimdi siz yanlış anlamayın öğretmensiniz, eğitimcisiniz sen bir okulda mesela Üniversitede bir kırk elli tane hoca vardır her hocanın şeyi bir mi yani.

Ünsal DENİZ: Yok aynı değil tabi.

Erdoğan YILDIRIM: Hepsinin ayrı ayrı farkları vardır.

Ünsal DENİZ: Ben mesela hiç şiir ezberimde tutamam hayatta tutamam.

Erdoğan YILDIRIM: Hoca olmuşlardır ama hepsinin farkları vardır. Peygamberler bile öyle hepsinin ayrı ayrı farkları var. Mesela ben Kur'an-ı Kerim okuyorum Seyidi Battal diye İslam'ı bir önder var Seyidi Battalgazi var ya Malatya yöresinde meşhurdur kabri Eskişehir'dedir. Bende de eski yazılı bir kitabı vardır. Onun zamanında Bağdat kadısı vardı Seyidi Battal o kadı derdi ki 7 dakikada Kur'an-ı Kerimi hatmediyorum diye kitapta yazılmış Seyidi Battal kitabında bende eski yazılı kitabı vardı. Şimdi düşünüyorum bir Kuranı kerimi 7 dakikada hatmetmek nasıl bir anlama gelir.

Ünsal DENİZ: Bunun özünü özetini çıkarmış olabilir.

Erdoğan YILDIRIM: Ama özeti hangi sırada çıkarıyor. Bende okuyorum hatim yapıyorum.

Turan KOLUAÇIK: O akıl mantık dışı öyle bir şey olamaz.

Erdoğan YILDIRIM: Tilavetlerine dikkat edip ona göre götürüyorum.

Turan KOLUAÇIK: Esir ve üstünü.

Erdoğan YILDIRIM: Perakeleri deniliyor ya üstüdür esiridir onları da tabi eğlemiyoruz
çocukluktan alışamadım yani o benim zorumla olan bir şey yani.

Ünsal DENİZ: Anladım.

Erdoğan YILDIRIM: Ama ben bakıyorum bazı hocalar geliyor işte ayet okuyorlar ben dikkat ediyorum onlarında çok eksiklikleri var tilavet üzerine okumuşlar onlarında çok eksiklikleri var çok. Çoğu yerde en diyemiyorlar a diyemiyorlar i diyemiyorlar a yı e yerine kullanıyorlar, e yi i yerine kullanıyorlar. Öyle ezbere bildiğim birkaç tane şey var onlara dikkat ediyorum. Ben diyorum ki en doğrusu kalbini inandığın yere iyi vereceksin doğrusunu da Allah bilir gerçekten de böyle oluyor. Biz şimdi ona eğilmek için yapamıyoruz hocam yani işin gerçeği onlarda yapamıyor.

Ünsal DENİZ: Çünkü kendi dilleri değil o yüzden.

Erdoğan YILDIRIM: Evet eğlemiyorlar yapmıyor yapayım diyorsun ama yapamıyorsun.

Ünsal DENİZ: Peki şey tabiri var telli Kur'an bağlama için.

Erdoğan YILDIRIM: Hocam bunlar insanların sevenlerin sonradan biraz farklılaştırması.

Ünsal DENİZ: Mesela eskiden var mıydı böyle bir terim, eskiler telli Kur'an diyor muydu?

Erdoğan YILDIRIM: Zaten Kur'an-ı Kerim'in zamanında Arabistan' da saz yok bu kesin, saz Türklerde var Türk kültüründe var eski Türk kültürüne baktığımız zaman 800 yıllarının içinde 8. İmam Ali Rıza diye İmam Musa-i Kazım oğlu İmam Ali Rıza Abbasi padişahlarından Harun el Reşidin oğlu Emin ilen Müminin Allah adını kaldırsın efendim onların zamanla kaçarak Horasana gitmiş şeyden Samaradan efendime söyleyeyim ne yapsın adam sığınmış yani akıbeti de yine oraya gitti kurtuldu mu yok zehirle şehit ettirdiler. Yani sazın bu cemlere cemaatlere girmesi İmam Ali Rıza döneminde girmiş. Şimdi buradan yola çıkıyorken bazı işte böyle sohbet anlarında diyorlar ki soruyorlar bizden

tabi madem ki diyorlar Ali Muhammed Muhammed Ali diyorsunuz bu yolun kurucusu efendim onlar saz çalıyor mu onlar biliyor muydu ve kırklar döneminde kırklar meclisinde yapılan böyle cemler de cemaatler de saz var mıydı deniliyor. Bakıyoruz araştırıyoruz yok ha ama en sağlayan konu bu oluyor ki İmam Ali Rıza'nın şeye geçişi..

Ünsal DENİZ: Kaçınıcı İmam oluyor?

Turan KOLUAÇIK: Sekizinci İmam.

Erdoğan YILDIRIM: Tarihsel olarak ortalama belki aşağı belki az yukarı az fark olabilir 800 yıllarında Abbasilerin Padişahların o Emin Müminin zulmünden kaçıp Türklere sığınan İmam Ali Rıza ile başlıyor bu zaten Türkleşme Türklerin İslamlığa başlaması onun döneminde kim ne derse desin o dönemlerde zaten Tarihlerle bizde bakıyoruz gücüm yettiği kadar ben eski kitaplara göz atıyorum o dönemde Araplarla Emevilerin arasında acayip savaşlar var.

Ünsal DENİZ: O zaman Çinlilerle bile savaşmışlar yani Abbasiler.

Turan KOLUAÇIK: Ya o dönemin müzik aletleri de dönemin müzik aletleri farklı farklı olabilir Türklerde ki gelişme bağlama gelişmesi Kopuzdan başlayıp da günümüze kadar ama o dönemde de farklı müzik aletleri Arabistan da Arap kültüründe var yani yoktur değil. Bunu diğer araştırmacı kaynakçılar yazıyorlar.

Erdoğan YILDIRIM: Vardır onlarda da tabi canım.

Turan KOLUAÇIK: Ve o şeylerde cem yapıldığının muhabbet yapıldığının işte düğün eğlencelerde o tür müzikal aletler kullanıldığını anlatır Mustafa Cemil var kendisi İlahiyatçı onunda çok güzel araştırmaları var Alevilik üzerine onun araştırmalarında geçiyor yani açıklamalarında.

Ünsal DENİZ: Bu İran'da ki Şiilerde var mı bağlama?

Turan KOLUAÇIK: Şiilerde de var tabi.

Ünsal DENİZ: Ben eski mesela Cumhuriyet' in ilk yılları yirmili yıllarda ki gazeteleri falan okuyorum bazen, onlar hep Osmanlıca fotoğraflar falan var dergilerde mesela işte İranlı bir aşığın elinde böyle kopuza benzer bağlamaya benzer şeyler var mesela onlarda da böyle cem de bağlama çalma var mı?

Turan KOLUAÇIK: Var onların mesela Eli Hak Alevilerinde Yaresan Alevilerinde o kadar güzel nefesler, deyişler bağlamalarıyla okuyorlar ki hayran kalıyorum. Youtube dan gir o kadar hoş güzel müzikleri oluyor ki insana bir coşku geliyor.

Ünsal DENİZ: Farsça zaten...

Turan KOLUAÇIK: Farsça birçok kelimeleri zaten anlıyoruz yani söylediklerinin, bazılarını Türkçeleştirmişler, Türkçe olanları da var örneğin bağlama, bağlama türleri, bağlama çeşitleri ama İmam Rıza döneminde de olsa ondan önceki dönemlerde de olsa yani dönemin o asrın müzik aletlerinin yapısına bağlı ibadetlerde kullanılması ve günümüze kadar da yani telli Kur'an denilmesi zaten bizim okuduğumuz nefesler, deyişler hak kelamı dediğimiz ve Kur'an' ın Türkçe yorumu olarak anlatılan ifadelerin nefesler deyişler mısralar haline getirilerek anlatımıdır. Bunu da bu sefer bağlama eşliğinde, bağlamanın tınısı eşliğinde söylenildiği için bir noktada telli Kur'an adı veriliyor. Bu mecazi bir anlamdır. Yani bir telli Kur'an-ı kalkıp da kâğıt üzerine dökülmüş hak kelamı kitap olarak algılama, doğru uygulama ve hatta söylem tarz değil ama mecazi bir anlamda tınısıyla o da onu anlatıyor. Aşıқта Zakir de onu nefesiyle sesiyle sözüyle hitap etmesi anlatması o anlamda telli Kur'an çok defa soruluyor. Bu şekilde mi olması gerekir yoksa durup dururken kâğıt üzerine dökülmüş Hak kelamını ağaç parçası üzerindeki ve hatta tellerden aldığınız işte sedan onu karşılaştırdığınız zaman birbirine uyum sağlaması gerekir. Nefes olarak deyişlerin sözlerin ifadesi onunla birleşiyor onunla sedası hitap ediyor insana.

Ünsal DENİZ: Orada şekil sellikten ziyade ruhsal bir birliktelik aynı anlamda.

Turan KOLUAÇIK: Aynen.

Ünsal DENİZ: Peki siz uzun kol bağlama çalışıyorum dediniz mesela normalde hep kısa kol bağlama ya da şu balta tekne dediğimiz eski dede sazı dediğimiz sazlar kullanılıyor mesela sizinki niye uzun kol? Hani o değişiklik nereden kaynaklanıyor ve siz balta tekne ya da dede sazı kullanıyor musunuz hiç kullandınız mı?

Erdoğan YILDIRIM: Her şeyden önce onu da kullanıyorum da işin gerçeği şu yani biz kırsal kesimlerde yetiştik istediğimiz aletlere ulaşamadık.

Turan KOLUAÇIK: Yani maddiyat.

Erdoğan YILDIRIM: Halen şu yaşı geldim istediğimiz o kısa kol Türklerde kopuz derler eski Türklerde şimdiki normal bağlama denen inanın yani istediğim bir saza kavuşamadım gerçek olan bu bizde onu öyle öğrendik. Birazda benim ses yapım kabaca her kısa kol bağlamayla anlaşılamadım ve aradığım bağlamayı da bulamadım yani kavuşamadım, alamadım.

Ünsal DENİZ: Peki akordu nasıl çekiyorsunuz?

Erdoğan YILDIRIM: Akordunu saza göre uyumlu bir şekilde.

Ünsal DENİZ: Yani kulağınıza göre mi çekiyorsunuz?

Erdoğan YILDIRIM: Sazın kendi gücüne göre esas o dur mesela insan kendi konuşurken normal konuşma yaparken nasıl rahat aka biliyorsa boğazı, içeri nasıl normal akış veriyorsa o sazı muhakkak kendisine göre normal bir akışı vardır.

Ünsal DENİZ: Siz onu arayıp buluyorsunuz ona göre yapıyorsunuz.

Erdoğan YILDIRIM: Evet zaten Zakir ile sazın arasında farklar var işte.

Turan KOLUAÇIK: Evet.

Ünsal DENİZ: Nedir onlar?

Erdoğan YILDIRIM: Efendim onlar her kendi teknesine göre koluna göre o sazın kendi yapısına göre bir güzel arar bulursan sazın sesini bulursun. Biraz fazla çektiğin zaman sazın sesi tizleşir azalır ve senin sesine uymaz. Biraz telleri gevşek bırakırsan saz yine sestten düşer hiç sana da uymaz, zaten mertlik yiğitlik senin akışınla o sazın akışıyla bir arada götürür.

Turan KOLUAÇIK: Saz ve söz birbirine uymalı.

Erdoğan YILDIRIM: İbrahim Tatlıses ile Arif Sağ' ın boğazı söylemler arasındaki şeyleri hiçbir birine uyar mı uymaz. Eğer İbrahim Tatlıses Arif Sağ gibi yavaş söylesin inan yani söyleyemez. Arif Sağ' da İbrahim Tatlıses gibi söyleyemez boğaz yok her şeyden önce yok o güç yok.

Ünsal DENİZ: O zaman siz bağlamayla aynı yerde buluşmak hedefiyle telleri gevşetip, sıkıyorsunuz.

Erdoğan YILDIRIM: Tabi önemli olan bu oluyor.

Ünsal DENİZ: Peki eskilerde mi öyle yapıyordu?

Erdoğan YILDIRIM: Zamanında o bilgilerine göre onlarda öyle istedikleri aletlere erişemediler.

Ünsal DENİZ: Peki. Belki yetişseler bu gelenek bu kadar güzel olmayacaktı.

Turan KOLUAÇIK: Evet

Erdoğan YILDIRIM: Nasıl?

Ünsal DENİZ: Belki istedikleri saza kavuşsalardı o bilgiyi donanımı alsalardı gelenek belki bu kadar güzel olmayacaktı, belki doğal olmayacaktı bir de bu yönden düşünmek lazım yani.

Erdoğan YILDIRIM: Bilemiyorum artık.

Ünsal DENİZ: Şimdi diyorsunuz ya hani süslemeler için şimdiki bağlama çalanlar çok güzel çalışıyorlar ama o ruh yok.

Erdoğan YILDIRIM: Evet tabi.

Ünsal DENİZ: Mesela eskilerde de diyorsunuz istedikleri sazı bulamıyorlardı tel bulamıyorlardı belki bazen yani teli koptuğu zaman belki teli bulamıyorlardı.

Erdoğan YILDIRIM: Tabi.

Ünsal DENİZ: Ama ona göre bir şekilde onu çalışıyorlardı o ruh daha iyiydi belki de yani.

Erdoğan YILDIRIM: E bilemiyorum artık o zaman öyleydi.

Turan KOLUAÇIK: Ama şöyle olabilir o dönemin yine çok güzel döneme göre o çağa o asra göre o insanların işte yaşadığı çağlara göre dönemin çok güzel bağlamaları, kopuzları, dede bağlaması işte balta bağlaması dediğimiz üç telli ve hatta beş telli yedi telli olan o şeyler vardır. Ama o köy yerlerinde kendilerinin yaptığı ürettikleri bağlama birçoğunu kendileri yapıyordu.

Ünsal DENİZ: Sizin köyde var mıydı? Sizin Ocağa bağlı diyeyim daha doğrusu.

Turan KOLUAÇIK: Bizim Ocağa bağlı, bizde bağlama yapan yoktu değil mi?

Erdoğan YILDIRIM: Baban biraz uğraştı.

Turan KOLUAÇIK: Babam biraz uğraştı ama yaptı mı yapmadı mı bilmiyorum.

Erdoğan YILDIRIM: Yaptı da pek şey olmadı.

Turan KOLUAÇIK: Randımanlı olmadı, babam uğraşıyordu tahmin ediyorum.

Erdoğan YILDIRIM: Pek olmadı uğraşan olduysa da iyi bir netice olmadı.

Turan KOLUAÇIK: Bulamadılar.

Erdoğan YILDIRIM: Yaptılar da pek iyi yapamadılar.

Turan KOLUAÇIK: Şey yok malzeme olacak ki onu yapacağın işleyeceğin malzemen olacak aletin olacak.

Erdoğan YILDIRIM: Ancak diğer sazlara bakarak yapıyorlardı ama endaze yine yok, ama şimdi öyle değil şükür ya.

Turan KOLUAÇIK: Ki şimdi ondan dolayı o bağlamaların yine de o döneme göre tınları, sesleri çok güzeldi iyiydi. Bizim kulağımızda babam gilin mesela o cemlerde ki çaldığı bağlamalar, tınlar bizim çok hoşumuza gidiyordu.

Erdoğan YILDIRIM: Alışılırdı hemen hemen senede çok toplanılırdı bugün bir Zakir neyi çalıyorsa zaten toplumun ileri gelenleri neyin çalındığını istediği şekilde anlarlardı diğerleri de normal olarak yani bir Duaz- 1 İmama geçsen deyişlerden herkes onu anlardı şimdi yok ki.

Turan KOLUAÇIK: Duaz- 1 İmam oturuş şeklini alırdı, tevhide gelse tevhidin oturuş şeklini alırdı bir semaha geleceksen semaha kalkma anını anlarlardı.

Erdoğan YILDIRIM: Tabi.

Turan KOLUAÇIK: Ondan dolayı işte o dönemde şimdiki yani dönemin gelişmesinde bağlamanın gelişmesinde notanın gelişmesinde yine güzel müzikal ve çok güzel kulağa çok iyi hitap ediyor ama ibadet yönüne dönüştüğü zaman cemlerin, yine onlarda da pençe vuruşuyla mızrap vuruşunu birleştirdiler mi birde süsleme yapmadıkları anda yine güzel oluyor. O akışı buluyorlar ama bir süslemeye girdiler mi o iş müzikale dönüyor yani bir konsere dönüyor. Hatta bir eğlence ortamına dönüşüyor ibadetten çıkıyor yani.

Ünsal DENİZ: Bu da müzisyenle Zakir'i ayıran özelliklerdendir zaten

Turan KOLUAÇIK: Evet o dur. Zakir'in mızrabı Zakir'in pençesi Zakir'in bağlaması sazıyla sözün uyuşması telle nefesin uyuşması ve o verdiği ayar düzen çok önemli ben dinliyorum bazen bu sinemin ocağın şeylerini Zakirlerini yani dalıyor vuruyor böyle. O kadar hoş bir eda geliyor ki insanın kulağına orada bir şey yok yani nota yok işte mızrap bile yok elinde

Ünsal DENİZ: Süsleme yok.

Turan KOLUAÇIK: Evet süsleme yok yani işte orada tam sözlerle telin tınısını Zakir'in o güzel becerisini ve toplumsal birliktelikte beraberlikte o yansıma insanı

şu hale getiriyor bu şekli çok önemli Zakirlikte yani hacı dedenin dediği gibi olanakların, imkanların olmayışı, işte maddiyatı olmayışı bağlama fiyatların yüksek olması ve herkes istediği gibi gidip güzel bağlama seçememesi alamaması da aynı zamanda sorunlardan birisi oluyor.

Ünsal DENİZ: Anladım. Peki eklemek istediğin bir şey var mı Hacı dedem. Benim soramayıp da senin şu da vardı dediğin bir şey.

Erdoğan YILDIRIM: Eklemek istediğim hocam yapılmadıkça bir şey eklemek istemiyorum ben anca şunu istiyorum dedim ya o kurala o yolun içinde yani doğru olarak güzel olarak o akışa uymak, yapılması lazım olması lazım şimdi orada başka bir şey olmuyor ki zor deniliyor efendim bir araya toplanılmıyor şu ve itirazlar çok aslında çok kolay mesela şuraya kadar geldik Hak kelamı konuştuk güzel konuştuk doğruları konuştuk insan olarak insanların ne yapmalarını da konuştuk bu da bir cem sayılır ama esas onları yapsaydık halbuki bunu yapabiliriz. Yaparak esas tadı yaparak yapsaydık daha eleştiri yapacağımız şeyler varsa o zaman meydana çıkar.

Ünsal DENİZ: O zaman yapalım.

Erdoğan YILDIRIM: Hocam şimdi deniliyor ama yapılmıyor, yemek ocağı buluyor ama pişmiyor, pişiyor ama yenmiyor.

Resim 4.2. Erdoğan YILDIRIM (Hacı Amca)

Röportaj 3

Ünsal DENİZ: Evet Turan amca araştırmamızın konusu olan Zakirlik hakkında bilgi alacağız senden. Nasıl Zakir olunur, Zakirlerin Alevi Bektaşî inancındaki önemi ve yeri nedir? Zakir'in özellikleri nelerdir, nasıl Zakir olunur? Sizin ocağın yani Kolu Açık Hacım Sultan ocağının Zakirler anlamında özel bir tasviri tanımı var mıdır? Bunları size sormak istiyoruz.

Turan KOLUAÇIK: Evet sevgili Ünsal alevi yol ve erkanında diğer ocaklar babında da olsa Zakirliğin Alevi inancında yeri çok önemlidir. Öncelikle Zakir deyince Yedi Ulu Ozanın nefeslerini, deyişlerini, duazlarını devriyelerini ve ağıtlarını çok iyi bilmesi gerekir ve kendi şahsiyeti kişiliği ise çok

olgun, anlayışlı, hoş görümlü edebiyatla, erkanıyla, saygınlığıyla toplumda yerini almalıdır. Öncelikle yolun, erkanın kural ve kaidelerine uyması gerekir. İkrarlı, musahipli ve görgü, yargı, sorgu, rızalık ceminden geçerek dört kapı kırk makamını tamamlayıp toplumdan rızalık alması gerekir. Yani Zakir olabilmek için bir ocağın tek ona göre Zakirlik olmuyor bütün ocak sisteminde ocak deyince de Hz. Muhammed Mustafa' nın soyundan gelen ehlibeyt bendesi on iki imam soyundan gelen ve o soydan gelen Seyidi Saadet Evladı Resul soyundan gelen ve Zakirler aynı zamanda yola talip olarak yol ehli ikrarlı musahipli olan ve güzel bağlama mızrabıyla pençesiyle okuduğu nefesleri, duazları, tevhitleri, semahları ve mihraçlamayı, taçlamayı ve ağıtları mersiyeleeri yani yolu kuralına kaidesine göre söylemesi gerekir. İşte bunun için bu ilim, irfan temelden oluşmalı nasıl oluşmalı çocukluğunda bu cemlerde, muhabbetlerde, sohbetlerde yerini alarak ve az önce söylediğimiz gibi yine burada nefesler okurken 'varıp bir mürşidi kamilden el almalı' yani mürşit, kamil, dede, pir, rehber dediğimiz öğretici kişilerden dersini almalı bir ondan temel eğitimini almalı Zakirlik temel eğitimini ve Zakirlik temel eğitimi öncelikle bağlamayı biz saz demiyoruz bağlama dede bağlaması ve hatta cura ve hatta balta bağlamalarla on iki perde ve hatta on dört perde on altı perdelik bağlamalarla ve aşına olmalı ve bağlamaya bir mızrabıyla iki pençesiyle hakim olmalı. Okuya bildiği nefesleri, deyişleri, Duazları, tevhitleri ve ağıtları kendi vurduğu mızrabı ve pençesiyle birleştirmeli ceme gelmiş olan cem ehli canlarla birlikte beraberlikte uyumlu bir şekilde uygulaya bilmelidir. Şimdi bunun temel eğitim sistemi çocukluktan başlayarak ve olgunluk çağına gelinceye kadar on üç on dört yaşında bu yola ikrarla başlandı. Ele bele dile sahip olunacak ikrarıyla başlanılır ve bu ikrardan sonra artık cemlere katıldıkça usta Zakirlerin yanında yetişip ve zamanla usta Zakir durumuna gelebilirler. Ama bizim yol erkan anlayışımızda Zakir'in cemle aşına olması ve cemde biz Zakir'e aynı zamanda şöyle de diyebiliriz. Cemin bülbülü de diyebiliriz. Bülbül nasıl güzel sesiyle etrafına o güzel yansıtırsa sedasını, Zakir de cemde onun aşkıyla, onun muhabbetiyle

ceme öyle bir seda verir öyle bir hoş anlatımı olur. Şimdi cemin gerçek uygulama şeyine gelindiğindeki Zakir ceme nefesleriyle başlar. Nefesler, değişler, insanlara edebi erkanı ahlakı mantığı ilmi irfanı ve dürüstlüğü doğruluğu hakkı adaleti hak sevgisini insanlık sevgisini anlatan nefeslerdir. Yani sıradan türkü biçiminde şiir biçimindeki okunan sözler değildir. Örnek verirsek burada bir nefes okursak *“Yine mihman gördüm gönlüm şad oldu. Mihman canlar bize sefa geldiniz. Kar, kış, yağmur iken bahar yaz oldu. Mihman canlar bize sefa geldiniz”*. Zakir ceme başlarken bu nefeslerle halka hoş geldiniz, cemimize hoş geldiniz, sedasıyla seslenir ve tekrar halkı insanların bu dünyanın halinden ahvalinden ilgilendirmek için yine şöyle başka bir nefesle dörtlükle şöyle seslenebilir.

“Fırsat elde iken bir amel kazan gül cemalin bir gün solsa gerektir. Zevk ile aldanma tatma dünyaya, dünya malı burada kalsa gerektir” ki son dörtlükten, mahlastan Genç Abdalın hakka yanık olana itikattı büyük sadık olana hakikatten hakka âşık olana divanda şefaata olsa gerektir. Demek oluyor ki bu alemde yaşadığımız ortamda kul hakkı yemeden gönül kalp incitmeden eline beline diline sahip olarak ve dürüst doğru bir hakkın kulu olarak hakka geri dönmek gerekir deniliyor. Yani burada yine nefeslerde halka hak yolunda adalet yolunda insanlık yolunda yürümesini yine anlatıyor. Örneğin başka bir nefeste dörtlükte *“Yüzüm süre süre varsam dergâha birden divanına dursam Ya Ali. İnsem eşîğine niyaz eylesem yüzüm tabanına sürsem Ya Ali”* ki Hz. Muhammed Mustafa’ nın amcası oğlu ve ilk Müslüman olan ve damadı olan ve Aliyel Mürteza’ nın huzuruna bu şekilde varsam ve yola erkana bağlılığını hakka Hz. Muhammed Mustafa’ ya Kurana on iki imamlara yani buna yönlendiriyor. İnsanları bunun huzuruna varacağın zaman eline beline diline sahip olarak kul hakkı yemeden yine o divana varmamızı tavsiye ediyor yani demek oluyor ki alevi yol ve erkanında hak Muhammed Ali yolu İslam’da anlayışınız Zakir’ in nefesleri ve deyişleriyle insanları insanlık yoluna hak yoluna adalete eşitliğe kardeşliğe ilime irfana yönlendirmektir. Şimdi Zakir bu nefeslerle bir açılış yaptıktan sonra ve

dede postuna gelip oturduktan sonra yine dede kendini rahatlatıncaya kadar Zakir'e tekrar birkaç nefes okumasını söyler ve Zakir tekrar nefeslerle halka yönelik hakka yönelik ve insanları yine yönlendirir, bilgilendirir. İşte bu şekliyle bir Zakir'in ceme başlama ve yetiştirme geleneği ve göreneğine göre Cemi dedenin birliğiyle beraberliğiyle eşliğiyle halka daha candan daha ruhani daha içten daha canlı bir şekilde yaşatması. Peki Zakir'i ceme bu şekilde başlarken yönlendirirken dedenin duasını hemen peşinden Zakir'e verdiği duadan sonra ve sıra Zakir on iki hizmet sahiplerini sırasıyla meydana çağırır ki Duaz-ı İmamıyla örneğin bir tane dörtlüğünü söylersek buradan *"Haktan bize nida geldi Pirim sana ayan olsun, Şahtan bize name geldi Rehber sana haber olsun"* diyerek on iki hizmet sahipleri yani Pir, Rehber, Gözcü, Zakir, Peyk, Faraş, Derici, Kapıcı, Niyazcı, Tazekar, Sakacı ve İznikçi bunları nefeslerle meydana çağırır ve bunlar bu şekliyle gelir dara dururlar ve hizmetlerinin başına geçerler. Sonra kurban hizmeti geldiğinde kurban hizmeti için yine sazıyla, pençesiyle bu sefer Duaz-ı İmam olarak okuması gerekir. Duaz-ı İmam için okuyacağında yine bağlamanın, pençenin ve mızrabın eşliğinde Duaz-ı İmam halinde okunur ki örnek bir dörtlük okursak *"Ali meydanına bir kurban geldi İsmail'e inen koça benzettim, anası meledi bağrımı deldi İsmail'e inen koça benzettim"* ve buna benzer yedi ulu ozan dediğimiz ozanlarımızın dörtlüklerinden, nefeslerinden, deyişlerinden, kurbanla ilgili Duazlarından nefesler yine okunur. Duaz-ı İmam derken on iki imamların isminin yad edildiği yani dörtlüklerden oluşan nefeslere deyişlere Duaz-ı İmam diyoruz. Yine Duaz-ı imamla devam edildikten sonra kurban duasına ve sonra delil uyarmaya gelir sıra. Delil uyarmada Şahı Merdan hakkın nuru Hz. Muhammed Mustafa' nın nuru Aliyel Mürteza nın nuru Hak Muhammed Ali üçü bir nuru olur diyoruz. O nur hakkın ışığıdır Hz. Muhammed Mustafa' dan yansır Aliyel Mürteza'dan yansır ve ilim irfandır, edep erkandır, akıl mantıktır. İşte bunun Kuran ı Kerim' in yine nur suresi 35 ve 36. Ayetleri gereğince yine uyarılır. Cemlerde delil ve örnek bir yine delil Duaz imamı söylersek *"Hata ettim*

Huda yaktı dediği Muhammed Mustafa yaktı dediği ol Ali abadan haydarı kerrar Aliyel Mürteza yaktı dediği ve on iki imamdandır bu nur hatayı şahım Huda yaktı dediği” diyerek Duaz-ı İmam makamında yine Zakir’imiz bağlama eşliğinde ve bu hizmetini yürütür. Zakir bir iki üç olarak yani Hak Muhammed Ali üçlemesi olduğu için Zakir’de yani bir mecmuun olacak ama iki ama üç eğer ki Zakir yetiştirilmişse ceme katılanların içerisinde gerçekten Zakirlik hizmetini tam yapabilecek kabiliyette ise onlar üçü bir aradayken geldiği zaman üçü aynı mızrap vuruşu aynı pençe vuruşu aynı makamda aynı tonda aynı müzikal yapısını yine yönlendirirler. Yine sıra tabi ki cem akışında devam ederken nefesler, değişler ve Duaz-ı İmam bölümü bittikten sonra cemin ibadet bölümüne geçileceği bir bölümünde Zakir’in yine görevi Duaz-ı imamlar okuyarak başlar ve Duaz-ı imamlar okuduğunda öncelikle ceme katılan canların hakkın huzurunda hak meydanında kendi özünü dara çekeceği ve kendi özünü dara çektikten sonra hakkın huzuruna kusurlarının bağışlanarak ve hatalar etmişim noksandır işim tövbe günahlara estağfurullah, Muhammed Ali’ ye bağlıdır başım tövbe günahlara estağfurullah ki bu özür dileyerek hatalarının affı için Hz. Muhammed Mustafa’ dan Aliyel Mürteza’ dan Hasanı Müşteba’ dan Hüseyini Kerbeladan yani on iki imamların yüzü suyu hürmetine kul kusur işler sultan bağışlar niyetiyle yine ceme katılan canların kusurlarının bağışlanması için temennada ricada bulunması ve sonra tevhit bölümüne geldiğinde yine Zakir’in görevi cemde tevhidi uygulaya bilmek tevhidi uygularken de yine tabi ki bir çok yörelerde tevhit nefesler, değişler halindedir ama sekiz heceli olan genelde tevhitler ki bunlar belirli makamlarda illallah lı hakla ilahe illallah lı olmak şartıyla iki türlü olur ve bu iki türlü makamda da yine Zakir tam ritmiyle tam halkı coşturacak şekliyle ve orada vecde getirecek şekliyle ve bu tevhit bölümünü de devam ettirir. Ve yine tevhit bölümünde bağlama bazen on birli hecelerde uygulanabilir ama genel uygulamalarda ki hep sekizli hecelerden oluşması gerekiyor yazılan nefesler değişler ama birçok yörelerde sekizli hecenin yerine örneğin on birli heceli nefesleri,

deyişleri, tevhit halinde Zakirlerimiz çok kullanıyorlar. Ben burada yine bir örneğini vereyim *“Çağıralım Muhammed’ e Ali deyi Ali deyi ağlar gezerim dünyada Ali deyi Ali deyi Bektaş’ ı Veli de hal var Fatma anada bir hal var, sabah sabah hakka yalvar Ali deyi deyi”* ki Allah Allah Allah Allah hüdalarıyla cemin yine tevhidin bölümlerinde bu vecde gelir ceme katılan canlar *“Medet hey Allahım medet gel derlere derman eyle yetiş ya Ali Muhammed gel derlere derman eyle”* diyerek ve yine Hz. Muhammed Mustafa’ dan Aliyel Mürteza’ dan on iki imamlardan medet bekleyerek hakkın derlere derman, hastalara şifa vermesi için yine Zakir’imizin bu şekliyle nefesleri tevhitleri yönlendirmesi gerekiyor. Tevhidi tamamladıktan sonra Zakir’in yine görevlerinden birisi taçlama dediğimiz ve de mihraçlama dediğimiz Hz. Muhammed Mustafa’ nın sıtretül müntehaya hakkın huzuruna gitmesiyle ve bu yolculuk anından başlar ki ta Medine’den başlar ve hakkın huzuruna varır hakkın huzurundan geri dönüp kırklar meclisine uğrayıp geri evine gelinceye kadar bölümünü anlatır. Bu bölümde yine Zakir’imiz ceme uyumlu bir şekilde makamı yine aynı bir cemin şartları ve koşullarında uyumlu bir şekilde yine bağlama eşliğinde ve bir iki üç Zakir eşliğinde yine taçlaması *“Hatta Aladan nida geldi denize yan ey duş dedi köpüğünden yer gök doldu tütünüm arşa küş dedi ki Arafat koçu meledi arşa alayı sesledi Şah atayı bile idi her gardaşa mihraç dedi”* yani bizim inancımız içerisinde mihraçlamanın çok önemli yeri vardır ve onun için her gardaşa mihraç derken her can gitmiş gibi Hz. Muhammed Mustafa ile birlikte olmuş gibi hepsi o anda o anı yaşamış olurlar. Mihraçlama şu şekilde yine Zakir’imiz tarafından devam ettirilir. *“Geldi Cebrail çağırdı kalk Muhammed Mustafa, Hak seni mihraca ister davete kadir Huda”* ve nihayetinde Hz. Muhammed Mustafa’ nın mihraca varıp hakkın huzuruna hakkın huzurundan tekrar geri döndüğünde kırklara uğraması kırklarda orada semah dönerken semah nefesleri deyişleri yine Zakir’imizin kendi bağlama pençesi ve mızrabıyla çok uyumlu bir şekilde semah dönenlerin tevhit vuranların aynı karşılıklı olarak uyum sağlaması gerekir. Semah dönenin ayak hareketleri ile el hareketleri

Zakir nasıl ki mızrabıyla ve hatta pençesiyle bağlamaya bir müzikal yön veriyorsa onlarda ona uyarak o şekilde tevhit vuran eller ise yine Zakir'in mızrabına ve aynı zamanda pençesine aynı şekilde uyarlar. 'Hakla ilahe illallah Muhammedîn resullullahdır' ve hatta 'Hakla ilahe illallah' gibi bu sözlerin söylerken çok uyumlu bir şekilde Zakir'imiz yine bizi cemlerde coşturur yönlendirir. Semahın ki hakka ulaşmak demektir ve hakka coşarak hakka ulaşmaktır. Semah dönerken çark ederken hakka sanki kendi özünü o şekilde bir aşka gelerek hakka ulaşmanın bir yönü olarak yine semahımızı dönüyoruz. Hz. Muhammed Mustafa' nın da kırklar meclisine gelip birlikte semah dönmesi ve semah dönerken başındaki başlığının düşmesi ve başlığının parçalanması ve başlığını parçalayarak yani kendisi kırklara kemerbest etmesi ve sonra evine dönmesi ve bunun hemen peşinde semahın peşinden tekrar tevhit oluşur ve tevhitte de yine sekizli heceli oluşan nefesler genelde daha çok oluşur. Sekizli nefeslerde yine tevhitler, semahlar aynı zamanda ikisi birlikte söylene bilir. Hem semah dönenlere hem aynı zamanda tevhitle eşlik yapılır ve tevhidi ve semahı bu şekilde Zakir'imiz tamamladıktan sonra Kerbelanın acısının paylaşılması Hz. Hüseyin' in Ker belada şehit edilişinin Kerbela şehitlerinin anısı cemlerimizde ibadet olarak yine tekrar dile getirilir. Acısı tazelenilir gönüllerimizde kanayan bir yaradır ve hiç kurumayan bir yaradır ve kanı durmayan bir yaradır. O devamlı Zakirler eşliğinde, nefesler eşliğinde yine bir iki üç Zakir'le de olabilir bir Zakir de olabilir ama bu Zakirler eşliğinde yine nefeslerimiz yani ağıtlarımız söylenir. İki bu ağıtlarda saka suyu dediğimiz Hz. Hüseyin aşkına su dağıtıldıktan sonra su tekbirlendikten sonra nasıl ki kurbanda kurban tekbirlenmesi yapıldığı gibi saka suyu dağıtıldığında da suyun tekbirlenmesi gerekiyor ve örnek birkaç tane yine dörtlük ağıtlardan söylersek ki *"Kızım Zeynep hani şahı Medine olan cepti peygamberden nişane Süruru sineyi Zehra Hüseynim ne oldu söyle benbin hane"* ki Kerbelanın acısını Hz. Zeynep yani Hz. Ali' nin kızı Fatma ti Zehra anamızın kızı Zeynep ve abisi Hüseyin'in Ker belada yanındaydı o soruyor mümin Hüdeynin demler kişi ona soruyor ve Zeynep ona yanıt

veriyor ki “*Ana soldu o sahrada gülüstan zemini kerbelada koptu tufan Hüseyin’i kestiler lepteşne kurban boyandı kumlar üzerine cismi kağna*” diyerek ve bu şekilde erdiği için “*Mahı muharrem tende cana var bugün ah eder tahtı gönülde aş kan ağlar bugün*” diyerek dörtlüklerle kerbela acısını Zakir’imizin hem bağlamasının tınısıyla o acısı gönüllerimizde hep yaşatmış oluyoruz. Böylelikle Kerbela mersiyesiyle Zakir cemde ki olan bölümünü tamamlamış olur ve sonra lokmalar dağıtılırken bir lokma bölümünde de yine bir semah dönülür ‘dünü günü arzumanım Kerbela’ diyerek yine lokma semahı olarak ‘yiyelim Hasan Hüseyin aşkına’ diyerek ve böylelikle cemdeki Zakirlik bölümünü tamamlamış olur. Şimdi zakirlik bölümünü tamamlamış oluyor ama bu Zakirlerimizin yetişmesinde ocaklara göre tabi ki uygulama aslında hep aynıdır fakat makamlarda ve hatta alınan yedi ulu ozanın nefeslerinde bazılarında değişiklik olabilir, sözlerde değişiklik olur öz aynıdır ama. Bir nefes okunurken örneğin başlangıçta insanlara yol gösterici nefesler, nefsinin arındırıcı nefesler aklı mantığı ilmi irfanı paylaşımı dostluğu kardeşliği ve kul hakkı yememeyi yönlendiren nefesler söylenilir örneğin ama bunların özü hep aynıdır. Yani sözlerde farklılıklar olabilir ozanların söylemleri farklı farklı yorumlarla anlatılır bu da bize göre kuranın Türkçe yorumlarından alınan nasihatleri nefesler deyişler sözlü hale mısralarla getirilmiştir. Bu şekliyle bizlere anlatılmaya çalışılır fakat diğer bir boyutuyla her ocakta ki Zakirlik anlayışıyla da aslında öz hep aynıdır hiçbir şey değişmez. Uygulama pratikte örneğin cemleri düşündüğümüz zaman cemde deriz ki on iki hizmet vardır pir, mürşit, rehber üçünün görevi ve ondan sonra diğer on bir görev sahibi ve hizmet sahipleri hepsinde aynıdır. Onun için bu Zakirlik eğitimi alan bizim Zakirlerimizin yetiştirme tarzı başlangıçta da söylediğim gibi genelde çocuk yaştan eğitimini alarak yetişen Zakirler gerçekten Aleviliğin yol ve erkanını özüne göre uygulayanlar ama bugüne gelince örneğin günümüzün şartlarında koşullarında zaten Aleviliğin inançsal bu ritüelleri Zakirlik yetiştirme durumu şu anda çok geçmişe dayalı değil bugünün şartları ve koşullarına göre müzik algılama yönetim öğretisine

göre notalı çalalım çok güzel bağlama çalan insanlarımızın gençlerimizin aşıklarını gerçekte ki hepsi şu anda makamına göre deyişler Duaz-ı İmamlar, mersiyele, tevhitler, miraçlama çalıp okuyorlar ama notalı bir sistemde çalındığı için yolun erkanın tam özünü bize tam yansıtmıyor. Yansıtmadığının tek sebebi notalı çalgıdan mızraplı ve pençeli vuruşlar aslında onu birbiriyle bütünleştiriyor. Nefeslerin, deyişlerin, tevhitlerin, miraçların, Duaz-ı imamların söylemleri.

Ünsal DENİZ: Bu ritmik anlamda mı?

Turan KOLUAÇIK: Ritmik anlamda. Fakat süsleme olmadan işte notalı bağlama çalanlarımız çok güzel çalıyorlar onu süsleme yapmadan ve mızrap vuruşlarıyla, pençe vuruşlarıyla, şelpe vuruşlarıyla onu yaptılar mı çok güzel oluyor işte o zaman tam yansıyor.

Ünsal DENİZ: Yani yüzyıllar öncesine dayanan geleneklere göre oradaki ritimsel yapıyla ritmik yapıyla ve süslemelerle çaldığı zaman o zaman Zakir'in çaldığı nefesler, deyişler daha mı sizi coşturuyor yani daha mı etkiliyor?

Turan KOLUAÇIK: Şimdi birkaç geçmişteki Zâkirlerimizin çaldıkları bağlama nefesler deyişler tevhitler okunurken mızrap vuruşları pençe vuruşları ve şelpe vuruşları bizi çok coşturuyordu. Şimdi ise şimdi müzik kulağa çok hoş geliyor çok güzel çalıyorlar notalı çaldıkları için ama bunu süsleme şeyine geçtikleri zaman bizi coşturmuyor zaten diğer notalı çalma şekli dahi bizi daha önceki söylediğim gibi bizi yine coşturmuyor. Bizi coşturma bilmesi için bu pençe vuruşlarıyla mızrap vuruşlarını tam özüne yansıta bilmeliler ama onlar temel eğitimini o tür Zakirlerden almadıkları için ve günümüzün bağlama hocalarının öğretmenlerinin eğitim öğretim metoduna göre öğrendikleri için ister istemez bir değişim oldu yani ondan dolayı.

Ünsal DENİZ: Şu anda yeni yetişen Zakirler o ruhu tam yaşatabiliyorlar mı?

Turan KOLUAÇIK: Yansıtamıyorlar çünkü biz bunu daha öncede yaşadığımız için bize yansıtamıyor ama bugünün gençliğine ve bu geçmişini cemlerdeki o Zakirlik olgusunu bilmeyenler, anlamayanlar, yaşamayanlar, duymayanlar için bugünün uygulaması onlara daha güzel hoş geliyor. Yani bu da bir değişim yani bu olacak yani bu olmazsa olmazlardan birisi

budur yani ki bu da yine çok iyi fakat yine tavsiyemiz çok eskiden şu anda internet üzerinde bu tür şeyler çok yaygın var onları dinlerlerse mızrap vuruşları, pençe vuruşları o dedelerin ritminde var. Sonuçta bugünün şartlarında Zakirlik yapan birçok güzel bağlama çalan Zakirlik yapamıyor yapmaz da çünkü yaşam tarzları Zakirliğin yaşam tarzların uymuyor şimdi düğünlerde çalgı çalan geliyor Zakir oluyor olmuyor.

Ünsal DENİZ: Yani her bağlama çalan Zakir olamaz.

Turan KOLUAÇIK: Her bağlama çalan Zakir olamıyor, olamaz da. Ama Zakirliğin genel özünde yapısında ki şartları ve koşulları yolun erkanın kurallarına uyarak, edebe erkana uyarak ve o tür çalgıları kendisine meslek edinmiş düğünlerde çalgı çalan işte meyhanelerde çalgı çalan işte gelip birçok yerlerde anormal şekilde semah dönenler semah çalanlar bunlar Zakir olamaz yani. O şeyi çalıyor olabilir müzikalini yapıyor olabilir ama Zakirlik yapamaz yapmamalı da.

Ünsal DENİZ: O anlamda peki Zakirlerin dede gibi kutsal bir

Turan KOLUAÇIK: Kutsiyeti yok.

Ünsal DENİZ: Kutsiyeti yok.

Turan KOLUAÇIK: Çünkü eğer ki aynı zamanda dede aynı zamanda Zakir ise hem Zakirlik kutsiyeti hem dedelik kutsiyeti var ocaktan geldiği için. Şimdi bu insan ayrımı değil yol kuralı böyle ama bir talip hepimiz hakka talibiz. Hepimiz hakka talibiz ama şimdi bir ocaktan gelen seyitlerin aynı zamanda...

Ünsal DENİZ: Çok araya girmek istiyorum burada şey mesela Zakir olmadığı durumda dede de eğer bağlama çalabiliyorsa aynı zamanda hem dedelik vazifesini hem Zakirlik vazifesini aynı anda yürütebiliyor.

Turan KOLUAÇIK: Yürütüyor tabi ki ve bu birçok örnekleri var ocak sahibi dedelerden ki hem dedeliğini yapanlar rahmetli babam Hıdır Koluvaçık gibi rahmetli Kasım dayım Koluvaçık gibi örneğin işte şu anda Almanya da yaşayan Ağuçan ocağından Hasan Ali İşlek dede gibi birçok örnekler verebilirim. İşte bizim burada amcazadelerimizden köyümüzde Hacı Yıldırım gibi örneğin birçok daha hem dedelik sıfatını hem de Zakirlik sıfatını uygulayan Ocak zade Seyit zade soyundan gelmiş Zâkirlerimiz ve

dedelerimiz var ama dede Zakirlik yapamıyorsa, bağlama çalamıyorsa veya çalıyor ama kendi yanında Zakir getiriyorsa o da gayet doğal örneğin işte şu an da Ankara’ da yaşayan İbrahim Emici amca gibi o da bu yolun talibi bizim ocağa talip ama o da çok güzel Zakirlik yapıyor mesela birçok cemlerde onu Zakir olarak götürüyordu dedeler ki olabilir yani o şekilde onlar temelden eğitimi almış, dede yanında yetişmiş ve cemlerde, o muhabbetlerde, günlük sohbetlerde oda sohbetlerinde bu Zakirlik eğitimi tam orada almışlar yani kavramışlar mızrapları, pençeleri yani uyumları çok farklı öyle izlediğiniz zaman dinlediğiniz zaman ben dinletirim İbrahim amcanın çok farklı tınısı var bizim kulağımıza çok hoş geliyor müzikal ve bu şekliyle olabilmeli.

Ünsal DENİZ: Peki cemlerde siz mi yönlendiriyorsunuz yani dedemi yönlendiriyor Zakir’in ne çalacağını yoksa o cemin akışına göre her şeyi biliyor nerede ne yapması gerektiğini mi iyi biliyor?

Turan KOLUAÇIK: Zakir burada zaten sıralamayı söylerken bu sıralamayı biliyor. Dede hiçbir şeye karışmaz. Zakir ceme başladığında nerede bekleyecek nerede dede dua verecek nerede sohbet edecek onu bilir ve görevini birinci bölümünü örneğin yerine getirdi hemen durur. Dede ya sohbetini ya duasını verir ve zaten şöyle bir baktığında o zaten biliyor sistemini devam ettirir Zakir. Yani işte Zakirlik budur şimdi günümüzdeki işte güzel bağlama çalanları Zakir diye götürüyoruz, götürdüğümüz zaman gerçekten cemin akışı dahi ne gönüllere hitap ediyor ne de yola erkana uyuyor. Sanki müzikal bir eğlence yapmış gibi bir duruma geliyor.

Ünsal DENİZ: O zaman Zakir’le müzisyenin ayrıldığı yer burası.

Turan KOLUAÇIK: Burası tabi ki bir Zakir yolun erkanın özüne bağlı olarak hizmetini yürütürken hiç dedeye dahi bakmadan ve o yolun inancın ve cemin akışını tamamen yürütür dede olmasa dahi o kendi başına cemi yürütebilir. İşte Zakir budur ama işte sırası gelecek bana nefes oku sırası gelecek bana Duaz-ı imam oku sırası gelecek bana tevhid oku sırası gelecek bana şunu yap dediği zaman dede orada cemin inançsal ritüel akışı ve gönüllere hitabı tamamen sıfıra iniyor bölüm bölüm parça parça.

Ünsal DENİZ: Mekanik bir şey haline geliyor.

Turan KOLUAÇIK: Aynen öyle bir duruma geliyor onun için zakirlik eğitimini veren Alevi kurumlarında alevi dedeleri artık biz Almanya’da bunu defalarca yaptık Zakirlik eğitimini ve şimdi ceme katılan ve o Zakirlik eğitimine katılan can orada belirli bir ölçüde eğitimi alıyor ama o eğitim devam etmeli kendi evine vardığı zaman böyle bir dosyası olmalı onu baştan sona kadar okunan nefesleri, deyişleri, tevhitleri, duazları Miraç lamayı işte semahı ve sonra mersiyeleleri bunları devamlı aktarmalı ve okumalı çalmalı kendini daha daha geliştirmeli biraz da bilgi sahibi olmalı şimdi sadece bağlama çalmak ve duazlar okumak yine Zakirlik değil aynı zamanda yeri geldiği zaman yetki ve bilgisini kullanabilmeli halkı yönlendirebilmeli bilgisiyle anlatabilmeli ve halka bir şeyler hitap edebilmeli işte genel şeyine bakıldığında zaman bizim ocağa dönersek tekrar Koluvaçık hacım sultan ocağının bizim çocukluğumuzda aklımızın erdiğinde babam rahmetli örneğin işte Kasım dayı rahmetli örneğin işte Veli dayı o ve Kalender Haydar emmim rahmetli bunlar dördü bir araya geldiği zaman genelde Zakirlikte yani sanki o dört el o dört mızrap ve hatta dört pençe aynı şeyi yapıyordu. O kadar güzel bir ritim o kadar güzel okuyuş tarzı seslerin birbirine uyum sağlaması bu sefer tevhit vuran ellerin semah dönen ayak ve ellerin o kadar beden ritminin o kadar birbirine uyumlu bir hareket etmesi vardı ki inan insan hayret ediyordu yani coşuyordu insan.

Ünsal DENİZ: Ruhsal birliktelik şekle de yansıyor.

Turan KOLUAÇIK: Şekle de yansıyor. İşte bu şekliyle bu Aleviliğin ibadeti içerisinde Zakirliğin önemi çok önemlidir, kutsiyeti çok önemlidir ama bu kutsiyeti uygulayabilecek gerçekten özüne uygun Zakirlerin yetişmesi gerekiyor. Şu anda bunu yine verebilecek az veya çok yeterli eleman var ama işte bu niyeti alevi örgütlerinde federasyonları ve hatta konfederasyonların ve hatta cem evlerinin yönetimlerinin buna yönelik çalışması gerekiyor ki Zakirler yetişsin. Bizdeki yine Zakirlerin temel eğitimi babamı dedem rahmetli anlatırdı bize nasıl yetiştirmiş ve çocukken daha bağlama yok süpürgeyle ve topluyor çocukları babam emsarı çocukları dedem başında duruyor ve onlara cem yaptırıyor

babama Zakirlik öğretiyor. Şimdi temelden bunu alan bir özde gönülde o sevgiyle o inançla o aşkla ve beslenen gönüller beyin kalp hepsi üçü aynı şeyi yaşadı mı o gönülde zaten öyle bir aşk ki onun için ben babamın şeylerine hayret ediyorum ilmine, irfanına iyi ki ilkokul üçüncü sınıfı bitirmiş yani o derece eğitimi yeterli olmayan ama kendini kendi olarak yetiştiren bir güzel uygulaması var işte temel şey bu olmalı. Örnek, İbrahim emici dediğimiz bizim can, geliyor bizim büyük dedemiz Ahmet dededen o kadar güzel mızrap vuruşu var o kadar bir bağlamaya o bir seda veriyor ki bizim yol erkan anlayışımıza göre şimdi o da oradan temel eğitimini alıyor. Çocuk yaşta başka yerden başka köyden kalkıyor çocuk yaşta sırtında bir bağlama ve iki saatlik yaya yolu yürüyerek geliyor orada günlük bağlamasını çalıyor ve hatta salmıyor dede devamlı yanında bırakıyor ve ona bağlama öğretiyor. Şimdi işte bu temel eğitimi bu şekilde alırsa Zakirler gerçekten yolu erkanı çok güzel uygularlar ama bugünün şartlarında ki işte müzik okuluna gidip müzik okulunda bağlamayı güzel çalabilir güzel öğrenebilir çok güzel okur sesi de tonu da çok iyi olur ama bu geçmişteki bu güzelliği bilenler için bugün ki o güzellik bize hoş gelmiyor. Ama bugünün şartlarına göre toplumu bu insanlar ceme katılan canlar o geçmişi bilmeyenler içinde bunlar çok güzel ama cemin akışına bu sefer bakıldığı zaman cemin akışı bu sefer tam gönüllere hitap etmiyor insanları coşturmuyor. O semahları arabadan getirdiğim zaman o cd yi dinledik mi burada göreceksin o insanların coşkusunu oradaki insanlar o kadar coşkuya geliyor ki kendilerinden geçiyorlar Allah Allah nidaları tavanı aşıp gidiyor. Ama burada bir Zakir bağlama çalıyor bir Duaz-ı İmam okuyor kimseden bir Allah Allah nidası çıkmıyor. Niye coşturmuyor ki coşturamıyor işte bu şekilde coşması gerekir diye düşünüyorum.

Ünsal DENİZ: Günümüz koşullarında sadece onu bir müzik olarak mı algılıyorlar? Bir ibadetten bir eser ataların ceddin anılarını canlandırılmak yerine yani bir müzik olarak mı düşünüyorlar acaba?

Turan KOLUAÇIK: Şimdi aslında bugünün istisnai Zakirlerinin haricinde genel müzik eğitimi alan gençliğimiz insanlarımız yani bunu bir müzikal olarak

görüyorlar işte bende çalışıyorum Zakirlik bende yapabiliyorum. Bir Duaz-ı İmam okumak Zakirlik yapmak değildir yani bir semah çalmak Zakirlik yapmak değildir. Onun için bugün müzikal olarak görüyorlar yani bende çalabiliyorum diyor 20 yaşında bir gencimiz geliyor ben de Zakirlik yapabilirim diyor tamam güzel iyi ama işte onun aslındaki özündeki temel eğitim temel inanç sevgisi inanca bağlılık yok olmayınca ne olacak o şekliyle bu sefer topluma nasıl yansıtacak, toplumu nasıl kendisiyle coşturacak coşmuyor halk yani oradaki işte vecd olmak özünü gönlünü hak ile birleştirmek o coşkuyla yani Allah Allah nidalarıyla orada coşma bir şey yok olmuyor olmayınca işte Cem TV de seyrederisin bakarsın yine birçok orada hiç olmazsa insanlar tamamen alışmışlar yani katılıyorlar ama birçok cemlerde görüyoruz ki Zakirlerin ritmine uymuyor halk uyması gerekiyor işte bu şekliyle bizler genel olarak yani Aleviliğin Zakirlik bölümüne baktığımızda Zakirliğin cemlerde ibadetlerde önemi ve yeri hatta dededen bile ön plandadır. Çünkü cemi coşturan cemi halkı hak ile birleştiren ve bağlama eşliğinde Zakirlerin ve o pençesi o mızrabı o tınısı o nefesleri okuma tarzı tevhitleri okuma tarzı orada halkı coşturur. Dede orada bir duasını verir yine yerinde durur örneğin ki o şekli çok önemli Alevilikte Zakirliğin.

Ünsal DENİZ: Yani o anlamda dedenin bir adım önüne geçebiliyor mu?

Turan KOLUAÇIK: Tabi tabi gerçekten öyle ben bunu her zaman her cemlerimde de söylerim yani Zakirlik yetişmiyor yani müzik yapan bağlama çalan Zâkir'im deyip çıkıyor karşımıza soruyoruz biz cem evine diyoruz ki Zakir'iniz var mı getirelim mi biraz daha yetenekli biraz daha uyumlu biraz daha gelişmiş olan Zakirler var yok değil yani biz onlara daha da anlatıyoruz anlattıkça onlarda biraz kendisini geliştiriyor. Ve var diyor varıyoruz halk türküsü okuyor Duaz-ı İmam diyor o olmuyor işte yani gerçek yolda erkanda pişmiş olması gerekiyor kalkıp da yol erkanda pişmedikten sonra ve onun orada Zakirlik yapması doğru değil bunu küçümseme amaçlı değil yola erkana bağlı uyumlu bir halde uygulaması için söylüyoruz yoksa hepimiz zaten bu yolun yolcusuyuz ama yol kuralı çok önemli yol bizde şu söz çok önemlidir 'yol cümleden uludur' yol

dediğimiz İslam'dır İslam cümleden uludur inanç cümleden uludur. Hak Muhammed Ali kuran cümleden uludur. Öyleyse bunun kurallarına uymak gerekiyor bizim kendi yolumuza göre, Şimdi bizim kendi yolumuza göre bakıyorsun ve uygulama tarzında yeterli bir uyum yok yeterdi eskiden böyle değildi eskiden cemde ceme katılanı cem dedesi herkes tanıyordu herkesi biliyordu ve komşu herkes birbirini biliyordu e şimdi burada Malatya'da Hacı Bektaş cem evinde gittiğin yerde bir ceme katılan olsa 300 500 insan kim kimi tanıyor kimde kul hakkı var kimde dargın kimde kırgın kim ne yapmış ne yapmamış ne dede biliyor ne de ceme katılan birbirlerini biliyor e birbirinizden razı mısınız e tabi ki bana kimse bir şey yapmadıysa razıyım elbette ama orada belki de bilerek birbirini inciten gönül kıran kul hakkı yiyen vardır e çıksın yargılasın kendini özünü bende var desin diyebilir mi yok örneğin bir fabrikatör gerçekten çalışanların hakkını veriyor mu çalışan işçileri tam hakkını alabiliyor mu onda kul hakkı yok mu o kul hakkı yemiyor mu yiyor ha işte bu yönüyle bir fabrikatör gelip de diyebilir mi benim üzerimde kul hakkı var ben onları nasıl vereceğim diye bunun hesabını nasıl vereceğim diye yani bizde inançtaki üzerimizde kul hakkının olmaması bırakmamak kul hakkıyla hakkın huzuruna varmamak yani bu alemdeyken toplumdan rızalık alarak gel diyor işte önemli olan bunu uygulayabilmek. Bunun için Zakirlerin oradaki nefeslerde söyledikleri sözler insanları öyle uyarır ki insanları kendi kendine getirir burada o kadar güzel sözler insanları harekete geçiriyor kendi vicdanını yargılatıyor sorgulatıyor bu sefer çıkıyor kimsenin bilmediği bir insana diyor ki benim üzerimde kul hakkı var ben falan falanın kalbini kırdım işte filanın haberi yokken malına davarına zarar verdim bahçesine zarar verdim kul hakkıdır örneğin işte onun hakkı neyse ödeyeceğim diyerek gönüller bir oluyor orada önemli olan toplumun birbirine rıza alıp rıza vermesi işte burada ki Zakirlerin söyleyeceği tabi bunu dede anlatır sohbetinde muhabbetinde ama bunu tekrar Zakir bağlama eşliğinde nefesleri okuyarak halka hitabı halkı derin düşüncelere gönderir. Yani alevi yol ve erkanına baştan başladığımız gibi bu son noktaya kadar Zakirlik cemlerde çok önemli bir konumu vardır.

Zakir'in bağlamasıyla tınısıyla mızrabıyla pençesiyle ve okuduğu nefeslerle hakka bizi yönlendiriyor halkı hakka yönlendiriyor halkı adalete eşitliğe ve kul hakkı yememeye yönlendiriyor ve bu şekliyle Zakirlik çok önemli bir konumda.

Ünsal DENİZ: Ve aynı zamanda geçmişte yaşanan acı olayları mesela Kerbela olayları gibi inancın tarihini de hatırlatıyor. Zaten semahların genelinde ve hizmetlerde eskiye yönelik hikayeler gibi bir anlatı var.

Turan KOLUAÇIK: Aynen bakınız ta Hz. Muhammed Mustafa'nın ki yaşamından başlıyor ve onun torunlarının evlatlarının damadının kızının yaşamını ibadet içinde özünde olarak sayıyor ve hakkın emirlerini kul hakkı yememenin ele bele dile sahip olmanın işte pir mürşit rehber dediğimiz dört kapı bir makam dediğimiz kırk makamı herkes özünde uygulayabilse ve onların hepsini bir tarihsel anlatımı içerisinde işte Hz. Muhammed Mustafa' nın miraca gidişi gelişi ve işte kırkların oluşu kırkların olumunda Hz. Ali' nin örneğin Hz. Muhammed Mustafa' nın şeye girişinde önüne bir aslan olarak çıkması ve hatemini yüzüğünü ona nişan olarak vermesi geri dönüp kırklara gelişinde kırklarda gelip beni içeri alır mısınız diye sorduğunda ve onu peygamber olarak değil bir can olarak kendilerinden bir can olarak kabul etmeleri ve sonra hatemi çıkarıp parmağındaki hatemi görmesi Hz. Muhammed bu benim yüzüğümdür demesi ve Hz. Ali' nin oradaki kerametini ilmini irfanını şey yapması hatta şu sözü söyler ya Ali diyor ebedi sensen ahiri sensin sen anadan babadan doğmasaydın diyor ben de sana Allah diye tapardım diyor. Niye çünkü oradaki karsta aslan donunda onu hakkın huzuruna giderken diyor sen kendi nefsinle arınarak peygamberlik sıfatından da arınarak bir kul sıfatıyla gittin kul sıfatıyla geri dön ama geri dönerken peygamber sıfatıyla geliyor diyor ki ben peygamberim diyor peygambersen diyor sen git ümmetine peygamberlik yap diyor eğer bizim içimize gireceksen bizim gibi olmalısın bize benzemelisin ve işte o zaman ben de sizden biriyim deyince kapı açılıyor bu üç defa gidip gelmesiyle ilgilidir ve gelip orada yüzüğünü işte o şundan ileri geliyor salmanı pak bir üzüm tanesi getirip tabağa koyuyor bunu kırklara eşit bir

şekilde böl diyor nasıl bölecek düşünüyor taşınıyor ve kudretten bir el geldi ezdi onu şerbet eyledi yani o bir üzümü ezip suya katıp şerbet edip herkese eşit şekilde dağıtmak paylaşım işte o el uzanınca diyor parmağında Hz. Muhammed Mustafa yüzüğünü veriyor hatemini veriyor işte o zaman söylüyor o sözü diyor ki senin gerçekten ilmini irfanını bu şekilde takdir ediyor onu ve bu şekliyle diyor ki Zakir'in yine cemlerde ki anlatımı ve bizi vecde getirmesi bizi hak yoluna adalet yoluna yönlendirmesi müzikal olarak bizi çok etkiliyor ama dediğim gibi bugünün şartları demek günümüze göre çok ara verildiği için az değil 50 yıl gibi bir ara verilmiş Alevilikte gerçek Zakirliği uygulayan Zakirler uzun bir süre dedeler uzun bir süre bu cemleri yapmayınca Zakirler Zakirliğini yapmayınca e tabi ki sonradan işte az çok kulaktan kulağa uygulamaya çalışanlar dinleyenler yani benzetme oluyor orada.

Ünsal DENİZ: Peki şu anda asıl Zakirlik yapabilen dediklerinizden kimse var mı?

Turan KOLUAÇIK: Şu anda asıl Zakirlik dediğimiz yapabilecek kişiler bizim ocaktan diyeyim diğer ocaklardan da diyebilirim bizim köyde hacı amca var.

Ünsal DENİZ: Kaç yaşlarında?

Turan KOLUAÇIK: 80 yaşlarında ve onun mesela Zakirliği fena değil en azından bizim cemlerimize başladığı zaman kendi Zakirlik yaptığı zaman insanı doyurucu bir şeyle uygulama yapıyor.

Ünsal DENİZ: Mesele onunla hiç cem yaptınız mı?

Turan KOLUAÇIK: Yaptım ben Ankara'da tabi o Zakirliğini yapmadı yine dedeliğini yaptı ama diğer Zakirlerimiz de öyleydi İbrahim Emici dediğim Ankara'da ki onun emsali örneğin o Zakirliğini yaptı onlar iyiydi tabi yaşlanmış insanlar sağlık yönüyle rahatsızlığı olan insanlar nefes artık yetmeyecek bir durumda artık gençler yetiştiriyorlar bizim Avukat Veli dediğimiz akraba o onlardan çok güzel ilham alıyor müzikal olarak.

Ünsal DENİZ: O kaç yaşlarında?

Turan KOLUAÇIK: O 40 50 yaşlarında örneğin onun işte yine amcazadesi akrabası Apo dediğimiz Abbas dediğimiz o var şimdi biraz cemlerde birlikte yapıyorlar semah ve hatta tevhitleri birlikte çalışıyorlar üçü birden mesela Apo notalı çalan bir genç örneğin ama İbrahim amca ile Veli kara düzen

alan ve mızrap pençesi daha iyi olan ama İbrahim amca daha çok farklı bir Zakir ama onlar işte şeye uymaya alışıyor İbrahim amcaya onlar biraz geçti mi devam etmezlerse örneğın sadece seneden seneye yapılan bir cemle bunu uyguladıkları zaman bu yeterli olmuyor. İşte Kasım amca gidip geliyordu Ankara'daki bizim akrabaların yaptığı cemlere işte onlardan bir tane kaset almıştım benim çok hoşuma gitmişti o kadar güzel ritimli, uyumlu görsel değil sadece ses olarak dinledikçe arabadan ıkartmıyorum örneğın gelip giderken onları dinliyorum bu şekliyle Zakirlik bizim ocakta da olsa diğer alevi ocaklarında da olsa gerçekten Zakirlik eğitimini temelden ve büyüklerinden alarak yetişmişler çok farklı bu şekliyle.

nsal DENİZ: Çok güzel başka eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Turan KOLUAÇIK: şu anda eklemek istediğim bir şey yok.

nsal DENİZ: Çok teşekkür ediyoruz Sayın Turan Koluık dede.

Resim 4.3. Turan KOLUAÇIK

Röportaj 4

Mısra Çiçek ŞAHİN: Turan amca öncelikle bize Alevilik hakkında ve nerelerde olduklarını daha sonrada araştırmamızın konusu olan Kolu Açık Hacım Sultan ocağı müzik pratikleri hakkında bilgi verir misin?

Turan KOLUAÇIK: Öncelikle Alevilerin neden dağlık bölgeleri tercih ettiklerini sizlerde araştırmalarınızda görürsünüz ama bu Google da araştırmalarda o kadar yoğun bilgi kirliliği var ki sizlerde gerçekleri hakikatleri yaşayarak bilmediğiniz görmediğiniz için hangisinin doğru hangisinin yanlış olduğuna da karar veremiyorsunuz bu da büyük bir çelişki ve bundan dolayı aleviler 1400 yıldır diyebiliriz ki bu yoğun baskılardan

zulümlerden devlet sistemini yönetimini siyasal İslam'ın yöneticilerinin ve halkın yoğun etkisi ve baskısı altında kalarak genelde dağlık engebeli arazileri tercih etmişler ki baskı zamanında kendilerini koruyabilsinler ve sığınakları olabilecek yerler bizim köy varsa gitsin Bashak köyü kayanın suratı ya bura yerleşim birimi olur mu dersin ama baskıdan korkudan işte zulümden 1550 yıllarında kurulmuş bir köy düşünün Kanuni Sultan Süleyman dönemi ve o dönemde kurulmuş bir köy işte bundan dolayı şimdi bölgesel yöresel ocakların oluşması çok önemli bir organize ocakları 12 imamlardan gelir 12 imam soylarından gelen ve sevilen sayılan yolda erkanda gerçekten halk tarafından ve o ocağa bağlı olan talipler tarafından sevilen kişilerin adına ocak sayıları çoğalmıştır. Aslında 12 Ocak 12 post vardır bundan dolayı ocakları saysak şimdi 350 400'e çıkartırız neden çünkü sevdiğini yanında yaşatmak istemişse nizamlar ve talipler onun adına orada bir ocak, türbe kurulmuş ve böylelikle ocak sayıları çoğalmıştır. Kolu Açık Hacım Sultana gelince esas onu biraz sonra size anlatacağım ve bu ocak sisteminin organize bir şekilde talibine sahip çıkması ocağın talibinde ocağına bağlı olması ve Aleviliği bugüne kadar bu şekilde yaşatmış getirmiştir. Bu kadar zulme bu kadar baskıya karşı ve kendini ayakta tutan dağılmayan 1960' lara kadar organize bir şekilde edebiyatla erkânıyla ilmiyle irfanıyla görgüsüyle yargısıyla sorgusuyla dargınlığıyla kırgınlığıyla ve bu yolun erkânının kurallarını işlemiş halkı birlikte beraberlikte ehlibeyt sevgisine 12 imam sevgisine bağlamış Muhammed Ali yoluna bağlamış ve bugüne kadar yaşatmış getirmişlerdir. Yani 1950 60 lara kadar çünkü o güne kadar yaşanan Alevilik gerçekten yaşamsal hayata geçirilerek uygulanan Aleviliktir şimdiki Alevilik değildir. O tarihten itibaren gelişen Alevilik artık alevi kimliği taşıyan Alevilik Aleviliğin içsel batını ve zahiri yorumlarının olaylarını yaşayan bir Alevilik değil sadece kimliğini taşıyan bir Alevilik.

Mısra Çiçek ŞAHİN: Evet Alevilik nedir diye sorarsak nasıl bir tanımda bulunursunuz?

Turan KOLUAÇIK: Böyle bir tanıma birazdan söyleyeceğim size ama bizim işte bu toplumumuzun genel Alevilik yaşamını bugüne kadar getirmesi

dedelerimizin olsun işte okur yazar olmayan o dedelerimiz olsun veya okul yazar olup ilmini benimsemiş kendi olanak yeteneğiyle ve yetkisiyle bu güzelliği yaşatan birlikte beraberlikte yaşayan ve Alevilerle bu zulme karşı tek ayakta durabilen bir inanç sistemidir Alevilik. Alevilik derken kendisi ayrı bir din değil Aleviler derken ayrı bir millet ayrı bir ırk değil Türk' ü olsun Kürdü olsun Laz'ı olsun Çerkez'i olsun Hak Muhammed Ali yolunu benimseyen eline diline beline pirine Mürşit'ine rehberine ikrarına musahibine sahip olan ve senede bir sefer rızalık alıp rızalık veren ikrarını yenileyen ve görgüden yargıdan sorgudan geçen her insan alevi olur Alevilik bu şekilde olur ama ben aleviyim demekle alevi olunmuyor. Alevilik Hak Muhammed Ali yolu diyoruz ve dualarımızda deniliyor ki Hak Muhammed Ali Ehlibeyt 12 İmam 14 Masumu Pak deniliyor 17 Kemerbest Kırklar Kerbela şehitleri deniliyor. Şimdi bunların içinde ki geçenler zaten Kuranın içinden geçer ve İslam'ı kuran peygamberin kızı Fatma' nın ve de damadı amcası oğlu Hz. Ali' nin soyundan gelen bunlarda İslam'ı kurmuşlar. Şimdi dualarımız bunu eğer ki söylüyorsa dualarımızın dili bunu anlatıyorsa aşıklarımızın ozanlarımızın yedi ulu ozanımızın diğer hak aşıkları ulu ozanların nefesleri deyişleri duazları eğer Hak Muhammed Ali' yi anlatıyorsa pirini mürşidini rehberini şah dediğimiz Şahı Merdan Ali' yi anlatıyorsa demek ki Alevilik İslam'dır. Aleviliğin ehlibeyt yolu 12 imam yolu dediğimiz Tarık Fatıha'nın sonundaki son cümlede denildiği gibi 'bu bir yoldur yol kavramıdır' bizim anladığımız İslam'ı biz bu şekilde ehlibeyt bendesi 12 imam bendesi olarak Hak Muhammed Ali yolu olarak bu şekilde ocaklar, dedeler uygulamışlar talipler kabullenmişler ve de aynı zamanda yöresel ufak tefek farklılıklar olabilir ocaklarda dedelerde bu da nedir deyişler Duaz-ı İmamlar mersiyeler nefesler sözler farklı olabilir. Kimisi pir sultan abdaldan okur kimisi Yeminiden okur kimisi Şah İsmail'den kimisi ondan sonraki yüzyıllardaki gelen Sadık babadan okur örneğin işte teslim abdaldan okur örneğin hacım sultandan okur örneklerini çoğaltabiliriz yani bu şekilde deyişler nefesledir, tevhitler aynıdır, Duazı- İmamlar 12 İmamları anlatır efendim bunu yanı sıra

cemimizde pirimiz var mürşidimiz var rehberimiz var aynı ortak paydalar. 12 hizmetimiz var aynı ortak paydalar Hak Muhammed Ali yolu diyor aynı ortak paydalar öyleyse ortak paydalarımız aynıdır sadece ve sadece uygulamada ufak tefek farklılıklar olur.

Mısra Çiçek ŞAHİN: Ocak olarak mı?

Turan KOLUAÇIK: Evet Ocak olarak yöresel bölgesel olarak yani İç Anadolu'da biraz Batıda örneğin Tahtacıları diyelim Çepnileri diyelim onların biraz uygulamaları kendi yörelerinden aşıklarının ozanlarının değişlerinin uygulamalarına göre Doğudaki Tunceli diyelim Erzincan diyelim işte Sivas diyelim Malatya diyelim Tokat diyelim işte Güney diyelim Urfa, Diyarbakır, Elbistan, Kahramanmaraş o yörelerdeki Alevilerin genel uygulamalarında bağlı olduğu ocakların aşıklarının ve dedelerinin geneldeki ve özü Hak Muhammed Ali yolu cemi 12 hizmet piri mürşidi rehberin bu şekilde devam etmiştir. Şimdi demin Alevilik nedir dedin

Mısra Çiçek ŞAHİN: Evet birde Alevilik kelimesi nereden geliyor?

Turan KOLUAÇIK: Alevilik kelimesi Hz. Ali'yi sevdiğimizden dolayı Ali'nin yolunda yürüdüğümüzden dolayı Ali kelimesinden Alevilik üretilmiş olarak öyle bir söylence var anlatım var. Diğer bir boyutuna bakıldığında zaman birçok yazarlar tekrar bunu farklı bir şekilde yorumlamaya çalışıyorlar. Bunlar ideolojik düşüncelerdir fikirlerdir. Denilir ki işte Alevilik alevden gelen ışıktan gelen nurdan gelen alev ışık bir ateşi yaktığın zaman alevi olur işte alev, ha aleviler farklı bir millet farklı bir inanç sistemiydi ve bir taraftan işte Hristiyanlık baskısı altında kalırken bir taraftan da Müslümanlığın baskısı altında kaldılar ve İslam'ın içinde olmak istediler niye ehlibeytin mazlumiyetini masumiyetini işte görünce Ali'nin kılıfını dış görünüşünü İslamiyet olarak Ali olarak kabullendiler ama içlerinde kendi ideolojilerini inançsal lığınyı anlayışlarını sistemlerini tanrıya bakış açılarını ve yolda erkanda ki uygulamalarını da kendi özel işlerinde gizliden gizliye yaptılar. Şimdi böyle bir ideolojik düşünce var ve bu ideolojik düşünceye baktığımız zaman buna örnekler gösterin dediğimiz zaman o z aman Şahı Merdan Ali kim dediğimiz zaman o Muhammed kim dediğimiz zaman o işte 12 imamlar dediğim onları gösteren biz

onları bilmek görmek istiyoruz yok işte böyle bir şey yok ama biz kendimiz böyle bir yaratıyoruz. Böyle bir şey olmaz yani, bugün inanca baktığınız zaman Ademden tut bugüne kadar inancı insanlar kendilerine göre değiştire değiştire getirmişlerdir. Tanrıda onlara işte birçok akıllı mantıklı toplumu bir arada tutacak adına peygamber demiş öğretmen demiş işte yönetici demiş komutan demiş biz bunları çoğaltabiliriz ama genelde nebi ve peygamber olarak gönderdiği insanları bir arada birlik beraberlik içerisinde barış içerisinde sevgi içerisinde yaşayabilmeleri için önderler göndermiştir. Onların hepsi Hanefi dindir ve hepsi aynıdır çünkü biri birinden aslında yaşadığı döneme göre farklılıklar getirmiştir bunun için genelde Alevilik hak Muhammed Ali yoluna ikrar veren ikrarla bağlanan eline beline diline sahip olan ve pirini mürşidini rehberini bilen ve Hz. Ali'nin ve 12 imamların bendesi olan az önce ne dedim hak Muhammed Ali yoluna dedim ondan sonrası Hz. Ali'' nin ve 12 imamların yolundan yürüyen ve Hz. Ali' nin ve İslam'ın adaletinden ve ilminden irfanından edebinden erkanından nasip alan ve senede bir sefer pirinin mürşidinin huzuruna çıkıp eline beline diline sahip olacağına kul hakkı yemeyeceğine gönül kalp kırmayacağına eşine işine aşına sahip olacağına dair komşu hakkının peygamber hakkı olduğunu ana baba hakkının tanrı hakkı olduğunu ve bunları musahip yolu erkani uygulayacağına söz veren bir inanç sistemidir inanç anlayışıdır. İslam'ın yorumlayış şekli budur. Bizim anladığımızda işte bu şekilde bir Alevilik ve buna İslam diyoruz. Yeri geldiği zaman İslam'ın aslında ki özü budur diye düşünüyor kısa bir tarifle ama bugün ki Müslümanlığa bakıldığı zaman oraya girmemize hiç gerek yok ve gösteriş çıkar menfaat işi olduğu ortada, kul hakkı yiyen ikrarını bilmeyen vermeyen böyle bir anlayış ama bunun tabi ki gösteriş olmayarak siyasal İslam olarak uygulatıcıların etkisi ve baskısı altında kalarak ve bu şekilde inanan belirli bir toplum vardır. Gerçekten özüne bu şekilde inanmıştır uygulamıştır ve bu şekilde kabulleniyor. Ben ona saygı duyarım o onu öyle kabullenmiştir. Çünkü peygamberin ölümünden sonra iktidar değişmiştir iktidar değişince, çıkarıcılık menfaatçilik ve kabilecilik

tarafarlık almış yürümüş ve kendilerine göre böyle bir uygulama bunun karşısına çıkanlar ezilmiş yıpranmış Ali sevgisi olmuş ehlibeyt sevgisi olmuş e bunlara katliam düzenlemişler ve bunları dışlamışlar bunlarda haktan hukuktan adaletten eşitlikten kardeşlikten paylaşımdan vazgeçmemişler ve bu gerçek ve hakikattir diyerek onun karşısında zalimin zulmüne boyun eğmemişler direnmişler ve Alevilik bu şekilde yolunu devam ettirmiştir. Siyasal Müslümanlık dediğimizde Emevi Müslümanlığı dediğimizde peygamberin ölümünden sonraki ve uygulanan bir yol vardır o da bu şekilde devam eder.

Mısra Çiçek ŞAHİN: Peki Ocak sistemi?

Turan KOLUAÇIK: Ocak sistemine gelince 12 İmamların soyundan gelen bütün ocak sahipleri hepsi Seyidi Saadet evladı resul soyu dediğimiz 12 İmam soyundan gelir. Mesela Kureş ocağı Baba Mansur ocağı Derviş Cemal ocağı bunlar bu sefer 12 İmam soyundan gelen ocaklardır.

Mısra Çiçek ŞAHİN: Babadan oğula mı geçiyor?

Turan KOLUAÇIK: Sadece o kadar değil babadan oğula olurda yetki yetenek kimdeyse o yapabilir yani babanın altı tane oğlu var ama içinden bir tanesi yetenekli bu yolda o yapabilir yani diğerleri yapmayabilir. Bu şekilde Hünkâr Hacı Bektaş'ı Veli mesela Anadolu'ya geldiğinde Kolu Açık Hacım Sultanla birlikte geliyor birisi örneğin Hünkârı Hacı Bektaş'ı Veli yedinci İmam Musa'yı Kasım evlatlarından gelir. Bizim Kolu Açık Hacım Sultan dediğimiz esas anadan doğma ismi Recep' tir. Onuncu İmam Ali Naki soyundan gelir. Birisi yedinci İmam birisi onuncu İmam, yedinci İmamın oğlu Ali Rıza, Ali Rıza' nın oğlu Muhammed Taki, Muhammed Taki' nin oğlu Ali Naki yani o da nihayetinde üçüncü göbekten torunu oluyor e İmam Ali Naki İmam Ali Naki' nin oğluda Hacım Sultan olması daha farklı bir zamanda kendisi böyle bir isim veriliyor. İşte bu şekilde ocakların oluşumu yani 12 imamlara dayanır 12 İmamlara dayanmayan ocak değildir ve seyitte olamazlar dede de olamazlar ocaktan olmayanlar 12 İmama bağlı soyu nesli şeceresi oraya ulaşmayanlar seyit ve hatta dede pir mürşit dediğimiz rehber dediğimiz şahıslar olamaz. Çünkü o şahıslar ocaktan yetişir babadan oğula derken şimdi İmam Ali' nin oğlu

İmam Hasan o devam ettirmiş o dönemde İmam Ali'nin şehit edilmesinden sonra İmam Hasan şehit edildikten sonra zehirlenerek şehit ettiriliyor Muaviye tarafından örneğin ve imam Hüseyin'e intikal ediyor o da onun kardeşi bak kardeşine geçiyor ve Hasanın soyundan gelenler sonradan Ker belada kalıpta ve onun soyundan hiç kimse kalmadı ki Ker belada Hasanın soyu ama Kerbelaya katılmayıp da Hasan' ın eşinden Medine'de kalanların soyundan gelenlere şeyh deniliyor ve de imam Hüseyin'in soyu Zeynel Abidin'le devam ediyor oğlu Zeynel Abidin'e geçiyor İmamlık ocaklık ve o oğlu Muhammed Bakıra Muhammed Bakır' da oğlu İmam Cafer' e peki bunların başka oğlu yok muydu vardı ama niye birer tanesi çünkü baba diyor ki bu çocuklar içerisinde işte imam Muhammed Bakar sen bu işi yapabilirsin oğlum diyor Muhammed Bakır' ın diğer evlatlarının yanında diyor ki İmam Cafer yapabilir diyor bunu ve böylelikle evlatlar içerisinde liyakati olan yeteneği yetkisi bilgisi olan yola erkana hizmet edebilecek insanları evlatları seçiyorlar. On birinci İmam Hasanü'l Askeriye kadar ve onun oğlu tek oğlu Muhammed Mehdi onu da dönemin şeyi öldürecekti o da sırra karıştı deniliyor ve gizleniyor saklanıyor saklıyorlar sevenleri ve onun şehit edilmesine müsaade etmiyorlar babası 26 yaşında şehit ettirildi yani o dönemin Abbasi halifesi tarafından. Ocak sistemi bu şekilde babadan oğula liyakat olana geçiyor diğer ocaklar bu sefer Anadolu'da olsun Azerbaycan'dan olsun işte Aleviliğin devamı olan ülkelerde ve Anadolu'da Türkiye'de ki

Mısra Çiçek ŞAHİN: Herhangi biri olamıyor değil mi?

Turan KOLUAÇIK: Olamaz. Ocak evladı olmayan bir seyit pir mürşit olamaz örneğin günümüzde çok sevilen sayılan benim de çok sevdiğim dertli divani vardır ve çok güzel sazı sözü bilgisi sohbeti bu birde seyit dede değildir. Hacı Bektaş'ın dergahının postnişin tarafından ona bu hizmeti yapabilirsin müsaadesi verilmiş. Bu da yanlış bir müsaade bakınız Hacı Bektaş dergâhı bu tür müsaadeleri yetkileri vererek babalık denilen bir olgu meydana çıktı ki bu daha çok önceki bir dönemde başladı. Çünkü o dönemin Hacı Bektaş evlatları şehirde yaşadıkları için genelde taliplerde köylerde yaşadıkları için kendileri şehir hayatını bırakıp evlatlarını işte

güzel medreselerde okullarda okutmak hayatlarını yaşamak sürmek için şehirden ayrılmayıp talibe gidip de talibi görmüyor. Oraya ne yapmıyor oradan o köyden olsun yetkili birisini atıyor işte ocak evladı değil o ama diyor ki sen bu konuda beni temsil edeceksin bu hizmetleri yapacaksın halkın hizmetini yol hizmetini ve halktan aldığın Hakullahıda belirli bir bölümü getirip bana vereceksin. Şimdi bu direkt bir sömürü düzenidir hiç doğru bir karar değildir ve arada sırada da biz geleceğiz gezeceğiz dolaşacağız bir de öyle alacağız bir hizmet bile yapmadan ve ben buna karşıyım benim gibi birçok ocaklarda karşı. Böyle bir anlayış rızasız hizmet lokma haramdır bizde olmaz bu yolun erkanın kuralında rızalık var hizmet var hizmetin karşılığında bir rıza lokması hak lokması var. Şimdi sen bunu yapmadan kalkıp da oraya yerine birilerini ata birileri senin yerine bu hizmetleri yapsın ve onunda derlediğini topladığını getir sen kendi keyfine harca olmaz işte dergaha harcanıyor işte şuraya harcanıyor buraya harcanıyor dergaha o zamanlar Osmanlı bütçe veriyordu yani bunlarla halkı bu yönde postnişinler bu hatayı yapıyordu bak ocak değil Hacı Bektaş ocağı değil ocağı devam ettiren şahıslar kişiler postnişin dediğimiz yani dedeler o görevini yürütmeyen dedeler yanlış yapan bunlardır ve ben bunları hiçbir zaman kabullenmiyorum doğru bir şey değil doğru bir karar değil uygulama onun için örneğin birçok canlara öyle babalık unvanı verilmiş ve bunlar halkı bilgilendirmeyi yapabilirler saz söz söyleyip çalabilirler ama posta oturamazlar erkan yürütemezler ve görgü yapamazlar örneğin işte yargı sorgu ikrar musahiplik cemi yapamazlar ve cenazelerde lokmalarda falan ama şimdilik öğreti cemleri dediğimiz Cem TV de gördüğümüz ve hatta birçok yapılan cemlerde Abdal Musa cemlerini falan yapabilirler Bu da halkı bilgilendirmek içindir. Yani orada bir sıkıntı yoktur ama esas yolun erkanın kuralı kaidesi işleneceği zaman o olmaz. Şimdi kısa ve öz şunu da söyleyebilirim ki neden aleviyiz acaba niye Aleviliği kabul etmişiz acaba biz deriz ki ta ki Elestbezmiyin kavminde zamanında o devirde ruhların yarattığı alem demektir Elest bezmi ruhları daha bedenleri yaratılmadan hangi dönemde o bedenler yaratılacaksa o bedenlerin

yaratıldığı zamana kadar bir ruhlar alemi oluşturulmuştur tanrı ve kendini onlara anlatır onlarda kendilerine tanrı olduğunu yaratıcı olduğunu kabul ederler biz o günden beri aleviyiz o gün ikrar verdik biz hakka hakkın varlığına 400 yıllık Alevilik değil bakınız bu sefer biz neden aleviyiz diye sordüğümüzde Hz. Muhammed Mustafa' ya ikrar verdiğimiz için aleviyiz biz velayet mülkü ali ve Aliye' l Mürteza' ya Gadirihumda peygamber iki emanet bırakıyorum size birisi ehlibeytim birisi de kuranım benden sonra peygamberlik yok ve velilik var velayetlik var ve sizin veliniz damadım musahibim amcam oğlu Ali' dir diyor. İşte biz o gün orada ikrar verdik Ali' nin velayetine biz onun için Aleviyiz biz Ker belada Hz. Hüseyin'in mazlumluğunu masumluğunu yanında olduğumuz için ve o günden bugüne kadar onun matemini yasını çektiğimiz için aleviyiz biz bunu daha çoğalttığımız zaman gerçekleri hakikatleri biz bunun için aleviyiz. Biz özümüzde hak Muhammed Ali yoluna ikrarla bağlanan eline beline diline sahip olan pirini mürşidini rehberini ikrarını musahibini bilen görgüden yargıdan sorgudan geçen ve bunun için aleviyiz yani Aleviliği daha birçok geçmiş olaylardan değerlendirilerek ve o adalete hakkı hukuku ve zalimin zulmüne boyun eğmediğimiz ve adaletin yanında olduğumuz için aleviyiz diyerek daha çoğaltabiliriz neden alevi olduğumuzu. Şimdi gelem Kolu Açık Hacım Sultana.

Mısra Çiçek ŞAHİN: Bu diğer ocaklarda da var mı?

Turan KOLUAÇIK: Bütün ocaklarda vardır. Bu şekilde ki bu emanetler bir gün getirilecek ve sahibine verilecek ama sahibi kim, kim hak edecek bunu hak edene vermesi gerekecek ve bunu Musa'yı Kazımdan beri getiriyorlar ve de hoca Ahmet Yeseviye veriyorlar. Hoca Ahmet Yesevi ondan sonra onun öğrencisi hoca Ahmet Yesevi dergahının lokman perende öğrencisi hoca Ahmet Yesevi hakka yürüdükten sonra lokman perendeye teslim ediliyor. Lokman perendenin bu sefer öğrencisidir Hünkar Hacı Bektaş'ı Veli ve kolu açık hacım sultan gibi doksan bin tane o çevrede eğitim öğretim gören okullarda böyle yetiştirilen öğrenciler var ama lokman perendenin öğretmenliği ve öğrencileri birlikte beraberlikte devam ederken o dergahta lokman perende bir gün Hacca gitmek istiyor

ve hacca gidiyor ama hacda gezip dolaşırken diyor ki lokman perende bizim evde şu an da diyor pişi yapılıyor diyor keşke ondan olsa da sıcak sıcak yesek diyor arkadaşlarla oturup sohbet ederken o anda bir tabak el üzerinden uzanıyor ve o pişiyi görüyor Lokman Perende ve bunun nereden nasıl ne şekilde olduğu ona ayan oluyor bu bir şeyler hakkın rızasıyla olur bunlar yoksa hemen her gelen eline bir şey alıp da başka bir alemde batın gözünle göremezsin onu ama onlara o yetkiyi veren yüce tanrıdır tanrının ilahi kudretidir gücüdür ve o ilahi güçle ona emrediliyor o orada görünüyor yoksa onun eli oraya uzanmış değil geri dönüp geldiğinde Lokman Perende halk karşılıyor Hacım Hacım diye hitap ederken bana değil niyazınız gidin Bektaş'a olsun asıl hacılık görevini yapan Bektaş'tır diyor ve sebebini sorduklarında aynı az önce söylediğim gibi açıklama yapıyor ve Hacı yani Hünkar Hacı Bektaş'ı Velinin Hacı ismi lokman perendeden kalıyor ve lokman perende bu sefer o dergahta diyor ki Bektaş'a gel işte ben abdestimi alacağım benim abdestim için elime su koy diyor bir ibrikle su getiriyor Bektaş hocam diyor çeşmeyi buraya getirsen olmaz mı diyor o benim kudretim değil diyor bu senin kudretin diyor ve Hünkar Hacı Bektaş'ı Veli orada o çeşmeyi bir duayla o bahçeye getiriyor ve öyle görüyorlar öyle anlatıyorlar. Bunu da görüyor lokman perende bunu deniyor lokman perende hakkın emriyle Bektaş'ı deniyor bu emanetlere sahip kim çıkacak ve kime verilecek bu emanetler ve diyor ki o zaman siz diyor burada namaz kılacağınıza diyor keşke diyor buğday tanelerinin üzerinde ve hatta mısır tanelerinin üzerinde diyor bir namaz kılsanız bu postun üzerinde kılacağınız orada diyor ki yine bu benim işim değil bu senin işin diyor. Hünkâr Hacı Bektaş'ı Veli seccadeyi atıyor diyordu bulgurun ve buğdayın ve hatta mısır tanelerinin üzerinde onun üzerinde batmadan namazını duasını icra ediyor işte postun emanetlerin sahibi sensin diyor sana yolculuğun başladı diyor bir genelde köseyi dediğimiz ökse dediğimiz odunları yakarız örneğin ocaklarda odunların işte geri kalanları odundur ön kısımları yanmıştır. Oradan kaldırıp atıyor işte diyor ki bu nereye giderse gitsin ulu tanrı bunu nereye kadar kısmet edecekse gitsin diyor bu inançsaldır veya onun

düştüğü yeri gidip arayıp bulacaksın diyor orada diyor senin mekanını orada kuracaksın deniliyor ve hünkara artık yol görünüyor Anadolu' ya gitmesi gerekiyor o zaman yanındaki öğrenciler arkadaşları amcazadeleri diyor ki hünkarım biz de seninle gelelim diyor soruyor siz benimle geleceksiniz de bana yararınız ne olacak işte kimisi diyor ki suyunu getiririz yemeğini pişiririz yatağını sereriz bunları ben kendimde yaparım diyor ben bu işleri ben kendi işimi kendim yaparım diyor hayır olmaz diyor gelemesiniz benimle diyor onun beklediği aradığı başka bir şey var işte o zaman Recep dediğimiz onuncu İmam Ali Naki torunu olan Ali Naki'nin oğlu Hüseyin'in oğlu Recep diyor ki amcazade ben seninle gelmek istiyorum ya emmi zade diyor sen benimle gelirken bana nasıl bir yardımın olur diyor. Bak biz yol oğluyuz diyor amcazade eğer bizim yolumuzda sen yoldan çıkarsan yola girinceye kadar ayağına engel olurum diyor yani yoldan dışarı çıkmak yok yol dediğimiz bu gittiğimiz yol yolak değil bizim inanç yolumuz işte sen benimle gel diyor sen bana lazımsın diyor ve birlikte receple recep sultanla gidiyorlar. Yolculukları devam ediyor Mekke'ye Medine'ye hicaza gidiyorlar Kerbelaya gidiyorlar recebe gidiyorlar ve büyük dedesi Musa'yı Kazımın Bağdat'ta türbesine gidiyor oradan doğru Anadolu'ya ve Kayseri'ye adım atıyor. Kayseri'ye geldiklerinde güvercin donunda ta Kırşehir'deki Kadımcık ana ve birçok orada bulunan erenler diyorlar ki Anadolu'ya er geldi işte o eri karşılayacak doğan donuna giren sarı İsmail bunlara engel olmak istiyor yani biz buradayız diyor Anadolu erleri olarak karaca Ahmet işte ve o dönemin o çağdaki yaşayan birçokları ve bunlara engel olmak istiyorlar güvercin donundaki gelen Hacım Sultan ve Hacı Bektaş'ı Veli onu doğanı kuş avcısı doğanı tutuyorlar ve engelliyorlar. Bu sefer onlar bunların varlığını kabul ediyorlar oraya o dergahı zamanla kuruyorlar ve o dergah oraya şimdiki hacı Bektaş ilçesine o dergah kurulunca o dergah işlevini yaparken kolu açık hacım sultana bir görev veriyorlar dergahın koruyuculuk görevi ve bir tahta kılıç veriyorlar ve bu tahta kılıç diyor acaba ne işe yarar diyor Hacım Sultan ve bunu kendi kendine sorguluyor ve pir bunu kendisine verirken Hünkar Hacı Bektaş'ı veli bu bizim

adaletimizin temsili olsun diyor tahta bir şey yapmaz ama bizim adaletimizin yolumuzun erkanımızın adaletinin kuralının kaidesinin temsili olsun diyor ve bu şekilde düşünülürken pirin huzurunda bu kendisine görev veriliyor diyor ki artık senin mekanın bura değil diyor hacım recep sultana böyle deniliyor ve o da oradan bir odun parçası atıyor ve odun parçası biri bakın Hacı Bektaş'tadır o da ağacın yarısı yanıktır meyveler verir yarısı yeşermiştir onun o olduğuna inanılıyor yani ta şeyden hoca Ahmet Yesevi dergahından horasandan atılan o köseyi dedim ya onun parçasıdır diye inanıyoruz Hacı Bektaş'tan bir tanesi atılıyor Hacı Bektaş tarafından o da uşakta hacım köyünde ve hacım sultan yarenlerinin müritlerinin mezarının başında kocaman bir dut ağacı.

Mısra Çiçek ŞAHİN: Şimdi kaç tane Kolu Açık Ocağı var?

Turan KOLUAÇIK: Bir tane. İşte onun attığı şeyde orada yeşermiş göyermiştir. Sen bunu nerede bulursan orayı mekân bulacaksın diyor mekân edeceksin diyor. Hünkâr Hacı Bektaş Veli Hacım Sultana görev veriyor gideceksin buradan diyor. Birlikte kendileri geldiler ve Hacı Bektaş dergahında orada ocak açtılar ve kendisi de Kol açık Hacım Sultana görev veriyor ve gideceksin diyor ve o tahta kılıcı dergaha su getiren bir tane saka dediğimiz su taşıyıcılara dağıtıcılara saka diyoruz bizim yolda erkanda onun katırı ya diyor ben diyor bu tahta kılıcın ne marifet işlediğini öğrenmeni istiyorum diyor vuruyor ya Allah diyor ve o tahta kılıç gerçekten katırın boynunu düşürüyor ve şikayet ediyor biri dergaha senin diyor dervişin benim suçum günahım olmadan ben su getiriyordum hayvanımın boynunu vurdu diyor ve geri hünkarın huzuruna varıyor hünkar niye sırrımızı aşıkâr eyledin senin kolların kurusun emi diyor intizar ediyor ve Hacım Sultanın kolları çolak oluyor ve yanındaki dervişler tekrar rica minnet diyor ki lütfen dua eyle kolları açılsın diyor bundan sonra kolun açık olsun diyor ve kollar tekrar açılıyor kolu açık oradan kalıyor bu sefer kolu açık hacım, hacım nereden gelecek bakınız doğuşta zaten recep sultan ve kolu açık hacı Bektaş dergahında hünkardan beri diyor ve uşağa doğru uşak yöresi Germiyan beyliği o dönemin beylikleri ve bu şekilde devam ediyor yolculuğuna ve o

bölgedeki köylerde muhabbetler sohbetler ve Türkçe ibadetler yapıp konuşa zaman zaman gidiyor ve şimdiki uşak hacım köyünün olduğu yerde kara hacı diye biri var kara hacı gerçekten erenlerden birisi ve rüyasında Hz. Muhammedi görüyor diyor ki Hz. Muhammed ona ya hacı diyor benim soyumdan biri gelecek buraya sen ona sahip çık ona yardımcı ol diyor ve günlerce onun yolunu bekliyor ve geliyor hacım sultan oraya geldiğinde kara hacıyla karşılaşılıyor ve selamlaşıyor birlikte beraberlikte yola revan ediyorlar ona da ayan oluyor hacım sultana ve o da rüyasını ona anlatıyor ve orada o kara hacı diyor ki benim adım kara hacı ama diyor sana da diyor kolu açık hacım sultan diye hitap edelim diyor ve bu şekilde isimler böyle eklene eklene giderken birçok kerametler rivayetleri var bunları anlatmama gerek yoktur ve o kaldıkları köye hacım ismiyle kaldığı köy orada sadece bir kerametini söyleyeyim bu köyde belirli bir süre kalıyorlar şimdi biz diyor bu köyün sığırını güdeceğiz diyorlar yani bize boşuna ekmek vermeyiniz biz ekmeğinizi yersek diyor bir iş yapalım size diyor hani burada biz size inançsal önderlik yaparız ama biz yine kendi işimizi kendimiz yapmamız lazım ekmeğimizi kendimiz kazanmamız lazım gerekiyor diyor ve sığırınızı güdelim diyorlar sığırlarını güdüyor her ikisi de ve bir gün bir kadın ineğini getiriyor o kadına diyor ki kadın diyor sen ineğini getirme senin ineğini bugün kurt yiyecek diyor ya sen orada değil misin diyor sahip çıkarsın, hayır diyor biz engel olamayız diyor onu kurt yiyecek getirme diyor ben sana söyledim diyor ve kadın ineğini veriyor sığıra katıyor ve dağa çıktıklarında kurt yiyor ineği ve bunun için mahkemeye başvuruyorlar kadiya başvuruyorlar ve kadiya diyor ki ben kendisine söyledim bugün ineğini kurt yiyecek katma sadece senin ineğini yiyecek sen diyor nereden biliyorsun, bize hakkın ilahi emri geliyor diyor şahidin var mı diyor kurt yediğine dair tabi ki var diyor gidin oradaki taşları getirin diyor o kayaları getirin diyor ve o kayalar geliyor dile geliyor ve kurdun yediğini söylüyor ve orada gösteriyorlar kurdun bıraktığı artığı kemiği falan örneğin işte Avuçanın avu içmesi gibi ve göre göre avuyu içiyor ve bir şey olmuyor aslana binip aslanla kamçıyı vurarak yürüttüğü

gibi işte Hacı Bektaş'ı velinin duvara binip duvarı at edip yürüttüğü gibi şimdi bunlar o dönemin kerametleridir inanmayan insanları inandırabilmek için yüce tanrının seçtiği o velilerine ve bu emri tanrı veriyor onlar o kerameti öyle görüyorlar. Hacım Sultan'a da öyle o kerametler kısa bir kerametden bahsettim ve bu şekilde inanıyorlar iman ediyorlar ve oraya dergahını kuruyorlar uşağın hacım köyüne uşağa 13 km falan merkezi bir köy ve Sivas ilçesine bağlı hacım sultanın türbesi o köyde o köyün mezarlığında bu şekilde 1301 yıllarında hakka yürüdüğünü söylüyorlar tarihi kaynaklar 1321 yılında Germiyan beyi Yakup bey türbesini yaptırıyor doğumunu pek bilemiyoruz hünkar Hacı Bektaş'ı veliye iki tane doğum söylüyorlar birisi 1239 da Anadolu'ya geldiğinden bahsediyorlar bir kaynakta da doğumunun 1271 olduğunu söylüyorlar halbuki biz 1271 de öldüğünü biliyoruz ama kaynakların bir kısmı da diyor ki işte 1326 mı 27 de mi diyor hünkarın öldüğünden bahsediliyor o kaynaklar araştırmacıların kaynağına bağlı ama gerçek yaşantıları böyle işte hacım sultanın bu şekilde böyle bir yaşam tarzı var bizde elimizde işte velayetnamesi var kendilerinden sonra yazılmış bir velayetnamesi hünkar Hacı Bektaş'ı Velinin işte velayetnamesiyle diğer eserleri gibi birçok anlatımlar var o velayetnamelerinin içerisinde şimdi kolu açık hacım sultan ocağının cemine ve Zakirliğine gelince burada soracağın bir şey var mı?

Mısra Çiçek ŞAHİN: Dedem bu cemde deyişler nefesler çalınıp söylendiğinde hani sizin ocağa ait alkış çalma geleneği var ya onu biraz açıkla mısınız bize?

Turan KOLUAÇIK: Cemlerimiz dedim ya başta da anlatırken aslında bütün Alevilerde aynıdır ama cem çeşitleri vardır işte Abdal Musa cemi hazırlık cemidir. İnsanları ceme hazırlamaktır ondan sonra ikrar musahip cemleri vardır. El etek tutma nasip alma cemleri vardır ikrar vermek yola ikrar vermektir. Musahip olmak bir musahip kardeşi seçmektir bir aile seçmektir evli bir aile başka bir aileyle musahip olur görgü yargıda sorguda birlikte beraberlikte birbirlerine sahip çıkarlar paylaşımdır bu her türlü dertleri varlığı yokluğu iyiliği güzelliği her şey de birbirlerine sahip çıkarlar. Görgü yargı sorgu ikrar cemi dediğimiz ve bunlarda yine

insanları o musahipli canları yine o görgüden yargıdan sorgudan geçirirler rızalık alıp rızalık verirler dargın kırgın küskün varılıp onları barıştırırlar. Şimdi diğer bir şeye gelince dedik ya 12 hizmetimiz var cemler hep aynıdır aslında ama nefeslerde deyişlerde biraz değişiklik vardır. Tevhide gelince tevhit hakkın birliğini kabullenmektir. Der ki Miraç lamada ‘Tevhide armağan verdi yeryüzünde biz insana cümlesi bir olup eli ele vurdu kabul etti’ şimdi bunun anlamı ne Hz. Muhammed’in miraca gitmesi miraçtan gelirken işte ümmetine getirdikleri doksan bin kelam getirdim diyor altmış bin nadide kaldı otuz bini insanlara verildi falan diyor tevhidi armağan ettin yeryüzünde insana cümlesi bir olup eli ele vurdu ve el çırpı ben Allah Allah dedi. E şimdi bu cümleden biz anlıyoruz ki Şah Hatayi’ nin bu dizelerinden yani tevhidi hakkın varlığını birliğini bize getirdi anlattı peygamber bizde bunu alkışladık kabullendik ve bizde bu sefer tevhidi yaparken bu şekilde (alkış sesi) eli ele vurarak birliğini onaylarız.

Mısra Çiçek ŞAHİN: Herkes aynı anda yapıyor ya onu nasıl anlıyorlar?

Turan KOLUAÇIK: İşte bakınız bu uygulama pratikte çok önemli onu uygulayanlar bizim bu cemlerdeki tevhit halkası dediğimiz o halkayı oluşturanlar onu yapa yapa uzmanı oluyorlar o kadar ritimli o kadar birlikte tek ses çıkartırlar belki otuz kırk tane insan tevhit halkası oluşturur ve o otuz kırk tane insanın aynı hareketi aynı sesi birlikte bir tane duyarsın bu pratiğini yapmaya bağlı diğer bir kısmı iste yine şöyle yaparlar (dizlerine vurma) hepsi vurmaz yani tevhidi kabul etmek hakkın varlığını birliğini kabul etmeyi onaylamak o tevhit halkasını oluşturanlar (alkış sesi) bunu yapar ama geride kalan ister alkış ister dize vururlar böyle uygulanıyor. Bizdeki tek şey o cümleye ait o dörtlüğe mısraya ait.

Mısra Çiçek ŞAHİN: Başka ocaklarda var mı yoksa hacım sultan ocağına mı has bu alkış?

Turan KOLUAÇIK: Şimdi başka ocaklar neden bunu sonradan değiştirdiler...

Mısra Çiçek ŞAHİN: Bu hep var mıydı yani.

Turan KOLUAÇIK: Vardı başlangıçta çünkü biz hepimiz aynı şeyi uyguluyoruz miraçlama olayı dediğimiz Hz. Muhammed’in işte hakkın katına gitmesi

miraç suresi var örneğin kuranda ondan kaynaklanıyor e orada da o dörtlük bunu ifade ediyor şimdi o dörtlüğe göre mesela işte Hz. Muhammed'in oradan gelip de kırklara katıldığında işte giderken Ali'nin önüne aslan donunda çıkması. Sen peygamberliğini bırak diyor kul olarak hakkın huzuruna git kendi öz benliğinden sıyrıl yani peygamber benliğinden sıyrıl kendi öz benliğine Muhammed olarak hakkın huzuruna kul olarak git demektir ve ona engel olurken korkuyor yüzüğünü atıyor ve yüzüğünü yutuyor aslan ve geri dönüşte kırklara geliyor kırklar kabul etmiyor kapıyı vuruyor içeri girmek istiyor kırklar kabul etmiyor soruyor sen kimsin diyor ben peygamberim diyor sen git ümmetine peygamberlik yap bizim kırkların peygambere ihtiyacı yok diyor gidiyor tekrar yeniden haktan nida geliyor ya Muhammed tekrar dön diyor ve dönüyor kapıyı çalıyor yine ben peygamberim diyor bizim peygambere ihtiyacımız yok diyor geri gönderiliyor ve tekrar tanrıdan nida geliyor diyor ki ya Muhammed git diyor ben de sizlerden biriyim diyor ben peygamber değilim bende sizlerden biriyim bir miskinim diyor yani bir insanım onun için peygamberi bu sefer içeri alıyorlar Muhammed olarak içeri alıyorlar bu sefer ve Muhammed'e yer veriyorlar herkes gelir gelmez ayağa kalkıyor ve yer gösteriyorlar oturuyor yerine ve sonra bir üzüm tanesi geliyor diyor ki bu üzümü bizlere paylaşır düşünüyor ben bunu nasıl paylaşacağım bir üzüm tanesini kırklara nasıl yedireyim ve o arada tam düşünürken bir el geliyor onu ezip şerbet ediyor suya katıyorlar ve herkes ondan içiyor o elin geldiğinde o parmaktaki yüzüğü görüyor kendi yüzüğü hatem yüzüğü peygamber yüzüğü yani, ha o zaman ben bu yüzüğü aslana attım aslan yuttu demek ki aslan donunda ali idi ve bu el alinin eli ya ali sen diyor anadan babadan doğmasan seni diyor ben besleyip büyütmeseydim diyor ben sana Allah diye tapardım diyor Hz. Muhammed aliye öyle diyor bakınız işte bu kırklardaki olan peygamberin miraçtan dönerken bu uygulamalarında getirdiği tevhidi armağan eyledi yer yüzünde insana cümlesi bir olup eli ele vurdu yani el çırpıp Allah Allah dedi işte buradan kaynaklanıyor ve bunun tek bir sebebi var ve sonradan şey dedim ya hacı Bektaş dergâhının

postnişinleri sonradan bazı şeyleri baskı ve zulümden dolayı değişikliğe uğrattılar bu yolu değiştirmek kimsenin hakkı değil ve gücüde yetmez hani şey deniliyor ya kuranda değişiklik yapıldı diyorlar ki hayır değişiklik yapılmadı kuran şimdi peygambere indiği gibi diyorlar bizde diyoruz ki hayır diyoruz bunun içinde ehlibeyitle ilgili ayetlerin çoğunluğu çıkartıldı ve içine anlamlarını değiştirebilecek kelimeler eklendi kelimeler eklenince anlam değişti o da diyor ki biz ayet gösteriyorlar biz kuranı koruruz ya sen kuranı tanrının yazdığı bir cümle oraya kuran nasıl koruyacak kuranı okuyacak insan o zaman tanrı insanları korusun o kadar zulümden katliamdan bu kadar cahilden cüheladan savaştan depremden şuradan buradan kuran okuyacak insanı önce kurtaracak ki kuran okusun yani bu o cümleyi kendileri eklemişler o ayete biz kuranı koruruz der tanrı ama hangi Kuranı Allah'ın zihnindeki kuranı korur ona kimsenin eli ulaşamaz kimsenin gücü yetmez ki değiştirsin ama kağıt üzerine geçirilen yazan o ekip orada yönetimin etkisi ve baskısıyla sen bunu böyle yazacaksın dedi mi ve bunun böyle yazıldığını eğer bir yerde açıklayan olursa ölümü demektir katliam öldürülür onun için orada onun koruma şansı yoktur bundan dolayı yani biz inanıyoruz ki tevhidi bu şekilde olması gerekiyor diyerek ama birçok daha yörelerde ocaklarda değişiklik oldu çoğunlukta neden mesela az önce ben size dedim ki işte şeyin içerisinde erkan vardı Tarık dediğimiz erkan dediğimiz şöyle çubuklar bir bunun içerisinde telkin çubuğu vardır ikrar verenleri telkinlemek için ikrarını kabullenmek için ikincisi sitem çubuğudur sitem niye ve dargın olan kırgın olan barışmak istemeyen düşkün olan insanlar vardır o düşkünlere de ceza verileceği zaman yol cezası bu sitem çubuğuyla vurulurdu yani o sitem çubuğuyla orada o toplumun içerisinde birine yani şöyle bir vurmak ne kadar ağır bir onur için zedeleyici. Biz bunu şöyle ki Hünkâr Hacı Bektaş'ı Veli dergahının temsilcilerini ve yahut hatta dergahların kapatılmasına bağlıyoruz. Dergahlar ne zaman kapatıldı birinci kapatılış 1826 yılında 2. Mahmut döneminde kapatılmıştır. Dediler ki aleviler ağaca tapıyor işte ağaç dediğim az önceki o çubuklar onun cennet ağacından yapıldığına

inanırız. Hz. Muhammed'in o ağacın altında Medine'de ilk ikrar aldığı kişilere o ağacın dalından koparıp onunla biz oradan yola çıkarak o ağacı kullanıyoruz ağaç dedikleri çubuğu erkan çubuğunu kullanıyoruz. Osmanlı da bize ağaca tapıyor dediler o zaman dedi ağacı bırakalım elle yapalım dediler o çubuğu bırakalım erkan çubuğunu ismini erkandır onun ve o erkanı bırakalım elle erkanı da tutan el değil mi el pençe demektir pençi aba beş beş kimdir ehlibeyttir, kim vurur pençeyi ehlibeyte peygamber vurur peygamber kendi ailesine elini vurur talibe ise o ağacın çubuğunu vurur erkan çubuğunu öyleyse bunun kimsenin değiştirme yetkisi yeter olgusu olamaz ama Hamdullah çelebi öyle deyince birçokları ele dönüştü tevhidde ele dönüştü bu ele vurma kalbe dize vurmaya başlandı ve o talibinde beline el vurmak talibe hani telkin ediyor ya dede pir mürşit rehber beline işte dua vurur ederken böyle üç defa Allah Muhammed ya Ali diye elini vurur o çubuk ise şehitler uyana Allah Allah diyerek ve ya Allah ya Muhammed ya Ali diye o çubukla üç defa ikrar veren musahip olan o canların beline vurur oldu bu onun telkiniydi ve ona yolun erkanın kuralını kaidesini anlattıktan sonra verdiği ikrarın kabulü demektir. Şimdi bunu da kaldırdılar ama bizim ocakta kalkmadı bizim ocağın yarısında kalktı yarısında kalkmadı birde bizim Koluaçıklar dediğimiz akrabalar hala o çubuğu kullanırız ama soy ismi yıldırım olan akrabalar pençeyi kullanırlar bak değişikliklerden nereye neden Hacı Bektaş dergahının postnişin Hamdullah çelebinin yapmış olduğu yanlıştı. Ya sen nasıl değiştirebilirsin şimdi sadece Osmanlıda 1826 yılında ki yaptığı baskın zulüm mü şimdiye kadar yapılan zulümleri unuttuk mu nice nice Kerbelalar yaşadık unuttuk mu biz onları yavuzun yaptığı katliamları kuyucu muratların yaptıkları katliamları kalenderin çelebinin katliamlarını biz hiçbirini unutmadık ki ama o katliamdan dolayı yolun erkanın kuralı kaidesi değişmedi bu yolu kuran öyle bir yol kurmuş ki bu kadar zulmün karşılığında başlangıçta söyledim size ve kimse bu yolu değiştirmede ve bu yoldan da ikrardan da vazgeçmedi bu zulme karşılık işte bundan dolayı o alınan kararların bir kısmı uydu bir kısmı uymadı.

Mısra Çiçek ŞAHİN: Peki bu deyişler mesela söylendiğinde alkış çalınmaz denir ya sadece tevhitlerde mi geçerli?

Turan KOLUAÇIK: Sadece tevhitlerde geçerli.

Mısra Çiçek ŞAHİN: Peki deyişlerde hala alkış falan yok değil mi?

Turan KOLUAÇIK: Yok. Duazlarda şeylerde yok mesela nerede vardır. Ben size okuyayım bir tanesini

‘Bugün seyyah oldum oldum alem içinde, Hudlar perde çekmiş çekmiş sultanı gördüm, götüren pir amma amma kendi nevcivan salmanın çininde şah şah (buradan sonra alkış başlıyor) oğlanı gördüm şahh oğlanı gördüm heyecan hey hey hey hey hey hey hey. Hasan ile Hüseyin’in atasıda atasıda atasını cümle evliyanın gerçek putasını hakikat bağında şah şah yektanı gördüm şaah yektanı gördüm. İllallah şah illallah şah illallah illallah ali mürşit güzel şahım eyvallah şah şah ŞAH’ bu şekilde bir dörtlüğünde bu şekilde bir dörtlüğünde düz olarak vuruluyor tevhitte mesela burada bu sadık babanın bir deyişi bizim güvenç köyünde yaşamış burada yine sadık babadan bir şey var ‘kutlu Cuma ya gecesi (alkış başlıyor) bir mübarek şah dara geldi aşıkların sır hocası haydar kerrara geldim illallah, illallah şah illallah şah illallah illallah ali mürşit güzel şahım eyvallah şaah şaah şah’ şimdi aynen bu şekilde tevhitlerimizde el vuruyoruz bu çepik değil alkış değil ve hakkın varlığını birliğini onaylamak ve ‘cümle birden el çırpıtlar dediler hep Allah Allah Muhammed de bile kalktı kırklar ile semaha devamı böyle ‘tevhidi armağan eyledik yeryüzünde insana cümle birden el çırpıp dediler hep Allah Allah, Muhammed de bile kalktı kırklar ile semaha ol tevhitler tamam oldu yol erkan yerini aldı Muhammedi gönderdiler hatırlar oldu sefa’ ve Hz. Ali’ yi görünce Hz. Muhammed, evine gidiyor Hz. Muhammedin yanına ve onu ziyaret ediyor ondan sonra Hz. Aliye diyor ki evveli de sensin ahiride sensin ey velayet sahibi cümleside sana tabı dedi ve tabi dedi şahı evliya demek ki Hz. Ali’ nin evelininde o olduğu ahirinin de o olduğu zahirinin de o olduğu bâtininin de o olduğu hanidir Hz. Alidir. Yani bütün peygamberlerle batında gelmiştir görünmeyen iç alemde Hz. Muhammed’ le de zahirde birlikte yaşamıştır gelmiştir. Yani bizim gerçekten Ali’ yi anlayışımızda böyledir

tabi cemlerde şeylerin müzikal yapısı nasıl olur aslında bu Zakirlerin görevidir bağlama çalan Zakirlerin örneğin bizim kasım dede dediğimiz hakkın rahmetine kavuştu o, bizim akrabalarından yine babamla hem Zakirlik yaparlardı hem dedelik yaparlardı. Babamda öyleydi bunlardan birkaç tane örnek tevhid, Duaz-ı İmam müziği verebilirim hani biraz bende bağlama çalışıyorum biraz onları yapıyorum ama ben Zakirlik yapmıyorum birazcık o örneklerden ben de çalıp söyleyebilirim gösterebilirim ve bu bir seferlik derste yeterli olmayabilir diye düşünüyorum bunu biraz daha müzikal bölümüne girip ve sözleriyle bağlamasıyla icra etmek gerekecek yani bu sözlü anlatımı genelinde yani sormak istediğin daha soruların varsa hatırlayabildiğin kadarıyla yine sorabilirsin.

Mısra Çiçek ŞAHİN: Aslında benim soracağım şeyleri siz kendiniz anlattınız bir de cem oluyor mu?

Turan KOLUACIK: Şimdi tabi ki cemler açık ve net söylemek gerekirse oluyor ama nasıl oluyor bu cemler, buna ben karşıyım bu tür cemlere olmasına. Olmasına bu şekilde sadece öğreti olarak olmasını isterim hani ilkokula bir çocuk gider alfabeyi öğrenmek ister sonra hecelemeyi öğrenir sonra kelimeleri öğrenir cümle yazmayı öğrenir cümleyi heceleyerek öğrenir yolu erkanı öğretmek demektir bu. Yol erkan öğrenilirken Abdal Musa cemleri vardır orada on iki hizmet uygulanmazdı. Bizim yaptığımız aslında bir abdal Musa cemi fakat on iki hizmetiyle beraber şimdi bunların bazıları diyor ki on iki hizmet olmasın on iki hizmet olmazsa on iki hizmetli cemi ne zaman yapacaksınız hiçbir zaman yapamazsınız öyleyse on iki hizmetli cemi şimdi yaparsak ve bu yolu erkanı görmemiş yaşamamış yeni gençlerimiz yolu erkanı öğrenmiş olurlar on iki hizmeti öğrenirler süpürgeyi öğrenirler süpürge duasını öğrenirler abdesti abdest duasını öğrenirler postu öğrenirler ve Zakir Zakirliğini öğrenir işte dede dedeliğini öğrenir rehber dede rehberliğini öğrenir kapıcı gözcü efendim kurbancı lokmacı bunlar İznik dediğimiz saka suyu dağıtan can dediğimiz ve bunlar hepsi öğrenilmesi gereken hizmetlerdir ve bunlarda uygulanarak pratikte öğrenilir efendim sen bunu sözlü ne kadar yazılı

olarak ve hatta ne kadar anlatırsan anlat pratiğini görmeyen uygulamayan bir can bunu anlamaz. Uygulamakta zorlanır oraya çıktığı zaman bu sefer neydi diye düşünür şaşırabilir insan psikolojik olarak. Şimdi ikrar vermek gerekir diyorum cemlerde bizde on üç on dört yaşına geldiğimiz zaman çocuk buluş çağına geldiği zaman el etek tutma ikrarı vardır ve bunun yanına bir yol gardaşı dediğimiz gardaş gerekir musahip gerekir ve onlar birbirini devamlı destekler korurlar bir arada olurlar ama bu mesela olmuyor olması gereken şeylerin olması için pratiğini uygulaman lazım ve zamanla denilebilir ki bu gençler bu sefer ya biz bunu uyguladık denemesini de yaşadık biz şimdi gerçekten yola erkana girmek istiyoruz ve ikrarımızı verip musahip olmak istiyoruz derler e sen bunun uygulamasını yapmazsan öğretmezsen bu ne bilsin ne anlasın ki bu sefer onu uygulamaya geçirsin bu sefer o ikrarlığı olan musahipli olanların görgüye girmesi gerekir görgü yargı dediğimiz sorgudan geçmesi gerekir bir meclis oluştururuz o meclise musahipli canlar katılır eşleriyle beraber ve orada dargın kırgın var mı derler döktüğün varsa doldur ağlattığın varsa güldür deriz. Gel doğru söyle Hak Muhammed Ali meydanındasın gönül kırdıysan kalp incittiysen o gönülü yapmasını bileceksin ve bu canlardan razı mısınız diye sorulduğunda ve içimizden acaba benden razı olmayacak kişi var mı diye biz o meydanda tir tir titreriz kul hakkı var mı üzerimizde yedik mi içtik mi vurduk mu çaldık mı ele dile bele sahip olduk mu olmadık mı bunların hepsi sorgulanır orada insanlardan birisi ben razı değilim derse onu razı edinceye kadar razı olmadığı konunun içeriği neyse onun içeriğini çözüp açıp ve onu halledinceye kadar o cem yapılmaz bakın ne kadar güzel bir şey ve orada bu uygulanmadığı taktir de pratikte sen bunu sözünü istediğin kadar anlat hiçbir şey ifade etmiyor. Bizim cemlerimiz aslında eğitim öğretim akıl mantık ilim irfan edep erkan paylaşım barış rızalık dargın kırgın okuludur. Bu okulda bu halk aleviler gerçekten bu cemlerde ve bu inanç sisteminde bu ibadet sisteminde insanı kâmil ehli kâmil olgusunu uygulatmaktadır ve uygulalarlar çünkü insanları yolun erkânın ve de deyişlerin devriyelerin Duaz-ı İmamların nefeslerin bize anlatmak istedikleriyle özümüzü

gönlümüzü o kelimelerle yıkarız ve elimize belimize dilimize sahip olup ve hak bildiğimiz doğru yolda hakka suçlu olarak kulada borçlu olarak bu alemde göçmeyiz. Onun için biz bu alemde hakikat alemine dönebilmek için yaşadığımız toplumdan rızalık alıp rızalık vererek e bunun da şartları koşulla cem evlerinde ki eğitimlerle öğretimlerle olur hani insanlar der ya abdest aldın mı abdestin bozuldu mu abdestin ne ile bozulur ve abdesti ne biçim de alırsın peki bedeninin dışını suyla yıkarsın bedenin dünya kirinden arınır temizlenir ama gönlünün abdestini içinin abdestini ne ile alacaksın oraya da suyu döküp de yıkayamazsın ki ve oradaki abdestin anlamı şudur eline beline diline sahip olabilmek için hakikat hakkın gerçekleriyle arındırmaktır. İlmiyle irfanıyla edebiyatla erkânıyla aklıyla mantığıyla ozanlarımızın nefesleriyle deyişleriyle kul hakkı yememekle gönül kalp kırmamakla ve büyüğünü küçüğünü bilip onları sevip saymakla işte buna benzer daha çok örnekleri anlatabiliriz ve bunları gözümüzde gönlümüzde eğer ki uygularsak gönül abdestimizi de öyle almış oluruz işte bizden istenen aslında gönül abdestidir çünkü herkes beden temizliğini yapar yine eğitim öğretim kul hakkı dedik birlik ve beraberlik ve enel hak demek hakkı kendinde kendini hakta görmek öyleyse yine bu da şu demektir bu cemlerimizde ki gerçekleri hakikatleri anlattıkça ve bunu hayata geçirdikçe insanı kamil olgusunu kendi özümüzde vurgulayabilmektir. Kâmil insan olgun insan olmak ne kadar iyi bir şeydir bunun da Allaha en yakın olduğu nokta budur yani kamil olgusuyla hakka ulaşmaktır hatta kamil insandan razıdır yoksa Allah deyip Allah u Ekber deyip ve öbürü de Allah' u Ekber derken gidip onun kellesini boynundan düşüren herhalde kamil insan olamaz öbürü de bu şekilde eğer ki Müslümanım diyerek öbürü de Müslümanım diyerek böyle bir olguda eğer varsa bunun neresi insan hangi yönünden bakarsan bak bu cehaletliğin cahilliğin ta kendisi demektir. Evet sevgili mısra ben turan kolu açık kolu açık hacım sultan ocağının bir evladı olarak seyidi saadet evladı resul soyundan babam Hıdır kolu açık dede dedem hacı kolu açık dede anam elif ana ve bunlarda yine seyidi saadet evladı resul soyundan Kolu açık Hacım Sultan neslinden ocağından geliriz ve kolu

açık hacım sultan ise Hz. Muhammed Mustafa' nın ve kızı Fatma' dan ve İmam Aliyel Mürteza' dan torunlarından onuncu imam Ali Naki'nin oğlu Hüseyin Hüseyin'in oğlu Receptir. Recep sultan adıyla anadan doğma ismidir ve Kolu açık hacım sultan olarak bilinir tanınır ocağımız ise Kolu açık hacım sultan ocağı uşak ininin merkezi bir köyü hacım köyündedir türbesi Kolu açık hacım sultanın biz bu şekilde kendimizi ifade ettik yolumuza inancımıza hakka halka hizmetimiz hak yolunda kabul ola biz bu yolun bir hizmetçisiyiz ne aslımızla ne neslimizle övünmek bize yaraşmaz yolda ne kadar ehil olursak yol erken uygulamasında hakka ve halka nasıl hizmetler yaparsak hakkın ve halkın tercihi bizden tarafa bizi taktir ederse ne mutlu bize ve biz bunun karşılığında da halktan bir şey beklemeyiz ama hak yar ve yardımcımız olsun cümlemizin diyorum aşkı niyazımla turan Kolu açık dede.

Mısra Çiçek ŞAHİN: Bilgilerinizi bizimle paylaştığınız için çok teşekkür ederiz.

Kolu Açık Hacım Sultan Ocağının cem ritüelleri diğer alevi cemleriyle benzerlik gösterse de tevhidler, nefesler ve deyişler uygulama esnasında ayrılmaktadır. Bu değişikliği tevhid okunduğu zaman sözlere göre hareket edildiğini ve uygulandığını görmekteyiz.

Örneğin

‘Bugün seyyah oldum oldum alem içinde, Hudlar perde çekmiş çekmiş sultanı gördüm, götüren pir amma amma kendi nevcivan salmanın çininde şah şah (buradan sonra alkış başlıyor) oğlanı gördüm şahh oğlanı gördüm heyecan hey hey hey hey hey hey. Hasan ile Hüseyin'in atasıda atasıda atasını cümle evliyanın gerçek putasını hakikat bağında şah şah yektanı gördüm şaah yektanı gördüm. İllallah şah illallah şah illallah illallah Ali mürşit güzel şahım eyvallah şah şah ŞAH' bu şekilde bir dörtlüğünde bu şekilde bir dörtlüğünde düz olarak vurulmakta (a.g.g).

Turan KOLUAÇIK dedemizin vermiş olduğu örnek doğrultusunda, yapılan cem ayini esnasında icra edilen iki eserin kayıtları dinlenerek dize vurma ve alkış tutma bölümlerini de belirterek eserleri notaya aldığım şekilleriyle sunarım.

HERKESİN KABESİ VAR

SÖZ-MÜZİK: Anonim
NOTAYA ALAN: Mısra Çiçek ŞAHİN

Her ke sin ka be si var la i la ha il lal lah

3 Be nim ka bem Mu ham med la i la ha il lal lah
3 Al iev la dı Mu ham med la i la ha il lal lah

5 El le rin ka be si var la i la ha il lal lah
5

7 Be nim ka bem A li dir la i la ha il lal lah
7 Al iev la dı A li dir la i la ha il lal lah

9

El le rin ka be si var la i la ha il lal lah

9

11

Be nim ka bem Ha san dır la i la ha il lal lah

11

Al iev la dı Ha san dır la i la ha il lal lah

13

Her ke sin ka be si var la i la ha il lal lah

13

15

Be nim ka bem Hü se yin la i la ha il lal lah

15

Al iev la dı Hü se yin la i la ha il lal lah

17

El le rin ka be si var la i la ha il lal lah

17

19

Be nim ka bem Zey nel dir la i la ha il lal lah

19

Ellerin kabesi var
Lailahe illallah
Benim kabem Bakırdır
Lailahe illallah
Ali evladı Bakırdır

Herkesin kabesi var
Lailahe illallah
Benim kabem Rızadır
Lailahe illallah
Ali evladı Rızadır
Lailahe illallah

Ellerin kabesi var
Lailahe illallah
Benim kabem Askeri
Lailahe illallah
Alevladı Askeri
Lailahe illallah

Ellerin kabesi var
Lailahe illallah
Benim kabem Caferdir
Lailahe illallah
Ali evladı Caferdir
Lailahe illallah

Ellerin kabesi var
Lailahe illallah
Benim kabem Takidir
Lailahe illallah
Ali evladı Takidir
Lailahe illallah

Ellerin kabesi var
Lailahe illallah
Benim kabem Mehdidir
Lailahe illallah
Alevladı Mehdidir
Lailahe illallah

Herkesin kabesi var
Lailahe illallah
Benim kabem Musadır
Lailahe illallah
Ali evladı Musadır
Lailahe illallah

Ellerin kabesi var
Lailahe illallah
Benim kabem Nakidir
Lailahe illallah
Ali evladı Nakidir
Lailahe illallah

Herkesin kabesi var
Lailahe illallah
Benim kabem Hatayi
Lailahe illallah
Alievladı Hatayi
Lailahe illallah

TEVHİD

Söz: Şah HATAYİ
Notaya Alan: Mısra Çiçek ŞAHİN

Çö ke lim diz üs tü ne zik re de lim al la hı

ye di ced ni yaz e de li m a nın ca il lal la hi

la i le he i lal lah illa lah şa h il lal lah

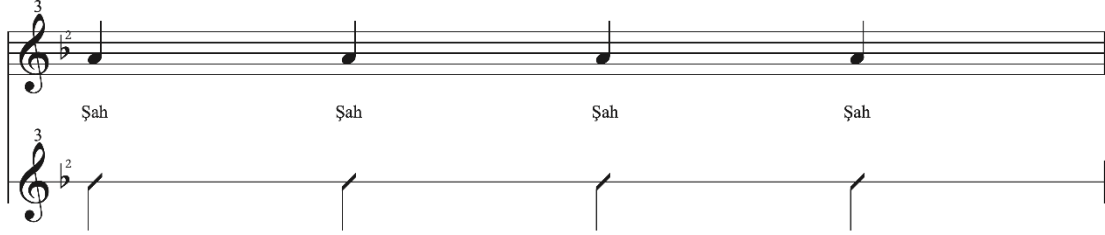
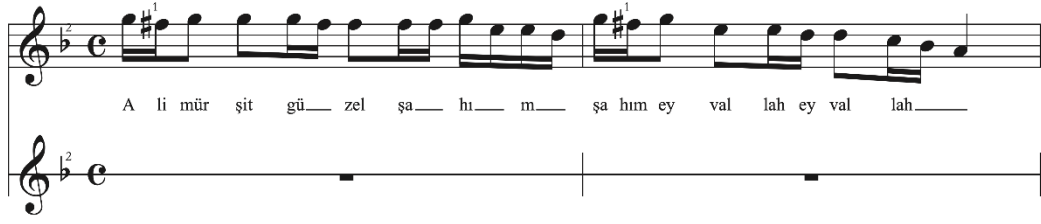
A li mür şit gü zel şa hı m şa hım ey val lah ey val lah

Şah Şah Şah Şah

Al la hi bir al la hi de ka yıp tan sır rul la hi

ih la s il e bir da hi zik re de lim al la hı

la i le he i la la lah illa la şa h il la la lah

Sıtk ile sefa ile de
Mıhr ile vefa ile
Muhammed mustafa ile
Diyelim illalahi

La ilaha ilallah illallah şah illallah
La ilaha ilallah illallah şah illallah
Ali mürşit güzel şahım
Şahım eyvallah eyvallah

Şebberi Şübber iyem
Abidinin Bâkıryam
Mezhebim Caferi yem
Hak bilmişem bu rahı

La ilaha ilallah illallah şah illallah
La ilaha ilallah illallah şah illallah
Ali mürşit güzel şahım
Şahım eyvallah eyvallah

Musa'yı Kâzım Rıza
Şah Taki ehli kaza
Naki nuru Murtaza
Sır ile sırrullahi

La ilaha ilallah illallah şah illallah
La ilaha ilallah illallah şah illallah
Ali mürşit güzel şahım
Şahım eyvallah eyvallah

Askeri sahip zaman
Adalet te hem nişan
Medet mürvet eleman
Rahmet eyle ilahi

La ilaha ilallah illallah şah illallah
La ilaha ilallah illallah şah illallah
Ali mürşit güzel şahım
Şahım eyvallah eyvallah

Burda var arap atlar
Orda olur heybetler
Cehennem kapısını kitler
Anınca illalahi

La ilaha ilallah illallah şah illallah
La ilaha ilallah illallah şah illallah
Ali mürşit güzel şahım
Şahım eyvallah eyvallah

Şah Hatayım tapusuna
Varak pir yapısına
Sekiz uçmak kapısına
Yazmışlar illalahi

La ilaha ilallah illallah şah illallah
La ilaha ilallah illallah şah illallah
Ali mürşit güzel şahım
Şahım eyvallah eyvallah

BÖLÜM 5

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hacım Sultan, on iki imamdan biri olan İmam Ali el- Naki' nin oğlu Hüseyin' in üçüncü oğludur ve asıl adı Receb' dir (Gülerer, 2014:32). Bir Türk mutasavvıfı olan Hacı Bektaş' ı Veli' nin de amcasının oğlu, yoldaşı ve halifelerindendir. Bununla birlikte doksan dokuz bin Türkistan evliyasının piri Hoca Ahmet Yesevi' nin müritlerindendir. Hacı Bektaş' ı Veli ona “kolu açık” unvanını verdiği için Kolu Açık Hacım Sultan olarak da bilinir. Velayetnamesinde yazıldığına göre; Hünkâr, batın kılıcını Hacım Sultan'a verir. "Erenler meydanında cellatlığı sana verdik. Fakat haksız iş yapma, sana ziyanımız dokunur, "der. Hacım Sultan kılıcını aldıktan sonra yürür. Tam o sırada meydan sakası merkebi ile mutfağa su getirmektedir. Hacım Sultan kılıcı denemek ister ve merkebe vurunca belinden ikiye böler. Hünkâr bunu duyunca, "Kolları tutulsun" der ve Hacım Sultan çolak olur. Çok üzülür, pişman olur. Arkadaşlarına affedilmesi için Hünkâr ' a gitmelerini söyler. Arkadaşları onun için yalvarıp af dilerler. Hünkâr da affedip; "Kolu açık olsun" deyince kolları eski haline döner. Bu olaydan sonra adı Kolu Açık Hacım Sultan "olur.

Hacım Sultan 1305 yılında Uşak'a gelmiş ve Hacım Köyünün olduğu yere yerleşerek şeyhi Hacı Bektaş-i Veli'nin izinde tarikatı temsil etmiştir. Hacım Sultan'ın türbesi de Uşak'ta Hacım Köyü'ndedir.

Hacım Sultan ocağı Malatya ili Karaca Köyü'nde merkez kol olmak üzere Malatya/Basak; Malatya/Başkınık; Yozgat/Vezir Alanı (Karaözü) kolları bulunmakta; bu ocağa bağlı dedeler pir olarak kabul ettikleri Hacı Bektaş Çelebilerine bağlı olarak halen faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Hacım Sultan'ın tarihi hayatı hakkında kaynaklarda fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Hacım Sultan'ın tarihi varlığıyla ilgili en önemli kaynaklar, kendi adını taşıyan zaviyeye ait arşiv belgeleridir. Arşiv belgelerine göre Hacım köyündeki Hacım Sultan Zaviyesi, Germiyanoglu I. Yakup Bey tarafından birtakım vakfiyeler tahsis edilerek H. 721/ M. 1321 tarihinde yaptırılmıştır. Hacım Sultan Zaviyesinin vakfiyesi de gurre-i Cemaziyel-evvel 721 (29 Mayıs 1321) tarihli ve Arapça yazılmıştır. Belgelerin

suretlerinden biri Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde Defter no.592, sayfa 139'da (Ek-1), diğeri Uşak Se'riyye Sicilleri 8293, sayfa 31'de kayıtlıdır (Ek-2). Vakfiyenin bulunduğu arazi Kütahya dâhilinde Uşak Kazasında "Hacım Karyesi" olarak geçmektedir (Öntug, 2004: 194). Bu bilgilere dayanarak Hacım Sultan'ın XIII. yüzyılın sonları XIV. yüzyılın başlarında yaşamış olduğunu söylemek mümkündür (Gülerer, 2012: 11).

Hacım Sultan'ın yaşamış olduğu yüzyılla ilgili olarak bazı bilim insanları farklı fikirler ileri sürmektedir. Bu bilim insanlarından Ahmet Yasar Ocak, Hacım Sultan'ın Hacı Bektaş-ı Veli'nin çağdaşı ve halifesi olamayacağını, XIV. veya XV. yüzyılda yaşamış bir Kalenderî dervîşi olma ihtimalinin kuvvetli olduğunu söylemektedir (Ocak, 1998: 505-506).

Kolu Açık Hacım Sultanla ilgili yazılı kaynakların az olmasına karşı sözlü aktarım yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılmış pek çok bilgiye erişmek mümkündür. Bu anlamda Kolu Açık Hacım Sultan ocağına bağlı Turan dedeye başvurduğumuzda kuşaktan kuşağa kendisine aktarılmış olan bilgileri şu şekilde naklediyor:

"Kolu Açık Hacım Sultan onuncu imam Ali Naki' nin oğlu Hüseyin ve Ali Naki' nin torunudur. Ali Naki' nin oğlu Hüseyin, Hüseyin' in oğlu Recep isminde Kolu Açık Hacım Sultandır. Recep Sultan Kolu açık Hacım ismini Anadolu'ya geldikten sonra alır. Hünkâr Hacı Bektaş'ı Veli ile horasanda hoca Ahmet Yesevi dergahında eğitimlerini öğretimlerini birlikte alırlar ve birlikte bu öğretimi tamamlarken bunların atalarından dedelerinden kendilerine gelecek intikal edecek emanetler vardır bu emanetler taç, hırka, el, Fatma ana eli dediğimiz post vardır ve erkan vardır Tarık dediğimiz erkan dediğimiz çubuktur. İkrarda telkin çubuğudur elini vurmazlar öyle kol çubuğundan telkin ederler ikrar veren talipleri" (görüşme tarihi: 06.02.2023).

Kolu Açık Hacım Sultan Ocağının cem ritüelleri diğer Alevi cemleriyle benzerlik gösterse de tevhidler, nefesler ve deyişler uygulama esnasında ayrılmaktadır. Bu değişikliği tevhid okunduğu zaman sözlere göre hareket edildiğini ve uygulandığını görmekteyiz. Bu çalışma neticesinde, Kolu Açık Hacım Sultan ocağının cem ayinlerinde okunmuş "Tevhid" ve "Herkesin Kâbe'si Var" isimli iki eser kayıtları dinlenerek notaya alınmıştır. Cem ayinindeki dize vuruş sesleri ve diğer cemlerden farklı olarak alkışla yapılan eşlikler notasyon sistemiyle gösterilmiştir.

Bu mirasın incelenerek korunması ve gelecek nesillere aktarılması, Kolu Açık Hacım Sultan Ocağı cem ayinlerinin devamlılığı ve kültürel mirasın korunması açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu mirasa sahip çıkmak için kulaktan kulağa aktarımın da zaman içerisinde kaybolma riski de göz önüne alınarak bu bilgilerin yazılı kayıtlar altına alınması, bu ayine ait ses kayıtlarının devlet arşivleri tarafından kaydedilmesi, Türk müziği eğitimi alan öğrencilere bu bilgilerin yazılı, görsel ve ses kayıtları ile aktarılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- ALTINTAŞ, R. (2005). Alevi-Bektaşî Geleneğinde Dedelik Kurumu, SDÜ Uluslararası Bektaşîlik ve Alevilik Sempozyumu I, Isparta, 28-30 Eylül, s.102.
- ÇINAR. E., (2020). Aleviliğin Gizli Tarihi “Demirin Üstünde Karınca İzi” Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- DENİZ, Ü., (2019). “Dârü’l-Elhân Türk Halk Müziği Derleme Faaliyetleri ve Derleme Defteri” (1.Baskı) Akademisyen Kitabevi A.Ş, Ankara- 2019
- DENİZ, Ü., DÖNMEZ. (2012). Kısas Yöresi Müzisyenlerinin Bölgesel Urfa Sound’undan Elde Ettiği Üslupsal Özellikler
- DİNÇER, Z., (2019). “Kastamonu Düğün Eğlencelerinde Köçekçe Geleneği” Yüksek Lisans Tezi Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- EROĞLU, T., (2017). “Türk Halk Müziğinin Türkiye’deki Coğrafi Bölgelere Göre Temel Özellikleri Bakımından İncelenmesi” Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi.
- GÜLERER, S., (2014). Hacım Sultan ve Menakıbnamesi, Uşak Akademi Kitap Dağıtım Pazarlama Yayınevi, İstanbul.
- GÜLŞAN, H., (2001). Anadolu Alevi Müslümanlığı, Can Yayınları, İstanbul.
- GÜNEŞ, D., (2013). Tokat Yöresi Alevî-Bektaşî İncancında Zâkirlik Geleneği. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzikoloji ve Müzik Teorisi Anabilim Dalı Müzikoloji ve Müzik Teorisi Programı Doktora Tezi.
- IŞIK, H. (2023). “Eskişehir İli Alevi Bektaşî Geleneğindeki Müzik Unsurlarının İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- OCAK, A., Yaşar, Türkler, Türkiye ve İslam, İletişim Yayınevi, İstanbul 2009, s. 49
- ÖZAL, M. (2023). “Alevi-Bektaşî Kültüründe Cem Ritüelleri ve Müzik Pratikleri: Samsun Canlar Derneği Örneği” Yüksek Lisan Tezi, Antalya Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Antalya.

- ŞAHİN, E. (2020). “Çorum Yöresi Alevi-Bektaşî Cem Ritüelleri ve Müzik Pratikleri: Abdal Musa Cem'i Örneği” Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, On dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- YÖRE, S., Alevi Bektaşî Kültürünün Müziksel Kodları. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi.
- YAKICI, A., (2003). “Türk Âşıklık Geleneği İçinde Kastamonu’nun Yeri ve Önemi” Milli folklor (15), ss.165-167.
- YAMAN, A., (2004). Alevilikte Dedelik ve Ocaklar, Karaca Ahmet Sultan Derneği Yayınları.
- YILDIZ, D. (2020). “Sosyo-Kültürel ve Dinî Yönleriyle Tahtacılar: Elmalı-Akçaeniş Örneği” Yüksek Lisans Tezi, Antalya Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Antalya.
- ZELYURT, R., (2009). Türk Aleviliği “Anadolu Aleviliğinin Kültürel Kökeni” Kripto Kitaplar, Ankara.

İnternet Kaynakları

Cahit AKSU <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/28554> (Erişim Tarihi: 30.03.2021)